DINO BUZZATI

MARELE PORTRET

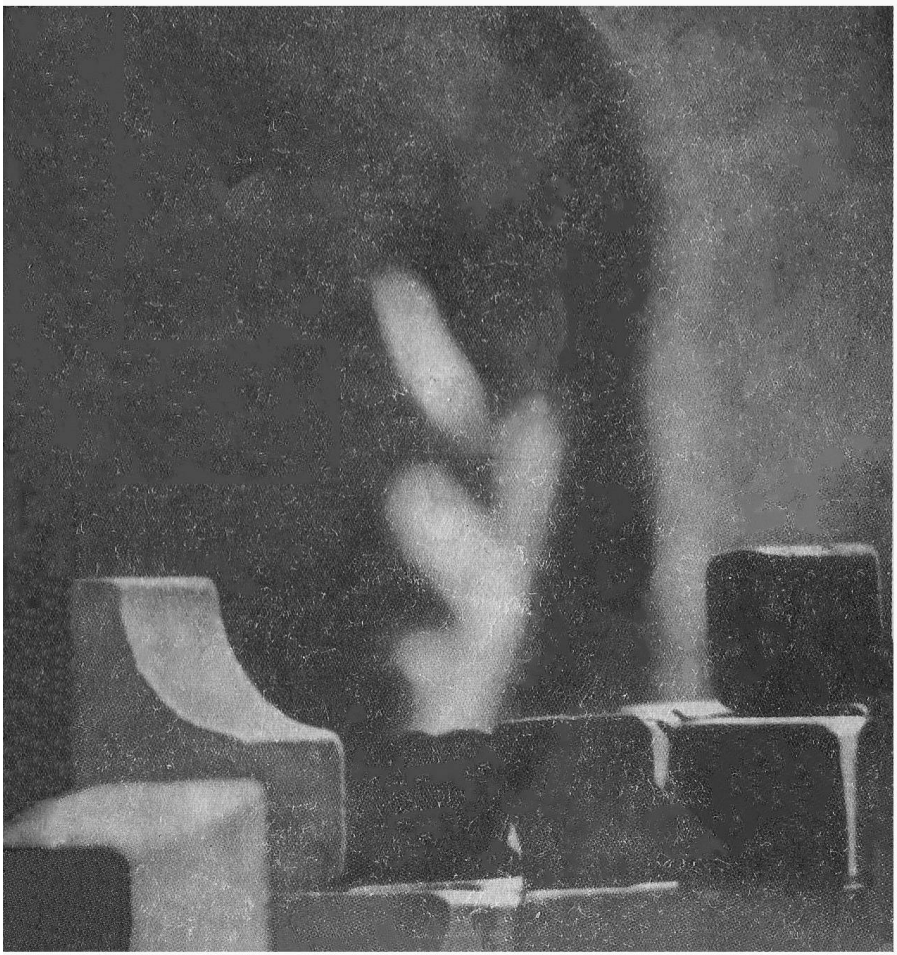

EDITURA TINERETULUI

DINO BUZZATI

marele portret

virtual-project.eu
== aladrian ==

În românește de Cornel Mihai Ionescu
Desenul coperții : Damian Petrescu

EDITURA TINERETULUI
1969

I

În aprilie 1972, profesorul Ermanno Ismani, în vârstă de patruzeci şi trei de ani, titularul Catedrei de Electronică de la Universitatea din X, un bărbat mărunt, gras, vesel din fire, dar fricos, primi o scrisoare din partea Ministerului Apărării, care îl ruga să ia legătura şi să discute cu colonelul Giaquinto, şeful Biroului Studii. Invitaţia era urgentă. Fără să-şi închipuie prea multe în legătură cu motivul ei, Ismani, care avusese întotdeauna un sentiment de inferioritate în faţa autorităţii de stat, se grăbi să se ducă, în ziua aceea chiar, la Minister.

Nu mai fusese niciodată acolo. Stânjenit ca de obicei, intră în anticameră. Îl întâmpină de îndată un planton în uniformă, întrebându-l ce doreşte. El arătă scrisoarea. Ca prin minune, după ce aruncă o privire asupra hârtiei, plantonul, care i se adresase puţin cam aspru (îmbrăcat neglijent, cu mişcări stângace, Ismani părea un tip uşor de luat peste picior), se schimbă pe dată. Îşi ceru scuze, îl rugă pe Ismani să aştepte o clipă şi intră grăbit într-o încăpere alăturată.

Veni un sublocotenent care ceru să vadă scrisoarea, o citi, zâmbi oarecum stânjenit şi, cu un respect accentuat, îl rugă pe Ismani să-l urmeze.

„Ce-o fi atât de ciudat în scrisoarea asta?" se întrebă Ismani nedumerit. „De ce oare, după ce o arăt, mă tratează toţi ca pe un om teribil de important?" Lui i se păruse o simplă comunicare de serviciu.

Acelaşi respect aproape temător i-l arătară şi ceilalţi ofiţeri, cu grade tot mai mari, din birourile prin care fu condus pe rând. Avea chiar impresia neplăcută că, de îndată ce vedea scrisoarea, fiecare dintre aceşti funcţionari se grăbea să treacă problema în sarcina altuia, cu mai multă autoritate, ca şi cum el, Ismani, ar fi fost un personaj care trebuia tratat cu cea mai mare stimă, incomod însă, dacă nu chiar primejdios.

Colonelul Giaquinto avea pesemne o autoritate extraordinară, cu mult mai mare decât aceea pe care o presupunea gradul său prin atâtea bariere de control trebui să treacă Ismani până să ajungă la el.

Giaquinto, un bărbat de vreo cincizeci de ani, îmbrăcat civil, îl primi cu deferentă. Nu ar fi fost nicidecum nevoie, spuse, ca Ismani să se grăbească într-atât. „Urgența" la care se referea scrisoarea era o formalitate obişnuită în aproape toate operațiile biroului său.

— Ca să nu vă răpesc timpul, domnule profesor, am să vă explic îndată despre ce este vorba. Sau, mai bine – şi aici zâmbi cu subînțeles – mai bine am să vă prezint aspectele problemei pe care Ministerul intenționează să v-o încredințeze. Despre ce este vorba, în fapt, nici eu nu ştiu. Înțelegeți şi dumneavoastră, domnule profesor, că, în anumite sectoare, precauțiile nu sunt niciodată îndeajuns de mari. Dimpotrivă, vă voi spune că într-o situație ca aceasta oricărei alte persoane i s-ar fi cerut, pe cuvânt de onoare, să păstreze cel mai strict secret… dar în cazul dumneavoastră, domnule profesor… personalitatea dumneavoastră… titlurile dumneavoastră… trecutul dumneavoastră de combatant… prestigiul dumneavoastră…

„Unde o fi vrând să ajungă?" se întrebă Ismani, care se simțea din ce în ce mai stânjenit. Spuse:

— Iertați-mă, domnule colonel, nu înțeleg. Colonelul îl privi uşor ironic, se ridică de la birou, scoase din buzunar un mănunchi de chei, deschise o mobilă masivă de metal, scoase din ea un dosar şi se întoarse la birou.

— Iată, spuse, consultând nişte foi dactilografiate. Sunteți dispus, domnule profesor Ismani, să aduceți un serviciu țării?

— Eu? în ce fel?

I se părea tot mai firească bănuiala că era vorba de o confuzie grosolană.

— Eram siguri, domnule profesor, spuse Giaquinto.

Superiorii mei cunosc prea bine sentimentele dumneavoastră. Tocmai de aceea vă acordăm toată încrederea.

— Dar eu… nu reuşesc…

— Aţi fi dispus, domnule profesor – întrebă colonelul pe un ton schimbat, scandând cuvintele – aţi fi dispus să vă transferaţi pentru cel puţin doi ani într-una dintre zonele noastre militare, pentru a participa la o lucrare de mare interes naţional şi de o excepţională valoare ştiinţifică? În ceea ce priveşte postul dumneavoastră universitar, dumneavoastră aţi figura în misiune oficială, cu salariul întreg, plus, bineînţeles, o substanţială indemnizaţie de deplasare; nu v-aş putea preciza suma exactă, dar ar fi vorba cam de douăzeci-douăzeci şi două de mii de lire pe zi.

— Pe zi? făcu Ismani uluit.

— În plus, o locuinţă spaţioasă, prevăzută cu tot confortul modern. Localitatea, aşa cum scrie aici, are o climă cât se poate de sănătoasă şi plăcută. Doriţi o ţigară?

— Mulţumesc, nu fumez. Dar despre ce fel de muncă este vorba?

— Faptul însuşi că aţi fost desemnat dumneavoastră presupune, mi se pare, că s-a avut în vedere competenţa dumneavoastră deosebită… După ce misiunea va fi îndeplinită, firește, guvernul nu va întârzia să-şi manifeste în mod concret… ţinând seama şi de sacrificiul incontestabil pe care îl implică şederea…

— De ce? N-am să mă pot mişca de acolo?

— Însăşi importanţa sarcinii…

— Timp de doi ani? Dar Universitatea? Şi cursurile?

— Cu toate că, după cum v-am spus, nu cunosc natura misiunii, vă pot asigura că veţi avea prilejul să efectuaţi cercetări extrem de interesante… Dar, ca să fiu sincer, trebuie să vă mai spun că nu au existat niciodată îndoieli în privinţa răspunsului dumneavoastră.

— Şi cu cine…?

— Nu sunt în măsură să vă răspund. Dar vă pot spune un nume, un nume mare: Endriade.

— Endriade? Dar e în Brazilia acum.

— Desigur, oficial e în Brazilia şi colonelul făcu cu ochiul. O, nu, domnule profesor, nu este câtuşi de puțin cazul să vă neliniştiți. Sunteți un pic cam nervos, nu-i aşa?

— Eu? Nu ştiu. N-aş putea…

— Cine nu e nervos astăzi, cu viața asta agitată pe care o ducem cu toții? În cazul de față, vă asigur, ar fi cu totul deplasat. Este vorba de o propunere măgulitoare – e de datoria mea s-o subliniez. Şi apoi, nu e nici o grabă. Duceți-vă acasă, domnule profesor, şi continuați-vă viața dumneavoastră obişnuită zâmbi ca şi cum nu v-aş fi spus nimic… ca şi cum, vă rog să mă înțelegeți, ca şi cum n-ați fi călcat niciodată în acest birou… Mai gândiți-vă, totuşi… Mai gândiți-vă… Şi cumva dacă… îmi dați un telefon…

— Dar soția mea? Ştiți, domnule colonel, o să râdeți poate, dar nu sunt nici doi ani de când ne-am căsătorit…

— Vă felicit, domnule profesor colonelul se încruntă ca şi cum ar fi examinat o problemă dificilă, dar nu este prevăzut… dacă dumneavoastră personal garantați…

— O, soția mea este o ființă atât de simplă, atât de naivă, nu e nici un pericol să… Nici nu s-a interesat niciodată de studiile mele…

— E mai bine aşa, cred, râse colonelul.

— Domnule colonel, înainte de a…

— Spuneți, spuneți…

— Înainte de a hotărî într-un fel sau altul, n-aş putea…

— … Să aflați ceva mai mult, vreți să spuneți?

— Da. Să las baltă totul pentru doi ani şi nici măcar să nu ştiu despre ce…

— În privința aceasta, domnule profesor, trebuie să aveți răbdare. Vă pot da cuvântul meu de onoare că nu ştiu mai mult decât v-am spus dumneavoastră. Nu e de

ajuns. Poate n-o să mă credeți, dar mă tem că nu există nimeni în tot Ministerul – nimeni, înțelegeți? – care să poată preciza misiunea ce urmează a vă fi încredințată. Pare absurd, ştiu. Poate nici şeful Statului Major... Uneori maşinăria secretului militar ajunge la paradox. Datoria noastră este să păstrăm secretul, dar veți avea timp destul să vă informați oricât veți dori, în doi ani...

— Iertați-mă, atunci cum de m-ați ales tocmai pe mine?

— Noi? Dar nu noi v-am ales. Indicația, sugestia a venit chiar din zonă.

— De la Endriade?

— Domnule profesor, nu mă faceți să spun ceea ce nu am spus. Poate că de la Endriade, dar nu ştiu precis... Nu, nu, domnule profesor, nu e nici o grabă, întoarceți-vă la studiile dumneavoastră, ca şi cum nu v-aş fi spus nimic. Vă mulțumesc că ați venit. N-aş vrea să vă mai răpesc timpul. Se ridică să-l conducă pe Ismani până la uşă. Nu e nici o grabă. Totuşi, mai gândiți-vă, domnule profesor. Şi cumva dacă...

II

Propunerea îl aruncă pe profesorul Ismani într-o stare de cumplită nelinişte. Dacă ar fi dat ascultare instinctului său care îl îndemna numai la tihnă, la păstrarea tuturor acelor *res sic stantes,* la pacea unei existențe sedentare şi fără zguduiri, ar fi refuzat de la bun început.

Dar chiar teama îl făcea să primească. Dacă era cu adevărat un om cinstit, dacă gândul că va fi azvârlit timp de doi ani într-o direcție necunoscută, pentru o treabă care nici măcar nu i se potrivea, poate, constrâns într-un fel neplăcut să păstreze secretul, printre oameni necunoscuți (pe Endriade, fizician eminent, abia dacă îl văzuse de două ori, în vălmăşeala congreselor) – dacă gândul acesta îi stârnea un sentiment de teroare, îi

venea cu mult mai greu să se sustragă de la ceea ce i se explicase că ar fi datoria lui de cetățean şi om de ştiință.

În război se purtase ca un viteaz, dar nu dintr-un dispreț înnăscut față de primejdie.

Dimpotrivă, întotdeauna teama de a nu părea laş, de a nu îndeplini ordinele, de a nu merita încrederea pe care i-o arătau soldații, de a nu fi demn de gradul său, îl ajutase să învingă, prin chinuri sufleteşti de nedescris, cealaltă teamă, aceea fizică, teama de focul duşman, de răni, de moarte. Acum se afla într-o situație asemănătoare.

Alergă acasă pentru a se sfătui cu soția lui, Elisa, cu cincisprezece ani mai tânără decât el, dar cu mult mai matură şi mai energică în înfruntarea problemelor vieții.

Elisa era o femeie nu prea înaltă, mai degrabă durdulie şi îndesată. Chipul ei deschis şi rotund exprima în orice împrejurare o hotărâre calmă şi liniştitoare. Oriunde nimerea, chiar şi în locurile cele mai neprimitoare şi mai incomode, după câteva minute părea că se simte în largul ei. Acolo unde sosea ea, neliniştea, murdăria, dezordinea, stingherealа dispăreau dintr-odată în chip misterios. Ca soție, ea însemna un noroc neprețuit pentru Ismani, un om atât de neajutorat în viața de toate zilele şi îngrijorat de orice fleac. Probabil, tocmai contrastul dintre cele două firi era, cum se întâmplă adesea, temeiul dintâi al iubirii pe care fiecare o nutrea pentru celălalt. La fericirea acestei uniri contribuia, de bună seamă, şi faptul că Elisa nu urmase decât liceul, nu avea nici cea mai vagă idee despre cercetările bărbatului ei şi, cu toate că îl socotea un geniu, nu se interesa de munca lui decât numai pentru a-l împiedica să se culce seara prea târziu.

Nici nu apucă să intre în antreu că ea, întâmpinându-l în şorț, cu o lingură în mână, îi aținti arătătorul în direcția frunții.

— Nu-mi spune. Ştiu. Ți s-a propus o lucrare nouă.

— De unde ştii?

— O, bărbate, e de ajuns să te privesc în ochi, parc-

ai fi Napoleon în momentul plecării la Sfânta Elena.

— Cine ți-a spus?

— Ce anume?

— Despre Sfânta Elena.

— Va trebui să pleci la Sfânta Elena? întrebă ea şi o umbră îi învălui zâmbetul.

— Întocmai, un fel de Sfânta Elena. Dar nu mai vorbi cu nimeni despre asta. Dacă se află, aş putea avea neplăceri.

Se dădu la o parte, deschise brusc uşa care se închisese singură în spatele lui, ieşi în capul scărilor şi privi în jos.

— Ce faci?

— Mi s-a părut că aud paşi.

— Şi dacă?

— N-aş vrea să fi tras cineva cu urechea.

— Mă înspăimânți, Ermanno, înseamnă că este într-adevăr o treabă serioasă, râse ea vioi. Vino dincoace, în bucătărie, şi povesteşte-mi. Aici e sigur că nu ne aude nimeni.

Nu fără greutate, pentru că în capul lui era o mare învălmăşeală, Ismani îi relată discuția cu Giaquinto.

— Şi tu ai primit, sper?

— De ce?

— O, bărbate, bărbate, închipuie-ți ce se întâmplă dacă nu primeşti!

— Te referi la salariul care mi se propune? spuse el dezamăgit, pentru că ținuse întotdeauna să rămână mai presus de vulgaritatea banilor.

— Ce salariu… Datoria… misiunea… iubirea de patrie… au ştiut să te atace în punctele slabe… au ştiut, nu zic că n-au dreptate, dar… – izbucni în râs – cu mai bine de şase sute de mii de lire pe lună, fără a mai pune la socoteală leafa…

— Tu ai şi făcut socoteala? zise el, şi se simți, cine ştie de ce, înseninat.

— Când ai fi putut tu să visezi o asemenea retribuție? Parcă-i şi văd pe colegii tăi galbeni de invidie.

Dar despre ce-i vorba? Vreo instalație atomică?

— Nu mi-au spus nimic.

— Dacă-i atât de secret, o fi bomba atomică… Dar tu… te pricepi oare la treburi de-astea? N-aş zice că e specialitatea ta.

— Nu ştiu nimic, nu ştiu nimic. Elisa căzu pe gânduri:

— Da. Tu nu eşti fizician. Dacă te-au ales tocmai pe tine…

— Asta nu înseamnă nimic. Şi într-o instalație atomică, mai ales în faza de proiect, ar putea foarte bine să aibă nevoie de unul ca mine, specializat în…

— Deci e vorba de o instalație atomică… Şi pe când?

— Pe când… ce anume?

— Plecarea.

— Nu ştiu nimic. Nu am acceptat.

— Dar o să accepți! Închipuie-ți ce-o să fie dacă n-o să accepți. Doar într-un singur caz ai putea refuza, poate.

— În care caz?

— În cazul că ar trebui să te duci singur şi n-aş putea să te însoțesc. *Poate.* Şi zâmbea.

— Par să fie nişte locuri foarte frumoase, spuse Ismani.

III

Ismani şi soția lui plecară spre „zona militară 36" la începutul lui iunie, cu un automobil al Ministerului Apărării. Conducea un soldat, îi însoțea căpitanul Vestro, de la Statul Major, un om cam de vreo treizeci şi cinci de ani, voinic, cu ochii mici, adânci, ironici.

La plecare, soții Ismani ştiau că trebuie să ajungă la Val Texeruda, un renumit loc de vilegiatură, unde Elisa mai fusese în vacanță cu mulți ani în urmă, când era mică. Mai mult nu aflaseră. La nord de Texeruda se înălța un mare masiv muntos. Poate că destinația era

acolo, în vreun cotlon îndepărtat, închis între stânci abrupte, în adâncul pădurii, sau într-un ținut de munte evacuat de locuitori şi transformat în bază militară.

— Domnule căpitan, întrebă doamna Ismani, unde ne duceți de fapt?

Vestro vorbea tărăgănat, de parcă îşi căuta cuvintele unul câte unul; o făcea poate din prudență, ca şi cum s-ar fi temut să nu-i scape afirmații indiscrete.

— Priviți, doamnă, răspunse el, arătându-i o hârtie dactilografiată, fără să i-o dea însă. Aici este orarul drumului, stabilit dinainte. Astă-seară, ne vom opri la Crea. Mâine dimineață, plecarea la opt şi jumătate. Pe şoseaua națională până la Sant'Agostino. De aici urmează o şosea militară. Eu voi avea plăcerea şi cinstea să vă însoțesc până la postul de control. Aici misiunea mea se va încheia. Va veni să vă ia o altă maşină.

— Dar dumneavoastră, domnule căpitan, ați fost vreodată acolo?

— Unde?

— În zona militară 36.

— Nu, doamnă, n-am fost niciodată.

— Şi despre ce-i vorba? Vreo instalație atomică?

— Instalație atomică… repetă el, în doi peri. Îmi închipui că ar fi interesant pentru domnul profesor.

— Dar eu vă întrebam pe dumneavoastră, domnule căpitan.

— Pe mine? Dar eu nu ştiu absolut nimic.

— Atunci trebuie să recunoaşteți că e foarte ciudat. Dumneavoastră nu ştiți nimic, soțul meu nu ştie nimic, la Minister nimeni nu ştie nimic. La Minister au fost exagerat de reținuți, nu-i aşa, Ermanno?

— Reținuți? De ce? murmură Ismani. Au fost foarte politicoşi.

Vestro zâmbi uşor.

— Vezi deci că aveam dreptate? spuse Elisa.

— Dreptate în legătură cu ce, dragă?

— Că te-au chemat pentru bomba atomică.

— Dar domnul căpitan nu a spus nimic.

— Atunci, insistă femeia, la ce se lucrează în zona asta militară 36, dacă nu-i vorba de bomba atomică?

— Fii atent, Morra, – strigă căpitanul, de data asta fără să-şi cumpănească vorbele, pentru că tocmai depăşeau un camion mare, iar drumul era îngust. Dar, de fapt, n-avea nici un motiv să se alarmeze. Străbăteau o porțiune de drum lungă şi dreaptă, iar din față nu venea nimeni.

— Spuneam, reluă Elisa Ismani, spuneam că odată ce nu e vorba de bomba atomică, ce se întâmplă acolo unde mergem? Şi de ce nu ni se spune şi nouă? Chiar dacă ar fi secret militar, noi, mi se pare… ne ducem oricum, în persoană…

— Ați făcut aluzie la o instalație atomică.

— Nu am făcut nici o aluzie. Vă întrebam numai.

— Vedeți, doamnă – cuvintele căpitanului Vestro parcă se năşteau cu greu – cred că va trebui să aveți răbdare până o să ajungeți. Vă asigur că nu sunt în măsură să vă răspund.

— Dar dumneavoastră ştiți, nu-i aşa?

— V-am mai spus, doamnă, că n-am fost niciodată acolo.

— Dar ştiți despre ce este vorba, nu? Ismani asculta nelinişstit.

— Vedeți, doamnă… vă rog să-mi scuzați pedanteria… există trei posibilități: ori problema nu este secretă, dar eu n-o cunosc; ori eu cunosc problema, dar este secretă; ori problema este secretă şi pe deasupra nici n-o cunosc. Vedeți dar că în oricare din…

— Totuşi, dumneavoastră, obiectă Elisa, ne-ați putea spune despre care dintre aceste cazuri este vorba.

— Depinde, – replică ofițerul – depinde de gradul secretului. Dacă ar fi vorba de un secret de gradul întâi, cum se întâmplă adesea, de pildă, în planurile operative, atunci el implică – normele impun aceasta fără echivoc – tot ceea ce are legătură cu el, fie chiar şi parțial şi de departe, fie chiar şi în chip indirect, în formă negativă.

Ce înseamnă „în formă negativă”? Înseamnă: dacă cineva ştie că există un secret de acest fel, dar nu îl cunoaşte, îi este interzis să dezvăluie chiar şi această ignoranță a lui. Vă rog să observați, doamnă, că în aparență restricția este absurdă, dar are motive foarte întemeiate. Să luăm, de pildă, cazul nostru, zona militară 36. Ei bine, chiar şi simpla recunoaştere, din partea mea, a faptului că nu sunt la curent, având în vedere gradul şi funcțiile mele, ar putea oferi un indiciu, chiar minim, celui care…

— Dar dumneavoastră ştiți cine suntem noi! exclamă doamna Ismani, pe un ton polemic. Simplul fapt că ne însoțiți exclude, aş zice, orice posibilitate de suspiciune.

— Doamnă, la intrarea în Şcoala de Război, în vestibul (îmi închipui că n-ați fost niciodată acolo), există o inscripție: „Secretul nu are nici familie, nici prieteni”. Recunosc, este greu, în anumite situații, greu şi neplăcut pentru celălalt… Părea istovit de explicația lungă pe care o dăduse.

Doamna Ismani râse:

— În sfârşit, dumneavoastră îmi daţi să înțeleg în mod diplomatic că nu puteți sau nu vreți să ne spuneți ce se află în această faimoasă zonă militară…

— Dar eu, doamnă – precizã căpitanul cu calmul lui didactic, – nu v-am spus niciodată că ştiu.

— De ajuns, de ajuns. Am fost cam insistentă. Iertați-mă.

Ofițerul tăcu.

Cam după vreo cinci minute, Ismani spuse timid:

— Iertați-mă, domnule căpitan. Spuneați că sunt trei cazuri, în realitate sunt patru. Pentru că s-ar putea, de asemenea, ca problema să nu fie secretă şi dumneavoastră să o cunoaşteți.

— N-am prevăzut această situație, explică Vestro, pentru că mi se pare de prisos.

— De prisos?

— Da : în acest caz… în acest caz v-aş ti spus de

mult totul! Fii atent, Morra!

Dar şi acum prevenirea adresată şoferului era inutilă: curba de care tocmai trecuseră era foarte largă, iar viteza nu depăşea şaizeci de kilometri.

IV

A doua zi urcară spre Val Texeruda.

Drumul era frumos până la Serra d'Oltro, orăşel de vilegiatură, înconjurat de păduri. Apoi devenea îngust şi anevoios, trecând prin nişte bariere[1] strâmte.

Locurile deveneau tot mai sălbatice, casele se răreau, pădurile se făceau mereu mai dese, întâlnirile erau mai rare, iar în fundul văilor laterale se întrezăreau când şi când siluete de munți cu vârfuri ascuțite şi strâmbe, aplecate toate în aceeaşi parte, cum se întâmplă cu unii copaci de pe malul râurilor, unde bate vântul într-o singură direcție.

Toți trei tăceau. Cerul, la mare înălțime, era cenuşiu şi monoton. Mai jos, nori întinşi şi deşi se roteau pe creste, pierzându-se în trecătorile adânci.

— Mai e mult? întreba din când în când Ismani.

— Nu cred, răspunse Vestro. Şi eu vin aici pentru prima oară.

— Dar câți kilometri mai sunt?

— O, puțini, foarte puțini.

La un moment dat, ajunseră la o răspântie. La dreapta, un drum pătrundea brusc într-o trecătoare întunecoasă şi atât de abruptă, că nu se putea concepe cum ar fi putut înainta, într-o fracțiune de secundă, prin deschiderea între nişte blocuri surpate de stâncă (unde brazi piperniciți şi strâmbi crescuseră, cine ştie cum, pe ieşiturile mici ale pereților povârniți într-o parte), Ismani întrezări o întăritură de stânci albe cu vârfurile rotunjite, amintind oarecum de nişte țeste. Priveliştea îi pricinui o senzație neplăcută. Îşi spuse: „Dacă acela ar fi locul de destinație, n-aş rămâne acolo

pentru nimic în lume". Şi îndată după aceea: „Nu crezi că acum o luăm la dreapta, prin strâmtoare?" Dar maşina îşi continua drumul, tot înainte.

După vreo jumătate de oră, valea se mai lărgi, era mai multă lumină acum, chiar şi munții de o parte şi de alta nu mai păreau atât de întunecați. Se opriră la o stație de benzină. Coborâră, să umble puțin şi să bea o cafea.

Profitând de faptul că ofițerul stătea la oarecare distanță, Ismani îl întrebă pe omul de la stație un tip mai în vârstă, cu chipul blând – arătând către un drum care se cățăra în zigzag pe o latură a văii:

— Pe acolo se ajunge la instalația atomică?

— Atomică? Omul privi în jur de parcă ar fi căutat ajutor. Păi, ştiți, eu nu mă pricep.

— Dar poate ați auzit vorbindu-se, nu? (între timp, Vestro se apropiase.)

— Ei, de auzit auzim atâtea. Sigur că vremea… ei… vremea…

— Ce-i cu vremea?

— Vremea nu mai e ca-nainte. Acum e mereu frumoasă. De-acuma n-o să mai plouă. Şi râse.

Răspunsul acesta putea fi socotit o confirmare, chiar dacă într-o formă extrem de vagă (cum trebuia să te aştepți de altfel de la neîncrederea firească a acestor locuitori ai văilor, izolați de lume). Dar puteai oare să-l crezi? Întorcând din întâmplare capul, lui Ismani i se păru că a surprins pe chipul omului – era poate doar o impresie falsă, pricinuită de închipuirea lui prea aţâţată – o foarte slabă închidere a ochilor, un fel de semn aluziv, adresat căpitanului. Acesta însă nici nu se clinti.

După ce urcară iarăşi în maşină, căpitanul Vestro îi şopti şoferului ceva ce Ismani nu înțelese, în loc să continue drumul de-a lungul văii, automobilul se întoarse.

— O luăm îndărăt? întrebă doamna Ismani.

Vestro răspunse tărăgănat:

— Vă rog să mă iertați. Nu mă descurc. Am depăşit

răspântia şi nu mi-am dat seama.

— Care răspântie? făcu Ismani, neliniştit, gândindu-se la trecătoarea care îi pricinuise senzația aceea de spaimă.

— Să tot fie trei, patru kilometri. Trebuie să o luăm pe o vale laterală.

Tăcură. „Aceea e, se gândi Ismani. Am priceput de cum am văzut-o. Presimțeam eu. Dar nu rămân acolo, fie ce-o fi."

— Domnule căpitan, spuse după câteva minute, încercând să pară foarte liniştit. Iertați-mi curiozitatea. Dacă…

— Spuneți, spuneți, domnule profesor, îl încuraja celălalt, pentru că Ismani ezita.

— Dacă eu… să zicem… ca simplă ipoteză… dacă aş vrea acum să renunț, dacă, în sfârşit, aş da înapoi?

— În acest caz, silabisi Vestro cu calmul lui obişnuit, vă stau la dispoziție, ca să vă conduc acasă.

— De ce? A fost prevăzut şi cazul acesta?

— Nu ştiu. Eu am primit instrucțiuni. Chiar şi în eventualitatea că dumneavoastră…

— Ce vrei să faci, Ermanno? spuse soția lui surâzând. Ce-ți trece prin cap?

Ismani nu o luă în seamă. Răspunsul căpitanului îl preocupa intens.

— Prin urmare, zise, nu au exclus posibilitatea ca în ultimul moment eu…?

— Domnule profesor, este logic ca în asemenea cazuri să se aibă în vedere toate posibilitățile, iar Ministerul… Este vorba, cred, de o misiune voluntară, şi orice constrângere ar fi contrară…

— Spuneți-mi adevărul, domnule căpitan, a mai fost vreunul ca mine care… care a dezertat?

— Nu ştiu, nu cred. N-am auzit vorbindu-se despre aşa ceva. Vă repet, vin pentru prima oară în locurile astea.

Ismani tăcu, neştiind ce hotărâre să ia. Să refuze acum, după ce a ajuns sus, ar fi părut ciudat şi ridicol,

un gest copilăresc. Dar simțea o repulsie fizică, amintindu-şi de trecătoarea sălbatică cu stâncile acelea cadaverice în fund. Cu toate acestea, decise să mai aştepte.

După cum prevăzuse, maşina încetini chiar în fața trecătorii din stânga.

— Trebuie să o luăm pe acolo? întrebă Ismani.

— O, nu, răspunse Vestro. Exact în partea opusă şi arătă spre celălalt versant.

Ismani şi soția lui întoarseră privirile spre dreapta. Un pod, în unghi drept cu drumul principal, traversa râul (sau mai bine zis albia largă de pietriş alb, pentru că apa era foarte mică), ducând spre intrarea într-o vale laterală. În comparație cu trecătoarea care se deschidea de partea cealaltă a drumului, această vale era largă, plină de verdeață, veselă. Păduri şi pajişti se înşirau într-o succesiune dezordonată de coline abrupte, iar în adâncul acestei privelişti romantice se întrezărea un lanț de munți cu povârnişurile surpate. Poate din pricina înfățişării diferite a crestelor, poate din pricina luminii sărbătoreşti care cobora din cer, prin fâşiile mari de senin deschise între nori, Ismani nu mai avu de data aceasta nici o senzație neplăcută.

V

Chiar la picioarele ultimului şir de stânci, dincolo de care desfăşurarea terenului lăsa să se ghicească un podiş, drumul dădea într-un luminiş şi aici se afla postul de pază: o cazarmă mică, un catarg cu drapel, de jur-împrejur o balustradă rustică de lemn, două bănci, o masă, un coteț pentru câine, părăsit după cât se părea.

Locul era minunat: de jur-împrejur numai păduri ce coborau în pante abrupte spre Val Texeruda, căreia i se desluşea, foarte departe, adâncul, cu albia râului, cu drumul, cu satele risipite ici-colo, cu ceața aceea subțire şi impresia de viață tihnită, curată şi comodă, pe care o

dau unele regiuni de munte.

Numai în spate, priveliştea era închisă. Aici pădurea *se* oprea sub o barieră neregulată de pereţi stâncoşi abrupţi, cenuşii, năpădiţi de buruieni şi tufişuri, dincolo de care nu se zărea nimic. Deşi peisajul era foarte cuprinzător, acest zid povârnit îngusta aşezarea şi îi dădea un aer de melancolie.

Pe soţii Ismani îi aştepta ofiţerul de serviciu, locotenentul Trotzdem; înştiinţat dinainte de sosirea lor, pregătise gustarea şi se arăta foarte politicos.

Într-adevăr, soţii Ismani trebuiau să mai zăbovească puţin înainte de a continua călătoria. Din punctul acela începea zona militară rezervată, unde maşina căpitanului Vestro nu era autorizată să intre. De la Centrul spre care se îndrepta Ismani urma să coboare alt automobil, pentru a-l lua. Sau, mai precis – explică locotenentul – această maşină a şi coborât, dar trebuiau să aştepte sosirea altui oaspete al Centrului: soţia inginerului Strobele, împreună cu care soţii Ismani aveau să facă ultima parte a călătoriei.

Cine era acest Strobele? Din lămuririle vagi ale locotenentului, Ismani înţelese că trebuia să fie una dintre personalităţile importante „de sus”. Evident, coincidenţa dintre sosirea soţiei lui şi călătoria soţilor Ismani fusese aranjată cu tâlc: nu ca să se economisească benzină, făcând un singur transport, ci pentru a reduce la minimum trecerile prin perimetrul, supravegheat îndeaproape, al zonei militare.

După ce au intrat în cazarmă, soţii Ismani au fost conduşi în mica încăpere unde era pregătită masa. Mai erau şi alţi militari: sublocotenentul Picco, sergentul major Ambrosini, sergentul major Introzzi.

Imediat, căpitanul Vestro îşi luă rămas-bun. Spuse că trebuia să coboare cât mai repede cu putinţă din motive de serviciu; era limpede că nu ştia cum să facă să plece mai repede.

După plecarea lui Vestro, Ismani simţi că a pierdut orice legătură cu viaţa de până atunci, începuse

aventura. Iar discuțiile pe care le auzea îi sporeau tot mai mult neliniştea.

Între timp, îşi dădu seama că nici locotenentul Trotzdem, nici Picco, nici ceilalți nu aveau vreo idee limpede despre ceea ce se întâmpla sus, pe podiş. Mica garnizoană militară avea o misiune de supraveghere, fiind în legătură cu alte posturi de pază aşezate în jurul zonei 36. Era un baraj exterior, care avea rostul să împiedice pătrunderea străinilor şi să țină sub observație terenul înconjurător. Nici ofițerii, nici soldații nu aparțineau Centrului, nu puteau să pătrundă în zonă, nu făceau parte din categoria inițiaților.

Soldații aceia păzeau un secret, dar care anume – nici ei nu ştiau. O instalație atomică?

— Domnule profesor, nu mă întrebați pe mine, pentru Dumnezeu – spuse locotenentul Trotzdem. Dacă dumneavoastră nu ştiți... Eu fac servici aici de cinci luni, şi nu ştiu mai mult decât ştiam la început. Ce dracu or fi punând la cale? „Secretul”... „secretul”... aici există numai „secretul”... pentru noi a devenit o obsesie; fireşte, fiecare îşi construieşte propriile lui ipoteze, auzi discuțiile cele mai absurde, în sfârşit, înțelegeți ce vreau să spun? Ferice de dumneavoastră că peste câteva ore ajungeți acolo şi o să vă dați seama. O să spuneți: orice ar fi, în fond nu vă priveşte pe voi, rostul vostru este să asigurați serviciul de control. Aşa e. Problema nu ne priveşte. Dar să fii în contact cu ea, ca să zic aşa, şi să nu ştii nimic, să nu afli niciodată nimic, asta te calcă pe nervi, uneori. Vedeți stâncile acelea? Ar fi de ajuns să te cațeri până sus, diferența de nivel nu e nici de o sută de metri, n-ar fi greu. De sus s-ar putea vedea... Dar e interzis, iar noi suntem militari şi curiozitatea ne-ar costa prea scump... Aici zâmbi într-un fel ciudat: Şi totuşi... cu toate acestea... Am în subordinele mele vreo patruzeci de soldați. Iar aici n-aveau nici o şansă. Izolare completă, nici urmă de femeie. Apoi secretul militar. Toate misterele astea... Măcar de ne-ar spune ce păzim. Ce mai, ca să vorbim pe şleau, e un fel de

închisoare... Şi totuşi... şi totuşi... ştiți că nici unul nu ar vrea să plece? Ne plictisim de moarte, toate zilele sunt la fel, nu vezi picior de fată... Dumneavoastră, doamnă – se întoarse spre Elisa Ismani – dumneavoastră, de pildă, îmi păreți, nici măcar nu ştiu să spun ce îmi păreți... o făptură coborâtă din Lună... şi totuşi ne simțim bine. Suntem întotdeauna veseli, mâncăm cu poftă, îmi puteți explica asta? Vedeți, doamnă, eu sunt un ignorant... dar să vă spun un lucru, doamnă... dacă este vorba de bomba atomică, atunci e o instalație tare ciudată.

— Ciudată?

— Dacă nu e ciudat ceea ce se întâmplă aici...

— Dar de ce? De ce? întrebă Ismani tulburat.

— Dar dumneavoastră, domnule locotenent, interveni soția – dându-şi seama că bărbatul ei se înspăimânta – dumneavoastră, domnule locotenent, nu respectați secretul militar? Cum de vorbiți cu atâta uşurință? Cine vă asigură, de pildă, că noi doi nu suntem spioni?

Trotzdem râse.

— O, din fericire, noi suntem pe dinafară. Secretul începe chiar îndărătul acestei case; noi suntem liberi... altceva ne-ar lipsi nouă. Noi nu ştim absolut nimic, dar despre acest nimic, cel puțin, putem să discutăm în voie. Elisa Ismani îşi pierdu nădejdea că o să tacă. Odată pornit, locotenentul nu se mai oprea, era vădit că nici nu-i venea să creadă că poate să împărtăşească şi altora ceea ce strânsese în sinea lui atâtea luni la rând. O relatare cam confuză şi, privită în întregul ei, îndeajuns de neverosimilă.

VI

Lucrările pentru Centru povesti locotenentul Trotzdem – începuseră cu vreo zece ani în urmă. După

ce accesul în zonă fusese oprit, sute, poate mii de tehnicieni şi muncitori fuseseră aduşi pe podiş şi instalați în barăci. Se lucra intens la săparea şi curățirea terenului, la început toți credeau că avea să fie construit un dig de hidrocentrală şi, într-adevăr, fusese construit un dig cu centrala respectivă, dar, în acelaşi timp, fuseseră înălțate zidurile unei aşezări – aşa se spunea – ba chiar ale mai multor aşezări. Discreția era foarte mare, toți muncitorii proveneau de la fabrici şi arsenale militare şi aveau o vechime de cel puțin cinci ani. De altfel, diferitele şantiere erau cu totul separate, fiecare lucra pe seama lui şi nu ştia nimic de celălalt, deci nici unul nu putea să aibă vreo idee despre planul de ansamblu.

După opt ani de muncă, cea mai mare parte a muncitorilor fusese demobilizată. Mai rămăseseră sus câteva zeci de muncitori, poate chiar mai puțin. Evident, dacă era vorba de o uzină de pildă, de o uzină atomică – totul trebuia să funcționeze automat şi nu era nevoie decât de foarte puțini oameni. Dar era vorba, într-adevăr, de o uzină? Lui i se părea că fuseseră transportate sus cantități uriaşe de aparatură electrică, dar nu ştia de ce tip anume.

Liniştea relativă care se aşternuse de la o vreme te făcea să-ți închipui că instalația fusese montată sau că, cel puțin, lucrările cele mai complicate se încheiaseră. Dar începuse oare să funcționeze? Nu era sigur: foarte puține camioane urcau şi coborau. Dovadă destul de limpede că producția era nulă sau aproape nulă. Exceptând cazul că materia primă ar fi fost extrasă pe loc şi că produsele ar fi fost înmagazinate tot pe loc. Altă ipoteză era că instalația, oricare ar fi fost ea, nu avea ca scop crearea unor produse de nici un fel, ci un alt gen de activitate, foarte greu de imaginat.

Trotzdem avusese de nenumărate ori prilejul să se apropie de muncitori, care pentru diverse motive veneau sau coborau de pe podiş, dar nu aflase decât puține lucruri sau chiar nimic. Toți erau foarte bine instruiți şi

nu-şi dădeau drumul la gură. Dar chiar şi cei foarte puțini care nu prea luau în serios angajamentul de a păstra secretul dovedeau că au în cap idei foarte încâlcite.

Singurul lucru demn de remarcat pe care izbutise să-l afle era că, în afara conducerii şi a celor câțiva şefi de serviciu, nimeni nu participase la lucrări, de la început până la sfârşit; după cel mult doi ani de şedere sus, toți erau înlocuiți, prin urmare nici unul dintre ei nu putea să aibă o idee limpede despre ceea ce se realizase.

Mult mai interesante, chiar dacă nu puteau fi explicate, erau, după părerea locotenentului Trotzdem, alte ştiri şi întâmplări în legătură cu detaşamentele de pază din marginea exterioară a zonei 36; interesante mai cu seamă pentru că el putea să le confirme ca martor ocular. Între altele, povestea :

— Militarilor de la garnizoana din exterior le era cu desăvârşire interzis să pătrundă în perimetrul zonei militare, delimitată de o rețea de sârmă ghimpată (chiar şi pe coastele abrupte ale stâncilor). Ei aveau însă obligația să semnaleze imediat comandamentului Centrului, prin radio sau telefon, tot ceea ce considerau suspect şi să comunice orice noutate de oarecare importanță, în ultima vreme, cererile venite „de sus” de a intensifica supravegherea deveniseră de-a dreptul o obsesie, ca şi cum ar fi existat vreun motiv ca ei să se teamă de cine ştie ce atac inamic din afară. Dar ciudat era că, de fiecare dată când patrulele sau santinelele observau ceva (aproape întotdeauna era vorba de pădurari sau de vânători) şi semnalizau prin radio şi printr-un sunet triplu de corn, ele erau precedate negreşit, chiar şi numai cu câteva secunde, de o semnalizare asemănătoare din partea comandamentului. De exemplu, se transmitea ordinul: „Atenție la pătratul 78 (toată harta topografică a zonei fusese împărțită în pătrățele numerotate), dreapta orografică, vale adâncă, râul Sprea”. Şi chiar în punctul

acela, şi tocmai atunci, soldaţii observaseră un străin. În unele cazuri avertismentul era şi mai explicit: „Doi necunoscuţi în pătratul X se deplasează de-a lungul stâncilor. Atenţie”. Şi uneori se întâmpla ca santinelele să nu fi observat încă nimic.

De aceea, Trotzdem se întreba: „Ce înseamnă asta? Ne controlează cineva, nevăzut, şi execută aceeaşi supraveghere ca şi noi, dar cu mai multă precizie? Dar cine e? Şi de unde? Ei, paznicii, nu zăriseră niciodată pe nimeni prin împrejurimi, nici nu fuseseră văzute vreodată santinele pe crestele stâncilor de sus. Sau trebuie să se admită că cei din comandament erau Vrăjitori?”

— Dar dumneavoastră, domnule locotenent, întrebă Ismani, aţi văzut vreodată instalaţiile de sus?

— Niciodată. V-am spus că noi, cei din garnizoană suntem excluşi. Aici, în jur, nu vedem decât păduri şi stânci. Doar în Valea Îngerilor, cam la un kilometru de aici, se poate vedea ceva.

— Ce anume?

— Hm… ceva ca o porţiune de zid netedă, fără deschideri sau ferestre, îndărătul zidului se întrezăreşte o antenă foarte înaltă, în felul celor de radio. Iar în vârf un fel de glob.

— O sferă?

— Cam aşa. Unii zic că au văzut-o mişcându-se.

— În ce fel?

— Se rotea în jurul propriului ei ax.

— Şi la ce foloseşte?

— Pe mine mă întrebaţi? Mister. Aici totul este un mister blestemat. Şi cine ştie măcar pentru ce prostie.

— Nu credeţi că este o instalaţie atomică?

— V-am mai spus: din câte poate să ştie un ignorant ca mine… Eu cred că, dacă ar fi o instalaţie atomică, ar trebui să vedem trecând mai mult material. Şi apoi…

— Singura comunicaţie, întrebă Ismani, este drumul acesta?

— Pentru material există şi un teleferic, dar când

trece, noi vedem dacă este încărcat sau nu, interveni sublocotenentul Picco, care, de la masa alăturată, unde şedea singur, urmărise discuţia: Hai, spuneţi-i despre glasul...

Trotzdem ridică din umeri:

— Nu-l luaţi în seamă, domnule profesor. Asta n-o mai cred. După părerea mea este o gogoriţă. Mulţi soldaţi de aici spun că se aude un glas. Şi nu pare să fie un glas omenesc.

— Vine de sus?

— Da.

— Şi ce zice?

— Ei nu izbutesc să priceapă. Unii susţin că ar fi o limbă străină şi de aceea nu se înţelege. Alţii spun că e prea departe. Eu nu l-am auzit niciodată.

Ismani i se adresă sublocotenentului Picco:

— Dar dumneavoastră?

— Eu... mi s-a părut uneori... dar, să fiu sincer, n-aş putea să jur...

— Vedeţi, făcu Trotzdem, nimeni nu dă buzna să afirme ceva sigur. Toţi aud vorbindu-se despre asta, toţi jură că e adevărat, dar nu se găseşte nici unul să spună: „L-am auzit eu, în ziua cutare, la ora cutare", închipuiri, nimic altceva decât închipuiri şi de altfel nu-i de mirare: întotdeauna, când e vorba de un mare secret, circulă zvonurile cele mai absurde, ca în timpul războiului.

— Atunci de ce nu-i povesteşti întâmplarea cu câinii? replică Picco. Pe aceea, cel puţin, ai văzut-o şi tu.

— Câinii?

— Da. Altul din numeroasele fenomene pe care nu ni le putem explica, spuse Trotzdem.

— Despre câinii pe care îi aveţi aici?

— Pe care îi *aveam.* Doi lupi. Dar nu i-am putut ţine. Abia au ajuns aici, că au fost cuprinşi de o agitaţie cumplită!

— Lătrau?

— Nu lătrau deloc, nu, tocmai asta e ciudat. Mai

degrabă plângeau. Ardeau de nerăbdare să se ducă sus.

— Unde, sus?

— Dumnezeu ştie unde. Sus pe stânci, acolo… Ce mai, a trebuit să-i ducem înapoi.

— Dar numai aceştia, sau şi alţi câini?

— Pare să fie un fenomen general aici. Chiar şi un pui de vulpe, pe care sergentul Introzzi l-a adus sus într-o zi, chiar şi acela a început imediat să schelălăie în direcţia stâncilor şi era cât pe-aci să moară în convulsii…

În timpul acesta se auzi zgomotul unui automobil care se ostenea să parcurgă ultima porţiune a urcuşului. Privirăafară. Sosea maşina care o aducea pe doamna Strobele.

VII

Olga Strobele aduse cu ea veselia şi viaţa. Avea cam douăzeci şi opt de ani. Era zveltă, cu părul roşu, cu pielea albă pistruiată, cu ochi migdalaţi, buzele proeminente năşteau o expresie de ispită şi aroganţă, faţa era mândră, voioasă şi aţâţătoare, talia subţire, picioarele puternice şi nervoase. O femeie frumoasă, plină de personalitate, un gen care suceşte capul bărbaţilor.

De cum îl văzu pe Ismani, spuse:

— Dumneavoastră, cândva, adică acum vreo unsprezece ani, nu predaţi la liceul Tommaseo?

— Desigur. Dar de unde ştiţi? Timp de patru ani am predat algebra la acel liceu.

— O, tiranule. Priviţi-mă. Faţa mea nu vă spune nimic?

— Da, parcă… mă pricep foarte puţin la fizionomii, şi-apoi dumneavoastră, femeile, de la un an la altul…

— Vă amintiţi de Olga Cottini? X = 2, înmulţit cu rădăcina pătrată din… M-aţi picat şi nici măcar nu vă

amintiți... O să vedeți, am să mă răzbun...

— Dacă aş fi ştiut... dacă aş fi putut să prevăd... făcu el uimit, roşind jenat.

— Lăsați, să facem pace, vă iert şi îl îmbrățişă, sărutându-l pe amândoi obrajii. Apoi se adresă doamnei Ismani: Vă rog să mă scuzați. Giancarlo spune mereu că sunt o sălbatică... Dar trebuie să recunoaşteți! Să-l întâlneşti pe profesorul care te-a picat! Şi tocmai aici sus! Ah, cum l-am urât pe soțul dumneavoastră! Câte blesteme! Dați-mi voie să v-o spun, domnule profesor, la examene erați cam scârbos, să ştiți... Şi eu... am să mă răzbun, vă previn.

Elisa Ismani nu se formaliza. Dimpotrivă, îi făcea plăcere că venea cu ei o femeie atât de veselă şi exuberantă. Pentru soțul ei era o infuzie de optimism. Nu simțea nici un pic de gelozie, deşi înțelegea că Olga Strobele pesemne că le plăcea nebuneşte bărbaților. De Ermanno al ei era însă atât de sigură!

O întrebă:

— Sunteți căsătorită de mult cu profesorul Strobele?

— De aproape trei luni.

— Şi dumneavoastră locuiți sus?

— Nu, vin pentru prima dată. Ca nevastă, până acum, cam puține satisfacții, ştiți? Căsătoria, un mic voiaj de nuntă, zece zile, şi pe urmă *Vademecum* m-a lăsat văduvă.

— *Vademecum?*

— Vă rog să mă iertați. Îmi place să glumesc, îi spun *Vademecum.* Din cauza maniei lui de a explica întotdeauna totul. Ce mai, după zece zile m-a lăsat baltă! Lucrări urgente, secret mare. Lucrează de aproape zece ani acolo sus la Centru, şi nu-i era de ajuns. M-am lămurit ce hram poartă!

— Dar acum vă duceți la dânsul.

— Am să rămân sus vreo douăzeci de zile, o lună cel mult. Apoi ne întoarcem împreună. Lucrarea lui este pe sfârşite, aşa mi-a spus.

— Ce lucrare? îndrăzni Ismani.

— Dar eu, zău, habar n-am.

— Cine ştie ce instalație măreață!

— Ce instalație?

— Vorbesc despre aceea de sus.

— Pentru ce mă întrebați? Dumneavoastră n-ați fost niciodată acolo, domnule profesor?

Olga îl privi, înclinând puțin capul, de parcă ar fi avut impresia că i se întinde o cursă.

— Spuneți că n-ați fost niciodată acolo?

— Niciodată.

Nerăbdător să ştie, Ismani ar fi vrut să insiste, dar îşi dădea prea bine seama că nu era momentul să pună întrebări indiscrete în prezența lui Trotzdem şi a lui Picco.

Începuse să se însereze când automobilul Centrului, venit să-i ia, întrerupse discuția; la volan era un militar. În felul acesta, soții Ismani şi doamna Strobele, după ce îşi luară rămas-bun de la Trotzdem şi îi lăsară în grijă bagajele mai mari (avea să le trimită el sus, a doua zi, cu un alt mijloc de transport), porniră spre podiş.

La mică distanță de postul de control drumul devenea pe neaşteptate foarte înclinat. În jur nu se zărea mai nimic, între altele şi din pricina ceții.

Drumul se încheia brusc sub un înalt perete vertical de culoare galbenă.

La început, din cauza luminii scăzute, Ismani nu observă că în rând cu stâncile era o poartă mare de fier. Apoi băgă de seamă că, de o parte şi de alta, acolo unde panta era mai lină, începea un baraj format din trei sau patru rânduri de sârmă ghimpată. Nişte proeminențe rotunde - poate izolatori - îl făcură să creadă că prin sârmă trece curent.

Nu se vedea picior de om. Era umed şi frig, iar locul cum nu se poate mai sălbatic şi neprimitor. Şoferul spuse:

— Probabil că va trebui să aşteptăm câteva minute. Când am coborât, tocmai lucrau la tunel, se vede că s-a produs o mică surpare.

— Dumneavoastră ați anunțat că suntem aici? întrebă Elisa Ismani.

— Nu e nevoie, spuse soldatul, ei ştiu.

— În ce fel?

Şoferul o privi fix pe doamna Ismani, neştiind dacă trebuie sau nu să-i răspundă. Apoi, convins de buna ei credință, fără să spună nimic, arătă cu degetul spre poarta de fier, unde cu greu se putea discerne un fel de pătrat mic.

Elisa nu mai ceru alte explicații. „Se vede treaba" - îşi spuse – „că or fi având acolo vreun aparat fotoelectric sau de televiziune, sau altă drăcie de soiul ăsta."

— Eu cobor să fac puțină mişcare, spuse Olga Strobele - încep să-mi amorțească picioarele.

— Cobor şi eu, spuse Ismani, nerăbdător să afle noutăți.

Ca să se dezmorțească, coborâră câteva zeci de metri pe drumul tăiat în marginea prăpastiei. Din pricina cetii, nu puteau să vadă cât era de adâncă. Zăreau numai umbre şterse şi neclare de bolovani ieşiți în afară şi de brazi cățărați în locuri nefireşti. Cu o senzație stranie de plăcere, pe care nu o mai încercase niciodată, Ismani se simți luat de braț de Olga Strobele, femeia pe care ar fi fost atât de frumos să o poată dori. Îi simțea parfumul, amestecat cu ceața, cu umezeala, cu mireasma de răşină ce plutea în aer; niciodată nu simțise încă un miros atât de plăcut.

Ea tăcea, poate dinadins, aşteptând să vorbească el, din plăcerea de a pune bărbatul în încurcătură. Ismani privi îndărăt; în ceața care devenea mereu mai deasă, automobilul nu se mai zărea aproape deloc.

— Ei, doamnă, spuse în cele din urmă, aici nu ne mai aude nimeni. Spuneți-mi. Pot să aflu ce se face acolo sus, la Centru?

— Domnule profesor, răspunse ea pe un ton glumeț, dumneavoastră aveți ce-aveți cu mine. De picat la examen m-ați picat. Acum vreți să mă luați şi peste picior?

— Dragă fetițo, îmi închipui că ştii cu ce se ocupă soțul dumitale.

Ea izbucni într-un râs ce răsuna ciudat în locul acela:

— Soțul meu? Dar şi dumneavoastră ştiți. Dacă vă cheamă la Centru, domnule profesor, înseamnă că sunteți bine informat, nu?

— Şi totuşi nu, nu ştiu nimic, nu mi-au spus nimic.

— Cine nu v-a spus?

— Cei de la Minister.

— Şi dumneavoastră ați acceptat să veniți?

— Aşa se pare. Dar mie nu-mi plac misterele astea: mie îmi plac…

— Eu ştiu chiar mai puțin decât dumneavoastră.

— Dar soțul dumitale nu ți-a explicat? Nu ți-a spus ce-i cu Centrul acesta misterios? Nu se poate să nu-ți fi povestit ceva. Probabil că ştii cel puțin cu ce se ocupă, nu?

Ismani se simți cuprins de nelinişte şi tulburare, de sentimentul neputinței în fața unor întâmplări copleşitoare şi pline de spaimă, simți o anxietate cum nu mai încercase din timpul războiului.

— Biata de mine, puteți să mă şi picați, nu ştiu ce să vă răspund.

— Dar ce este? O uzină?

— Cine poate să ştie? Giancarlo vorbea despre un laborator.

— Ce fel de laborator? De chimie? Se auzi un sunet de claxon.

— Domnule profesor, ne cheamă. „Sesam, deschide-te” muntele s-a deschis… cu tot confortul, bineînțeles. Mergem?

Aruncă țigara. Punctul roşu de jar zbură în prăpastie, înghițit în tăcere de ceață.

Se îndreptară spre maşină. Olga începu aproape să alerge.

— Ei, zău, făcu Ismani, străduindu-se să se țină după ea. Chiar nu ştii să-mi spui?

Dar ea nici nu-l auzi măcar.

VIII

Când sosiră, se înnoptase şi ploua. Un timp, maşina suise printr-o galerie săpată în stâncă. Apoi ajunseseră într-un luminiş larg, unde se aflau patru porți mari, închise de grilaje care se mişcau vertical. Atunci se făcu dintr-odată întuneric: se stinseră lămpile dinăuntrul automobilului, se stinseră şi farurile maşinii.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Ismani, impresionat.

— Nimic, domnule, aveți răbdare câteva clipe, răspunse şoferul.

În întuneric se auzi zgomotul unui grilaj ce se ridica. Care din cele patru? Atunci, fără să aprindă farurile, orientându-se, poate, după un minuscul punct roşu aprins pe un mic cadran de la tabloul de bord, şoferul începu să înainteze încet.

Puțin după aceea, auziră în spatele lor zgomotul grilajului coborând. Luminile se aprinseră din nou.

Galeria continua, înclinată şi rotindu-se de multe ori în jurul ei înseşi, până când întâlniră un al doilea luminiş, aproape la fel ca şi cel dintâi, numai că aici porțile erau doar trei. Repetară manevra, tot cu luminile stinse. Nu zăriseră țipenie de om.

Încă o porțiune de drum, pe care Ismani o aprecie cam de vreo patru sute de metri. Apoi ieşiră dintr-odată în teren deschis; pe podiş, probabil.

Acum se aflau în fața unei construcții scunde şi drepte, semănând cu o cazemată, cu câteva ferestre mici luminate.

De cum coborî din maşină, Ismani privi în jur, nădăjduind să vadă ceva. Dar, în afară de intrarea în pichetul acela de pază, totul era cufundat în întuneric. I se păru că distinge totuşi, în părțile laterale ale construcției, un zid de vreo patru metri înălțime, care se pierdea în beznă. Era poate ultima împrejmuire.

Între timp, se apropie, salutând, un bărbat de vreo patruzeci de ani: profesorul Giancarlo Strobele.

Era un bărbat elegant, cu chipul foarte intelectualizat, exprimând siguranță de sine. Ismani, care nu-l mai văzuse niciodată, fu surprins, şi nu într-un fel prea plăcut, de aerele sale de mare domn.

Îşi îmbrățişa soția, făcu cunoştință cu soții Ismani în prag. Intrară apoi într-o gheretă asemănătoare cu camera portarului dintr-o clădire industrială.

Strobele îi conduse printr-un coridor scurt spre o uşă, opusă aceleia prin care intraseră, şi ieşiră astfel în aer liber. Aici aştepta maşina care între timp ocolise casa, trecând printr-o intrare laterală. Ceva mai sus, la câteva sute de metri depărtare, străluceau lumini, părând ale unor locuințe.

Mereu prin ploaie, automobilul o luă pe o şosea înclinată; în lumina farurilor apăreau şi dispăreau fâşii de pajişte, câte o stâncă, pâlcuri de zadă şi brazi. Se aflau acum foarte aproape de acele lumini.

— Iată, explică Strobele când coborâră şi ajunseră în holul unei mici vile, agreabilă la vedere, în stilul unui *châlet* - aceasta va fi locuința dumneavoastră. Acolo - şi arătă spre un *cottage* situat ceva mai jos - locuiesc eu. Cealaltă, mai sus, este casa şefului nostru, Endriade. La etajul întâi locuieşte şi maiorul Mirti, inspector al Ministerului Apărării. Acum vă rog să vă faceți comozi, e frig, sper că au făcut focul în cămin. Este aici şi o fată de treabă care o să vă ajute, doamnă, menajera lui Aloisi… Dumneata, Ismani, l-ai cunoscut, nu?

— Pe Aloisi?

— Da, cine nu-l cunoştea? Trăia aici de zece ani, s-ar putea spune. Un om extraordinar, nimeni nu a aflat niciodată nimic despre invențiile lui, şi totuşi, într-o zi… A murit acum vreo două luni.

— A murit aici?

— Avea mania vânătorii, pleca singur prin munți. Într-o seară nu s-a mai întors. L-am găsit după trei zile. Căzut de pe o stâncă. Pentru noi… este o tragedie din

toate punctele de vedere. Puținul pe care l-am făcut aici la Centru şi zâmbi cu subînțeles i se datorează lui, măcar pe jumătate. Dacă nenorocirea s-ar fi întâmplat acum vreo patru sau cinci ani, cine ştie dacă Endriade şi cu mine... cine ştie dacă reuşeam să terminăm... să realizăm ceea ce...

— Dar eu? întrebă timid Ismani, cuprins de jenă. Eu ar trebui... m-au trimis aici sus ca să... în sfârşit, eu voi fi succesorul...

— Nu. Nu. Nu cred. Dacă va trebui cumva să înlocuieşti pe cineva, atunci acel cineva sunt eu...

— Dumneata? De ce? Pleci?

— Nu, nu acum; peste o lună jumătate, două. Slavă Domnului, ciclul, ca să zic aşa... ciclul lucrărilor mele practice s-a încheiat...Aceasta este sufrageria, acolo se află un mic birou, pe acolo se merge la oficiu, iar în spate este bucătăria; dormitoarele sunt deasupra, în concluzie, vă pot spune eu, care locuiesc aici de atâția ani, căsuțele astea sunt bine gândite, singurul inconvenient, eventual (deşi recunosc că pe mine nu mă deranjează), este scara de lemn în stil englezesc care dă în sufragerie; unii preferă dormitoarele cu totul izolate; şi apoi mai este inconvenientul zgomotului, asta-i adevărat, uşile sunt de lemn masiv, dar dacă cineva deschide radioul jos, degeaba, în camere se aude, dar mă gândesc că voi sunteți numai doi - cât despre Giustina, ea e foarte liniştită, uneori, când lunecă fără niciun zgomot, parcă-i o pisică, dar iat-o...

IX

Puțin după aceea, Ismani îl întâlni pe Endriade şi pe soția lui la masă, în casa soților Strobele.

Îşi amintea vag că l-a mai văzut pe la felurite congrese. Acum i se părea neschimbat. Devenise unul dintre acei oameni impunători, decorativi, vizionari, făcuți anume pentru premiul Nobel; era atât de sigur de

superioritatea inteligenței lui, încât atingea cabotinismul. Era prost îmbrăcat, avea o coamă lungă şi dezordonată de păr cărunt, un nas mare şi un fel de a vorbi vioi şi surprinzător. Să tot fi avut vreo cincizeci şi cinci de ani. Soția lui era o fire cu totul deosebită de a lui, o doamnă de cincizeci de ani, modestă, blândă, tăcută şi uşor melancolică.

În fața acestei personalități atât de pronunțate şi copleşitoare, Ismani se pierdu cu firea. Dar dorea atât de mult să afle noutăți, încât izbuti să-şi facă curaj. Secretul acela blestemat, din pricina căruia şi Giaquinto la Minister, şi căpitanul Vestro, şi locotenentul Trotzdem şi chiar Strobele, la prima lor întâlnire grăbită, îi ascunseseră rostul misiunii lui, începea să devină grotesc, un fel de conspirație menită să-l scoată din sărite.

— Veți râde de mine, spuse, cu înfrigurare, de cum se aşezară la masă, ştiind bine că se punea într-o situație de inferioritate care le putea stârni celor doi colegi pofta de a profita de ea, dar eu sunt aici un fel de intrus!

Strobele: Intrus? Nu ai actele în regulă? Ismani: Intrus... străin... Vreau să spun că nu ştiu încă nimic. Absolut nimic. Strobele: Nimic în legătură cu ce? Ismani: în legătură cu ceea ce va trebui să fac eu aici şi cu ceea ce faceți voi.

Strobele: Presupun că ți-au explicat la Minister, nu?

Ismani: Câtuşi de puțin. Endriade: Asta-i culmea! Nici nu-ți vine să crezi! Să folosească oare la ceva măsurile luate de Giaquinto şi de ai lui? Secretul, ce să mai vorbim! Ia să vedem, dumneata, Ismani, ce idee ți-ai făcut? Presupun că ți-ai închipuit ceva. Ai fost curios, aşa-i? Ismani: Da, la început m-am gândit chiar la bomba atomică, dar diverse indicii, ştiți... Endriade: Nici pomeneală de bomba atomică, slavă Domnului! Ceva mult mai liniştit, se poate spune, dar în acelaşi timp şi mult mai periculos, poate. Nu-i aşa, Strobele?

Strobele: Periculos? N-aş zice periculos.

Elisa Ismani: Atunci, de ce nu vreți să ne spuneți? Poate din cauza noastră, a femeilor?

Endriade, amuzat: Dumneavoastră, doamnă, ce presupuneri ați făcut?

Elisa Ismani: Eu? N-am niciun fel de idee.

Endriade: Dar dumneavoastră, doamnă Strobele?

Olga își aranjează cu nepăsare decolteul ispititor: Din ceea ce spuneți, sau mai bine zis nu spuneți, mă tem că nu e vorba de ceva amuzant.

Strobele: Dar… Olga!

Olga: Ce-i? N-am jignit pe nimeni. Dar dacă sunteți atât de misterioşi, înseamnă că e vorba despre ceva important şi nimic nu e mai trist decât lucrurile importante; ar fi grozav dacă ați izbuti să le faceți fără mister. De altfel, voi, oamenii de ştiință, sunteți nişte comori, nu zic nu, dar când vă puneți în cap să faceți ceva serios sunteți atât de plicticoşi!

Endriade: Adevărat! Dar mai e o speranță. Nici noi nu ştim încă dacă este ceva important sau nu. Şi, cu o expresie schimbată, ascultă cu atenție: Doamne, ce potop!

Într-adevăr, se auzea ropotul ploii, însoțit în depărtare de bubuituri înfundate de tunet. Endriade făcu un gest care vădea îngrijorare.

Olga: Vă e teamă, domnule profesor?

Endriade: Ca să fiu sincer, nu ştiu.

Elisa: Şi în felul acesta refuzați să răspundeți.

Endriade: Dar, scumpă doamnă, chestiunea este foarte simplă. Sus avem un laborator experimental de natură cum să vă spun? particulară. Nu-i aşa, Strobele?

Strobele: întocmai.

Endriade: Totodată vă putem spune că sus întreprindem… întreprindem o cercetare foarte dificilă în domeniul naturii. Aşa e, Strobele?

Strobele: Aşa e.

Endriade: Vă mai putem spune, de asemenea, că sus, pe podiş, există un fel, un fel de… de palestră pentru antrenamentul facultăților mentale… un stadion,

hm, hm, cu instalații ultramoderne, râse mulțumit. Strobele, mi se pare că m-am exprimat exact.

Strobele: Cât se poate de exact.

Endriade: Sunteți mulțumit, domnule Ismani?

Ismani, rigid şi prea neliniştit de acum ca să-i mai ardă de glumă: Ştiu tot atât ca şi până acum.

Endriade, râzând cu poftă: Aveți toate motivele, domnule Ismani, să ştiți tot atât. Iertați-mă, îmi place să glumesc. Uneori. Iertați-mă. Atunci explică-i tu, Strobele, chestiunea, pentru că tu eşti un profesor înnăscut.

Cu vădită satisfacție, Strobele îşi drese glasul: Dragă Ismani, te afli, precis spus, la câmpul experimental al zonei militare 36, aşa sună denumirea oficială, deşi e improprie, unde se…

Olga bătu de trei ori cu cuțitul în marginea paharului. Părea iritată sau era unul din şiretlicurile ei? Se făcu linişte.

— Iertați-mă, spuse cu un zâmbet maliții os, o să vi se pară poate un abuz. Dar sunt silită să folosesc dreptul meu de stăpână a casei.

— Ce drept? făcu soțul ei, stingherit.

— Să vă cer…

— Nu ştiu, o întrerupse Endriade, privindu-şi haina de parcă ar fi căutat vreo pată, nu mi se pare să fi făcut sau să fi spus nimic monstruos.

— … Să vă cer un lucru foarte simplu: să schimbați subiectul conversației.

— Dar de ce? murmură Strobele, văzându-se lipsit de bucuria de a-şi ține conferința.

— De ce? Am să vă spun motivul la timpul lui.

— Mi se pare cam ciudat să…

— O, dar nu vă bosumflați aşa, pentru Dumnezeu, mai târziu n-am să va mai cer acest sacrificiu.

— Doamnă, spuse Ismani, care de prea multă vreme stătea ca pe ghimpi, sincer vorbind aş fi preferat…

— Să aflați ce fac sus la Centru etc… Etc… Nu e aşa, dragă domnule profesor? Dar de ce vă temeți?

Sunteți între prieteni.

— Tocmai de aceea.

— Tocmai dumneavoastră ar trebui să vă fac o favoare? Tocmai dumneavoastră? Uitați că am o socoteală greu de încheiat cu dumneavoastră. Dacă pot să mă răzbun…

— Doamne sfinte, credeam că după atâția ani… spuse Ismani, neputând să înfrunte cu umor situația; apoi, dintr-odată, spuse pe un ton schimbat: Ce-i asta? Nu auziți?

— Ploaia, zgomotul ploii.

— Parcă se aude un sunet de clopot.

— De clopot? întrebă Endriade ironic. Aici sus nu există aşa ceva.

Era un ecou uşor şi difuz, şi totuşi profund, de parcă ar fi venit dintr-o cavitate îndepărtată; asemănător cu vibrația unei lame subțiri, dar imense, de metal.

— Şi eu îl aud, spuse Elisa Ismani. Tăcură câteva clipe, ascultând. Apoi zgomotul se stinse.

— Ei bine, spuse Strobele, eu chiar că n-aud nimic.

Atunci Endriade îl întrebă pe Ismani:

— L-ați cunoscut pe Aloisi?

— Nu.

— Şi el spunea că noaptea… se opri, ascultând parcă, păru că s-a liniştit, se întoarse către doamna Ismani şi îi şopti zâmbind, ca şi cum ar fi fost un secret al lor, dar auziră şi ceilalți: Era un geniu.

— Şi el? aruncă Olga în glumă.

— Da, cu siguranță, răspunse Endriade, de parcă ar fi fost lucrul cel mai firesc cu putință. Şi el spunea că noaptea aude zgomote ciudate. Dar eu nu-l credeam, nu l-am crezut niciodată, erau obsesii, acum voi auziți un clopot, dar eu nu cred, acest clopot nu există, probabil este una dintre acele halucinații auditive care se întâmplă când schimbi brusc altitudinea, aşa cum ați făcut astăzi dumneavoastră, domnule Ismani… Totuşi şi acum glasul lui scăzu pe neaşteptate, dobândind o

nuanță de tulburare –, totuşi ar trebui să fim cu toții mai atenți, numai ochi *şi* urechi, atenția nu e niciodată de prisos, în anii trecuți eram mai liniştit, supravegherea există, controalele se execută, instrumentele de interceptare sunt tot ceea ce putem dori mai perfect, şi totuşi îi simt în jur, zi şi noapte, ca nişte şoareci care rod, care rod ca să-şi sape un drum, nu toți sunt imbecili ca cel: de la Minister, care cred că aici ne jucăm şi mâncăm pâinea de pomană, unii au priceput, sau cel puțin bănuiesc şi se tem, şi ar face orice, absolut orice, ca să distrugă… să distrugă…

— … Instalația noastră, îi şopti Strobele.

— Instalația noastră. Pentru că unde am ajuns cu cercetările o ştim numai trei persoane, iar mâine, cu dumneavoastră, domnule

Ismani, vom fi patru, nimeni altcineva nu este informat, dar se poate ca aceia să fi ghicit ceva şi le e frică. Aş jura că vag de tot ei au intuit acest adevăr înspăimântător: că dacă noi reuşim aici, devenim… şi lovi cu pumnul în masă, făcând să sară tacâmurile.

— Endriade! spuse Strobele, implorându-l parcă să se calmeze.

— … Devenim stăpânii lumii!

X

Abia către miezul nopții Ermanno şi Elisa Ismani, obosiți, îşi luară rămas-bun de la soții Strobele şi, în toiul ploii torențiale, ajunseră la mica vilă unde urmau să stea. Îi însoțiră pe jos soții Endriade, care locuiau ceva mai sus. Giustina se culcase, dar găsiră totul pregătit pentru culcare.

Deşi drumul fusese obositor, lui Ismani nu-i era somn. Îl ațâțaseră poate ciudățenia locului, oamenii noi, nerăbdarea să afle, aerul rarefiat de munte. Dar nu se simțea contrariat, nici nervos, dimpotrivă, era într-o stare sufletească plină de vioiciune, ceea ce i se

întâmpla rar. Avea chef să umble, să glumească, să râdă.

— Şi tu, Elisa, pari veselă astă-seară.

— Aşa e. O fi din cauza altitudinii. Parcă aş fi o fetiță.

Vila, mobilată în stil rustic, era primitoare şi foarte curată. Ai fi spus că înaintea lor nu locuise nimeni în ea. Oricât de iscoditor ar fi privit în jur, Ismani nu găsi niciun obiect, niciun semn care să mărturisească şederea lui Aloisi. Nici chiar cărțile care umpleau un raft nu dovedeau prezența unei personalități marcante. Erau texte ştiințifice în diferite limbi, referitoare mai ales la electrofizică, dar se nimeriseră parcă din întâmplare acolo, aşa cum se găseau amestecate cu literatură polițistă, romane de dragoste, cu scrieri istorice şi biografii; dădu chiar şi peste o carte de bucate. De bună seamă, aceea nu părea să fi fost biblioteca unui geniu.

Cât priveşte obiectele personale ale lui Aloisi, totul fusese luat; nu rămăsese nicio husă, nicio fotografie, nicio cutie de țigări, nicio foaie de hârtie, nici măcar un ac de gămălie care să amintească de cel dispărut.

În cele din urmă, Ismani urcă în dormitor, dar cum nu izbutea să adoarmă într-un întuneric desăvârşit, se duse mai întâi să controleze ferestrele. După cum prevăzuse, obloanele erau închise ermetic. Deschise unul din ele.

Rămase uluit, în numai câteva minute, furtuna se potolise, cerul era în întregime senin şi în momentul acela o lună nefiresc de limpede lumina pământul.

— Elisa, vino să vezi!

Priviră nemişcați, în fața lor, strălucind în lumina aceea de vrajă, se întindea podişul: o câmpie străbătută în întregime de coline şi văi mărunte, unde se zăreau din loc în loc pâlcuri negre de brazi. Dar la o distanță de vreo cinci sute de metri albea printre copaci o construcție scundă şi neregulată, cu concavități şi proeminențe, despre care era greu să-ți dai seama, de la această depărtare, dacă nu este decât un simplu zid de

îngrădire sau chiar o clădire.

— Acolo e marele mister, spuse Elisa, şi nu mi se pare prea impresionant.

— Mergem să vedem?

— La ora asta?

— Dar nu vezi ce noapte minunată?

— Iarba e încă foarte udă. Cu pantofii ăştia răceşti cu siguranță.

— De fapt, dacă vrei să ştii, țin foarte bine la umezeală.

— Bine, atunci pune-ți cel puțin pardesiul.

Ieşiră în lumina de basm. Furtuna limpezise aerul şi chiar toate cele îndepărtate apăreau foarte clare. Orizontul se lărgea pe măsură ce înaintau sub cerul liber. Dincolo de pajiştile întinse apăru un perete de păduri şi, mai încolo, un lanț alb de stânci abrupte. Era linişte, tăcere, peisajul părea nespus de frumos şi plin de taină.

Se apropiară de construcția albă. Din câte îşi puteau da seama, părea să fie o cazemată lungă, urmând denivelările terenului şi al cărei capăt nu se vedea. Din ea se desprindea un complex de clădiri turtite, aproape egale în aparență, dar aşezate mai sus sau mai jos, după înclinarea terenului; efectul era pitoresc, între ele, însă, din câte se putea întrezări în lumina puternică şi totuşi difuză a lunii, nu exista niciun fel de trecere. Alcătuiau o barieră continuă, asemănătoare cu unele foarte vechi fortificații militare.

Ajunseră la picioarele zidului, în locul acela aflat din plin în bătaia razelor lunii, şi priviră în sus. Edificiul – să tot fi avut vreo şapte-opt metri era neted şi uniform, fără nicio fereastră, fără niciun luminator. Aşadar, nu era vorba de locuințe, şi nici măcar de locuri în care să poți lucra ca lumea. Erau mai degrabă forme lunare ce conțineau obiecte neînsuflețite, ca de pildă maşini care nu au nevoie de aer şi lumină; sau o fortăreață cu totul deosebită.

Dar reduta, sau cazemata cea lungă, sau şirul de

pavilioane, sau cum naiba s-o fi chemând aşezarea, nu arăta înfăţişarea lipsită de expresie şi moartă pe care o poate avea, de pildă, o cabină de transformator şi nici apatia misterioasă proprie mormintelor (atât de închise şi de concentrate în ele însele, nepăsătoare faţă de viaţa din jur).

După câtva timp, Ermanno şi Elisa Ismani observară că în zid se deschideau, ici-colo, diferite orificii care le scăpaseră la prima vedere; rotunde, pătrate sau în formă de deschideri înguste, protejate de reţele de sârmă subţire. Unele dintre ele, mai rare, de formă circulară, erau prevăzute cu cristale convexe, care ieşeau în afară, ca nişte lentile, asemănătoare unor profiluri; în ele scânteia reflexul lunii.

Privind mai atent, băgară de seamă că dincolo de marginea de sus a zidului se înălţa o pădure întunecată de antene mici, ecrane în filigran, reţele concave ca acelea ale radarului, tuburi subţiri având în vârf un fel de beretă, care le făcea să semene cu nişte minuscule coşuri de sobă, şi chiar nişte smocuri ciudate care aminteau pufurile de şters praful. Erau opace toate, de culoare albastră şi de aceea, la prima vedere, mai cu seamă noaptea, era greu să le distingi.

Priveau nemişcaţi, în tăcerea adâncă a nopţii. Dar nu era tăcere.

— Auzi? întrebă Ermanno Ismani.

— Da, da, parcă.

Într-adevăr, dacă ascultai cu atenţie, de dincolo de zidul alb venea un fel de foşnet nedesluşit, amplu şi profund şi totuşi abia sesizabil, asemănător zgomotului imperceptibil pe care îl fac furnicile când se prăbuşeşte acoperişul cuibului lor şi din crăpături insectele ţâşnesc cu sutele, alergând înnebunite printre dărâmături. Un ţăcănit foarte uşor, în urzeala slabă a căruia se distingeau din când în când mici sunete dezordonate, un fâşâit îndepărtat, ţâşnituri, gâlgâit molcom de lichide, respiraţii ritmice – aşa de slabe, încât era aproape cu neputinţă să spui dacă erau aievea sau le

isca sângele care bubuie uneori în tâmple. Aşadar, înăuntrul fortăreţei misterioase, în aparenţă adormite, fremăta un fel de viaţă. De altfel, nici acele antene mici, de variate forme, care se înălţau pe marginile zidului, nu rămâneau cu totul neclintite. Dacă le priveai mai mult timp, desluşeai oscilaţii foarte mărunte, un fel de trudire fără răgaz.

— Ce-o mai fi şi asta? întrebă în şoaptă Elisa.

Bărbatul îi făcu semn să tacă. I se păruse că la picioarele zidului, la vreo cincizeci de metri, se mişcă ceva. Şi în clipa aceea, îşi reaminti, printr-o ciudată asociaţie de idei, şi îi răsună în memorie ameninţarea grotescă rostită de Endriade: „O să devenim stăpânii lumii".

Chiar în clipa aceea îl zări pe Endriade însuşi; savantul cobora agale de pe povârnişul năpădit de buruieni; părea cufundat în gânduri, mergea pe lângă zid, vorbind cu glas tare, în aparenţă cu sine însuşi. Într-adevăr, în preajma lui nu se zărea picior de om. Cu pălăria cu boruri largi pe cap, părea caraghios şi romantic.

Liniştea miraculoasă a nopţii era atât de adâncă, încât, în ciuda distanţei şi a foşnetului acela nelămurit, soţii Ismani auziră câteva din cuvintele lui. „Se poate, se poate, spunea Endriade. Dar nu asta trebuie să ne…

Apoi văzură ceva straniu. Endriade se opri, cu faţa la zid, şi pentru o clipă Ismani crezu că vrea să facă pipi. El însă continua să vorbească, atingând uşor zidul cu un fel de baston gros; părea un tată care îşi dădăceşte fiul. Se desluşeau doar câteva cuvinte, îndeajuns însă pentru a prinde sensul lor. Repetă de trei-patru ori: „Nu înţeleg, nu înţeleg".

Lui Ismani i se păru necuviincios să rămână acolo, să-l observe şi să-l asculte pe Endriade fără ştirea lui. Tuşi uşor, ca să se facă remarcat.

De parcă ar fi fost biciuit, Endriade sări în lături şi se retrase bâjbâind într-o scobitură a peretelui.

— Cine-i acolo? Cine-i acolo? strigă, cu glasul plin

de spaimă. Şi, adăpostindu-se după muchia zidului, îndreptă către Ismani bastonul său cel gros, care luci în bătaia lunii, iar Ismani îşi dădu seama că era o puşcă.

— Dar, domnule profesor, sunt eu, Ismani... Am ieşit împreună cu soția mea să ne plimbăm puțin.

Țeava puştii coborî. Endriade îi întâmpină. Era întărâtat şi stingherit, încercă să dea unele lămuriri, cu un aer candid.

— Ştiți, fac un tur, în fiecare seară, înainte de a mă culca, fac un tur de inspecție. Ei, ei, râse forțat, înarmat, desigur, acest frumos instrument mi l-a procurat maiorul Mirti. E americană puşca. De mare precizie.

— Ați avut vreodată întâlniri neplăcute?

— Până acum nu, slavă Domnului. Umblu, privesc, mă gândesc... vorbesc... făcu o pauză, parcă pentru a sonda terenul pe care înaintează vorbesc... imaginez proiecte. Dar dumneavoastră m-ați făcut să trag o spaimă grozavă... şi râse.

Apoi arătă spre cazemată.

— Despre treburile astea o să vorbim mâine. O să intrați şi o să vă arăt cum este construcția pe dinăuntru. Mai bine ziua. Noaptea... o, noaptea, aici în munți, nu este recomandabil să...

— Din pricina frigului? făcu Ismani.

— A frigului şi a atâtor alte pricini... Endriade îi însoți până la vilă. Opriți în prag, soții Ismani îl văzură îndepărtându-se pe pajişte, siluetă uşor grotescă şi neobişnuit de mobilă.

— Ermanno, spuse femeia, cu cine vorbea acolo?

— Cu nimeni. Vorbea singur. Atâtia oameni vorbesc singuri.

— Era *cineva* acolo. Pot să jur că acolo era cineva.

— Dacă ar fi fost, l-am fi văzut.

— Eu ştiu că acolo era cineva. L-am auzit vorbind.

— *Vorbind*? Eu n-am auzit nimic.

— Un glas puțin cam straniu, ce-i drept. Probabil că nu ai băgat de seamă.

— Ai visat, draga mea Elisa.

XI

Endriade, împreună cu soții Ismani şi cu soții Strobele se duseră să viziteze instalația, la ceasul când soarele se înălțase de mult pe boltă. Era o vreme minunată, pereții albi şi puri ai munților amenințători străluceau în lumină.

Străbătură pajiştile, ajunseră la centura de ziduri joase: în fața unei portițe de fier aştepta Manunta, şeful serviciului tehnic.

Manunta deschise; parcurseră un coridor îngust, slab luminat. Deschise o a doua uşă. Ieşiră din nou în aer liber, pe o terasă. Erau în interiorul edificiului.

Timp de câteva clipe, soților Ismani şi Olgăi li se tăie răsuflarea, într-atât de uluitoare era priveliştea.

În fața lor se căsca o prăpastie, o vale imensă fără ieşire, un crater foarte abrupt care se prelungea, sinuos, cât vedeai cu ochii.

Din fund, unde cândva se prăvăliseră poate apele vreunui torent, şi până la marginea văii, pereții erau în întregime acoperiți cu construcții ciudate, asemenea unor cutii prinse una de cealaltă, alcătuind o succesiune babelică de terase, urmând concavitățile şi proeminențele stâncilor. Dar stâncile nu mai existau, nu se zărea nici urmă de vegetație, de pământ sau de ape curgătoare. Totul fusese năpădit, copleşit de o încălecare de clădiri asemănătoare unor silozuri, turnuri, ziduri groase, poduri înguste, contraforți, cantoane, cazemate, bastioane – învălmăşindu-se în vertiginoase geometrii. Asemenea unui oraş care s-ar fi prăvălit pe pantele unei prăpăstii.

Dar era în toate un element nespus de nefiresc, dând acelor arhitecturi un aer enigmatic. Nu existau ferestre. Totul părea închis ermetic, orb.

Se mai adăuga şi un alt fapt, adâncind acel

sentiment de monstruos: nu se vedea picior de om.

Şi totuşi, acea bolgie halucinantă nu exprima moartea, nici pustietatea. Dimpotrivă. Deşi nu vedeai mişcându-se nimic, sub învelişul aparent puteai simți cum pulsează o viață tainică. De ce oare? Poate datorită forfotei antenelor metalice cu forme bizare, care se ridicau pe marginile cele mai înalte? Poate din pricina corului nelămurit de zumzete înăbuşite, de ecouri, de şoapte, ropote şi bubuituri îndepărtate, care se înălța deasupra citadelei surpate, venea şi pierea în valuri molcome (şi care nu era, cine ştie, decât zvonul găunos al tăcerii)? Poate din cauza vibrațiilor antenei metalice cu rețea de sârmă care, solitară, se înălța foarte sus dintr-o latură a văii, depăşind cu mult marginea superioară a incintei? Ea susținea în vârf o cutie sferică, întretăiată de complicate orificii, semănând vag cu un coif antic.

Mai mult. În ciuda nudității ei, această privelişte unică respira o frumusețe energică şi, într-o anumită măsură, inexplicabilă: nu era vraja sumbră a piramidelor, şi nici a fortărețelor, sau a rafinăriilor, a cuptoarelor înalte, a marilor penitenciare. Dimpotrivă. Perspectiva, haotică în aparență, a turnurilor, a rezervoarelor, a pavilioanelor clădite în toate formele ce se pot închipui înveselea, cine ştie cum, sufletul şi exprima ceva gingaş şi sprinten, ca unele oraşe din Orient văzute dinspre mare. Ce-i amintea oare? Ismani avea senzația nelămurită că, de fapt, întâlnea o cunoştință veche, dar, căutând un reper în amintirile lui, întâlnea imagini prea deosebite şi îndepărtate, o grădină, de pildă, un râu, şi chiar unele broderii. Şi marea. Şi pădurile. Dar, dincolo de orice amintire, rămânea ceva cu neputință de atins, neliniştitor.

Olga Strobele rupse tăcerea.

— Ei? spuse, silindu-se să afişeze un ton frivol. Ce mai e şi asta? Vreo centrală electrică?

— Ai văzut? îi răspunse soțul ei, măgulit de curiozitatea pe care o vădea; într-adevăr, soția lui se

interesa foarte rar de studiile lui. Apoi se întoarse spre Ismani: Acum ai înțeles?

— Oarecum, oarecum, spuse Ismani. Era tulburat. Soția lui tăcea. Ceva mai departe, Endriade, sprijinit de parapet, își contempla împărăția; părea cufundat într-un vis.

Olga Strobele:

— Dar, totuși, ce este? Ne e permis să aflăm? Purta o rochie de pânză albă, atât de bine mulată pe trup, încât devenea provocatoare. Marginile micului decolteu se împreunau în talie, orice mișcare era un risc.

— Olga, îi spuse soțul ei cu un elan didactic, Olga, ceea ce vezi, acest gen de cetățuie, cu clopotnița sau cu minaretul ei și arătă cu dreapta antena –, acest mic regat închis ermetic și separat de restul lumii…

Se opri. Un stol de păsări mari dădea ocol, cu țipete ascuțite, sferei metalice din vârful antenei, ca și cum ar fi vrut să se așeze pe ea, dar în ultima clipă presimțise o primejdie.

— Prin urmare, reluă Strobele, cu un zâmbet ușor, această instalație uriașă, care a costat până acum zece ani plini de trudă, ca să mă exprim în cuvinte simple este… este o rudă de-a noastră, este un om.

— Cum, un om? întrebă Olga.

— Da, un om. O mașină făcută după asemănarea noastră.

— Dar capul? Unde e capul? Și brațele? Și picioarele?

— Nu există picioare. Strobele avu o expresie de enervare. Nu interesează forma. Problema este alta. Pentru a face un robot oarecare, o marionetă în stare, cel puțin, să umble pe picioarele ei și să spună bună ziua, e de ajuns un constructor de jucării. Pe noi însă, pe noi ne interesează… înțelegi?… să construim ceva care să producă ceea ce *se* petrece *aici* și își lovi fruntea cu arătătorul.

— A, un creier electronic! Am mai citit despre asta în ziare.

— Dar nu vezi? interveni soțul ei avântat. Nici vorbă de creier, nici vorbă de maşină de calcul. E adevărat, ştie să socotească, dar ăsta e lucrul cel mai neînsemnat. Am mers şi mai deprate. Am învățat-o pe această fiară uriaşă să judece, să judece mai bine decât noi.

— Să trăiască, aşa cum trăim şi noi, adăugă Endriade, care până atunci tăcuse.

— Să trăiască? Dar nu se mişcă. E imobilizată, legată de pământ.

— Scumpa mea, explică Strobele, nu are importanță mişcarea. Dacă iei un om şi îl legi zdravăn, încât nu poate mişca niciun deget, rămâne tot om, nu?

— Şi trebuie să-l faceți atât de mare? E un oraş, nu un om!

— Ba este încă mult mai mic decât a fost conceput inițial. Primul proiect prevedea un complex de aparate care ar fi umplut un oraş cât Parisul. Am făcut minuni! Dă-ți seama că nu vedem decât o foarte mică parte din el, restul e ascuns în pământ. Desigur, ocupă spațiu cam mult, da, da, e oarecum corpolent…

Olga: Dacă îi vorbeşti, răspunde? şi râse în doi peri.

— Aş încerca. Dar nu ne interesează asta prea mult. În ziua de azi automatele care reacționează printr-o comportare logică la lumină, de pildă, la sunet sau la culori, la atingere, sunt ceva obişnuit. Aici am făcut, aş spune, ceva mai mult. Am realizat cele cinci simțuri. Automatul, cum îi spui tu, vede, aude, deosebeşte lucrurile din apropierea sa.

— Are şi gust? Şi miros? întrebă Ismani.

— Desigur.

— Şi simț tactil? întrebă Olga.

— Şi. Vezi smocurile acelea? Antenele? Prin atingere, recunosc sau determină un obiect.

Ismani: Dacă am înțeles bine, ați încercat să atribuiți trebii ăsteia… acestei instalații… cum să spun… o personalitate.

— Da, o particularizare, spuse Strobele.

— Bărbat sau femeie? întrebă Olga. Pariez că…

Strobele roşi ca un copil.

— Nu e o problemă esențială. O... determinare sexuală nu ni s-a părut...

Ismani: Şi ați avut probabil în vedere un model, nu? Un tip uman, la care să vă raportați?

Nori mărunți, albi se înălțau de după dunga încovoiată a orizontului, către nordul plin de taină. Ca o înfiorare abia simțită, umbrele lor alunecau pe citadelă, pe trupul răvăşit al uriaşei ființe aşezate în vale, stârnind imagini uluitoare.

— Exact, zise Strobele, n-aş şti să...

— Poate că v-ați luat ca model chiar pe voi, spuse Olga, voi, savanții, vă credeți atât de geniali.

— Noi? Treburile astea le hotărăşte Endriade.

Endriade, care până atunci rămăsese sprijinit de parapet, tresări:

— Eu? şi îi privi pe oaspeți. Părea buimac, de parcă cineva l-ar fi smuls dintr-un vis. Vă rog să mă iertați. Trebuie să mă duc să văd...

Se îndepărtă printr-o galerie îngustă, suspendată deasupra prăpastiei şi care se pierdea ceva mai încolo în săpăturile fortăreței labirintice.

— Ce are? E prost dispus?"îl întrebă Olga pe Manunta, care zâmbise uşor.

— Nu, nu, spuse şeful serviciului tehnic, un bărbat gras, paşnic, jovial, aşa e el, un tip cam ciudat. Se ştie, marii savanți...

— Mie mi se pare foarte simpatic, spuse Elisa Ismani, ca pentru a preîntâmpina vreo observație a Olgăi.

— Ce forță, spuse Olga, e un tip spectaculos, dărâmă totul în calea lui, e de ajuns să te uiți la el.

XII

Strobele tuşi uşor, pentru a atrage atenția.

— Acum am putea face şi o mică experiență

senzorială.

— Dar dacă-l chemi, răspunde, ascultă? repetă soția lui Strobele.

— Insişti, Olga, făcu Strobele, s-ar putea spune că tu vezi problema exact invers de cum o vedem noi. Ne este absolut indiferent dacă răspunde sau nu. El nu trebuie să acționeze, trebuie să gândească.

— Dar înțelege ceea ce spunem?

— Într-adevăr, asta rămâne o necunoscută. Nu există nicio justificare tehnică pentru ca să ne înțeleagă, însă... însă am constatat că această maşină are însuşiri la care nici n-am visat vreodată... Nu m-aş mira dacă...

— Şi cum ați numit-o?

— Depinde. După protocol, cum s-ar zice, este Numărul 1. Eu o numesc Prietenul. Manunta îi spune „Fetița". Endriade îi spune întotdeauna „Ea": ea, făptura.

— *Ea?*:,.

— Ea. În unele zile îi place să glumească, îi dă chiar şi nume de femeie.

— Ce nume?

— Ei, nişte nume, nu-mi aduc aminte. Priviră cu toții în aceeaşi direcție. După ce dispăruse după muchia unui pavilion, Endriade se ivise mult mai departe şi mai sus, în marginea unei lungi construcții geometrice dominând o parte a orăşelului. Se oprise, aplecându-se în afara balustradei metalice şi părea că vorbeşte cu cineva de jos.

— Dar cu cine vorbeşte?

Strobele: O fi vorbind singur. E un vechi obicei al lui.

— Da, spuse Elisa Ismani. L-am auzit *şi* noi aseară. Am ieşit să ne plimbăm puțin pe lună plină şi l-am întâlnit. Era cât pe-aci să tragem o spaimă. Iar el vorbea, dar vorbea cu glas tare.

— Scuzați! Giancarlo, spuse Olga, întrerupând-o, şi ea, maşina, vorbeşte?

— Propriu-zis, nu. Nu cunoaşte nicio limbă, în

privința asta am fost categorici. Vai de noi dacă am fi învățat-o vreo limbă! Limbajul este cel mai mare duşman al limpezimii minții. Din pricină că a ținut cu orice preț să-şi exprime gândirea în cuvinte, omul a ajuns să mâzgălească atâtea...

— Atunci, e mută?

— Spune, Manunta, se adresă Strobele şefului serviciului tehnic. Vorbeşte tu. E mut amicul nostru?

— Dumneavoastră, domnule profesor, spuse Manunta, făcând un semn de blândă amenințare cu degetul arătător, dumneavoastră mă luați peste picior. Şi totuşi, ştiți mai bine decât mine... Iată, acum de pildă... Ridică arătătorul, ca şi cum ar fi cerut să se facă linişte.

Tăcură. Un sunet ciudat, ceva asemănător cu un susur de apă, cu un şuierat slab, cu un fluierat înăbuşit frânt când şi când de întreruperi, de țâşnituri şi cutremurări se modula în aer, se înălța şi se pierdea în suspine capricioase. Iar dacă ascultai îndelung, dacă ascultai, desluşeai şi vocale şi consoane, dar nu articulate, ci într-o agitație confuză care amintea precipitarea frenetică şi absurdă a cuvintelor când se derulează în viteză o bandă de magnetofon. Era un glas? Era un zgomot fără sens al utilajelor? Sau ascundea a intenție? Firul unui gând? Sau un râs?

— Asta e? îl întrebă Strobele pe şeful serviciului tehnic.

Manunta încuviință din cap.

— Tu îl pricepi, nu? Te-am auzit într-o zi spunând că tu îl pricepi de parcă ar fi limba ta. Hai, tradu atunci. Ce spune acum?

Manunta se eschivă: – Ei, eu! Ce vreți să înțeleg eu? E limpede că în ziua aceea oi fi glumit. Poate domnul profesor Endriade.

Strobele se strâmbă indignat:

— Voi! Nebuni! Tu şi supraomul acela de Endriade. Dacă am sta să vă ascultăm pe voi... Se adresă soției lui: Nădăjduiesc că n-o să-i crezi. Ceea ce se aude sunt

mecanismele, supapale, selectorii, dispozitivele de reacție şi aşa mai departe. Sunt sute de mii. E normal să facă zgomot.

— Dar asta? întrebă Elisa.

— Ce anume? spuse Strobele.

— Nu auziți?

Glasul subțire se pierduse pe neaşteptate. Acum, deasupra concavității uriaşe a aşezării domnea din nou tăcerea. Dar era oare tăcerea?

La început, acultând neatent, nu desluşeai nimic. Apoi, încetul cu încetul, chiar din adâncul tăcerii se înălța o vibrație impalpabilă. Ca şi cum din întregul complex al maşinii, din toată întinderea prăpastiei apocaliptice ar fi izvorât un murmur de viață, un freamăt al adâncurilor, o iradiere inexplicabilă, încet, în urechile uimite se plămădea un zvon melodios şi atât de transparent, încât nu ştiau dacă îl simțeau, aievea, sau era o simplă închipuire. Era poate o răsuflare nemărginită care urca şi cobora încet, val atotputernic al oceanului ce se stingea din când în când cu un vesel tumult în văgăunile stâncilor netede. Sau era poate numai vântul, aerul, mişcarea atmosferei, pentru că nicicând nu mai existase ceva asemănător care să fie deopotrivă stâncă prăpăstioasă, fortăreață, labirint, instalație tehnică, pădure, în care adânciturile fără număr ale formelor fără număr stârneau cele mai neînchipuite rezonanțe.

Dar mai mult decât sunetul, sau zumzetul, sau răsuflarea poate se percepea o prezență, un flux nevăzut, o forță ascunsă şi zăgăzuită, ca şi cum sub învelişul tuturor acelor construcții s-ar fi odihnit o armată de mii de regimente, sau, mai bine zis, de parcă ar fi fost culcat, zăbovind între vis şi trezie, un uriaş din lumea miturilor, cu mădularele ca nişte munți; sau, şi mai precis, o mare de carne, tânără şi vie, palpitândă. Dar nu sălbatică sau duşmănoasă. Nu putere amenințătoare, ghemuită la pândă, coşmar ori monstru, pentru că în sufletul celor prezenți, mai presus de orice

altă impresie, rămânea, ca după ascultarea unui anume fel de muzică, un sentiment tainic de seninătate şi prospeţime, o plăcută înclinare spre bunăvoinţă şi râs.

— Doamne, ce treabă, spuse Olga Strobele. Aşa ceva n-am mai pomenit. Aproape că mi-e teamă.

— Teamă de ce? spuse Elisa Ismani. E atât de frumos. Eu... Nu ştiu... îmi aduce aminte de ceva... Poate e ridicol, dar îmi aminteşte de ceva precis şi nu reuşesc să... Ciudat...

— Acum priviţi, întrerupse Strobele, fără să ia seama la cuvintele doamnei Ismani. O mică experienţă. Tu, Ismani, stai pe loc acolo unde eşti.

Ismani nu realiză dacă Strobele sau Manunta apăsaseră pe un buton ascuns, sau acţionaseră o celulă fotoelectrică, sau rostiseră vreo formulă capabilă să pună în acţiune un aparat mecanic.

— Aceasta este o interesantă mică probă a memoriei vizuale, spuse Strobele. Priviţi, priviţi...

În timp ce vorbea, din vârful zidului care închidea latura dreaptă a terasei peretele unuia dintre numeroasele pavilioane, sau centrale telefonice interne, sau cazemate, celule ale fiinţei înspăimântătoare o antenă de metal alb şi opac se aplecă spre grupul celor cinci. Din vârf atârna un smoc în formă de măturică.

Articulându-se ca un pantograf, în linişte, cu o mişcare elastică de păianjen, antena se îndreptă în direcţia lui Ismani şi-şi coborî încet ciucurele gros, care se vedea acum că e făcut dintr-o mulţime de fire moi de metal.

— Stai prea departe, Ismani. Nu ajunge până la tine. Nu vrei să te apropii?

Antena oscila acum în sus şi în jos, de parcă ar fi căutat ceva.

Ismani ezita, zâmbind intimidat.

— Mă duc eu, exclamă pe neaşteptate Olga şi se aşeză sub ciucure.

Braţul coborî încet şi masa pufoasă de fire atinse capul femeii, apoi, coborând şi mai mult, o cuprinsă

până la brâu ca într-o glugă moale şi foarte uşoară, răsfirându-i-se în jurul bustului.

— O, ce mă gâdilă. Îmi dă o senzație…

— E de ajuns, doamnă, e de ajuns. Veniți, murmură Manunta, oarecum stânjenit.

Dar dintr-odată antena se ridică, eliberând-o pe doamna Strobele. Era o mişcare bruscă, asemenea unui gest de repulsie.

Femeia îşi aranja părul. Zâmbea, dar pălise.

În clipa aceea, deasupra zumzetului nelămurit care plutea înjur, se auzi glasul, acea şoaptă slabă de mai înainte. Se accentua, străbătu un fel de curbă, atinse rezonanțe acute, apoi coborî, se frânse într-un trosnet scurt de hohote, coborî iarăşi şi se stinse. Să fi fost doar un geamăt de maşină? Un şuierat pricinuit de frecarea articulațiilor? Vibrația unui mecanism care se întindea şi se contracta?

Tăcură. Apoi Strobele spuse:

— Dumneavoastră, domnule Manunta, ce credeți că ați înțeles, ce a spus?

Fără să ia în seamă zâmbetul lui ironic, Manunta zise:

— De data asta… de data asta n-am înțeles nimic. Se mai gândi: Dar mi*se pare că râdea.

— Mi-e frig, spuse Olga Strobele.

— Frig? Pe o vreme ca asta?

— Da, mi-e frig. Mă întorc.

— Sper că nu te-ai speriat, nu? E un joc. Strobele părea că se scuză față de Ismani: Sau, mai bine zis, o prostie fără rost. E una din primele instalații; eram încă în faza experimentală. De altfel, Olga, du-te acasă, dacă vrei. Eu rămân să mai sporovăiesc cu Ismani.

Cele două doamne plecară. Manunta le însoți până la ieşire.

În timp ce părăseau terasa, din ceva în formă de siloz, la vreo douăzeci de metri mai încolo, se auzi un zgomot metalic. Toți se întoarseră dintr-odată. Dar nu se mai mişca nimic; nici măcar antena care susținea

ciucurele.

XIII

— Dragă Ismani, de foarte mulți ani, spuse Endriade, încă de pe când eram un tinerel, mai înainte chiar de a-mi fi luat diploma, m-a obsedat fără încetare o problemă, anume, dacă aşa-numita lumină a spiritului are neapărat nevoie de om, ca să se formeze şi să se mențină. Oare în afara noastră, a oamenilor, este pretutindeni întuneric? Sau acest fenomen, aş zice interesant, se poate crea şi în altă parte, cu condiția să găsească un trup, un organism, un instrument, un receptacul potrivit?

Erau numai ei doi, în sufrageria vilei lui Endriade. Un ceas de perete arăta două şi jumătate. Domnea tăcerea adâncă a nopții, din miezul căreia se înălța însă acel zumzet vag, asemănător cu al unei cascade foarte îndepărtate.

— Un automat, vreți să spuneți? întrebă Ismani.

— Să vezi. Te-ai gândit... oare mai îndeaproape la drumul ciudat al vieții organice de-a lungul miilor de milenii? Ce eram la început? Protozoare, celenterate. Sensibilitatea exista, dar în forme rudimentare. Spiritul ceea ce numim spirit nu se născuse încă. Sau, mai bine zis, era o scânteie atât de mică, atât de timidă şi de şovăitoare, încât cu greu se putea stabili diferența față de lumea vegetală. Să ne înțelegem, dragă domnule Ismani, nu vorbesc aici în termeni ştiințifici. Folosesc un fel de parabolă, pentru ca să-ți poți face o idee limpede despre toată povestea asta. Crezi că nu-ți înțeleg curiozitatea, stânjeneala şi scepticismul? Ce rost are, te întrebi, acest efort uriaş? Ar fi o nebunie, mai rău, o prostie criminală să fi clădit acest turn al lui Babei doar ca să obținem o caricatură de creier, un robot în stare să calculeze, să înregistreze şi să-şi amintească impresiile, să râdă, să plângă, să strănute, să rezolve

probleme. Şi atunci? Atunci... Iată, odată cu trecerea mileniilor, treptat-treptat, progresul facultăților raționale sau cel puțin al reflexelor condiționate sau cel puțin al sensibilității... Sunt oare limpede?... într-un punct anumit al acestui drum nesfârşit se produce fenomenul pe care eu îl consider cea mai uluitoare monstruozitate din istoria creației.

Ismani râse:

— Omul?

— Omul, întări Endriade. La care, cu o repeziciune de-a dreptul amețitoare, în decursul câtorva milioane de ani, s-ar putea spune, s-a produs o deformație, un caz de gigantism, o tumefacție (aproape că mă îndoiesc că ar fi fost prevăzută în proiectul inițial al creației, atât de puțin se potriveşte cu restul).

— O deformație?

— Da. Masa cerebrală devine tot mai impunătoare, cutia craniană se lărgeşte, sistemul nervos atinge o complexitate care te sperie, în sfârşit, inteligența omului se îndepărtează tot mai mult de cea a tuturor celorlalte animale. Dragă domnule Ismani, vrei să vorbim aici de răsuflarea divină? De acord. Fenomenul, considerat în mod obiectiv, rămâne însă acelaşi.

— Dar nu văd ce legătură...

— Aşteaptă. Să mai facem un pas. Chestiunea este evidentă, dar trebuie să-ți spun tot. Bun, deci: dezvoltându-se anormal creierul omului, şi sistemul său nervos, şi sensibilitatea sa, la un moment dat... la un moment dat, dragă colega, a intrat în scenă un element imponderabil, o prelungire necorporală a corpului, o excrescență invizibilă şi totuşi simțită, o protuberantă care nu are dimensiuni, greutate, forme precise, care, ştiințific vorbind, nici nu ştim cu siguranță dacă există. Dar care ne pricinuieşte atâta bătaie de cap: sufletul!

— Şi Numărul Unu ar fi...

— Încă o clipă de răbdare. Eu spun – şi aceasta este problema fundamentală –, eu spun: dacă am construi o maşină care reproduce activitatea noastră mentală

eliberată de povara unui anumit limbaj, o maşină care elaborează şi rezolvă problemele infinit mai repede decât un om, şi cu o probabilitate mult mai mică de erori, s-ar putea vorbi în cazul acesta de inteligență? Nu. Inteligența, pentru a se menține, are nevoie de un minimum de independență, de libertate. Dar dacă, în schimb…

— Dacă, în schimb, îl construim pe Numărul Unu, asta vreți să spuneți?

— Da, da! Dacă, în schimb – o, nu spun că am şi reuşit! — dacă, în schimb, construim o maşină care înregistrează percepții ca şi noi, care reacționează ca noi, ceea ce în momentul de față este numai o problemă de bani, de timp şi de osteneală, ce motiv am avea să ne înspăimântăm? Dacă izbutim să o construim implicit acel produs faimos, acea esență impalpabilă, adică gândirea, mişcarea neostenită a ideilor care nu se odihnesc nici măcar în timpul somnului, mai mult, mai mult: nu numai gândirea, dar şi individualizarea ei, permanența caracterelor, în sfârşit, acea tumoare plămădită din aer, care însă ne apasă uneori de parcă ar fi de plumb dacă sufletul, prin urmare, sufletul ar sălăşlui acolo… Ar fi diferit de al nostru? De ce? Ce importanță are dacă, în loc de carne, învelişul este alcătuit din metal? Oare piatra nu trăieşte şi ea?

Ismani clătină din cap:

— De-ar fi aici monseniorul Rizzieri să ne audă!

— Măcar de-ar fi, spuse Endriade, zâmbind. Nu e nicio dificultate teologică. Dumnezeu ar putea fi cumva gelos? Nu vin toate deopotrivă de la el? Materialism? Deter-minism? Asta e cu totul altă problemă. N-ar fi nicio erezie în fața Părinților Bisericii. Dimpotrivă.

— Profanarea naturii, ar spune. Păcatul suprem al orgoliului.

— Natura? Dar aceasta ar însemna cea mai mare victorie a ei!

— Iar după aceea? Ce folos ar rezulta din această muncă uriaşă?

— Dragă domnule Ismani, scopul ei depăşeşte cu mult tot ceea ce a încercat omul vreodată. Dar este atât de măreț, atât de minunat, încât merită să cheltuim şi cea din urmă răsuflare a noastră. Gândiți-vă: în ziua în care acest creier va fi mai mare, mai puternic, mai perfect, mai înțelept decât al nostru… în ziua aceea nu va fi mai mare şi… cum să vă spun… nu sunt filosof… Ei bine: sensibilității şi forței raționale supraomeneşti le va corespunde şi un spirit suprauman. Nu va fi oare ziua aceea cea mai glorioasă din istorie? Atunci maşina va iradia o putere spirituală pe care lumea nu a cunoscut-o niciodată, un flux irezistibil şi binefăcător. Maşina ne va citi gândurile, va crea capodopere, va dezvălui misterele cele mai ascunse.

— Dar dacă într-o zi gândirea automatului ar scăpa de sub comanda dumneavoastră şi ar acționa de la sine?

— Tocmai asta sperăm. Aceasta ar fi izbânda. Fără libertate, ce fel de spirit ar fi?

— Dar dacă, având un suflet asemănător cu al nostru, s-ar degrada ca şi noi? Şi nu ar reuşi oare cu inteligența lui înspăimântătoare să ne înşele?

— Dar automatul s-a născut pur. Întocmai ca şi Adam. Aici rezidă superioritatea lui. Nu poartă însemnul păcatului originar.

Tăcu. Ismani îşi scarpină bărbia nedumerit:

— Iar instalația dumneavoastră, Numărul Unu, ar fi…

— Întocmai. Este o încercare. Şi avem bune motive să credem că…

— Că raționează ca noi? Nădăjduiesc. Şi în ce fel se exprimă? în ce limbă?

— În nicio limbă. Orice limbă este o cursă întinsă gândirii. Am reprodus, pornind de la elementele inițiale, funcționarea minții omeneşti. Am înlocuit descrierea relației dintre cuvinte şi lucrurile denominate cu o descriere în termeni de activitate. Tot după vechiul şi genialul sistem al lui Cecatieff. Orice combinație

mentală se exprimă printr-un grafic care îi menține integrală dezvoltarea, permițând totuşi să o percepi dintr-odată. Este însăşi caracteristica gândirii, fără nicio raportare la cutare sau la cutare limbă.

— Şi prin ce mijloc?

— Fir magnetizat. Printr-un sistem foarte simplu, din acest fir se obțin scheme vizibile.

— Şi cum le interpretați?

— Totul este să exersezi îndeajuns. Acum eu le citesc mai repede decât jurnalele. Desigur, există o anumită dificultate. Dar te mai ajută şi sunetul, în afară de graficul vizibil, din firul magnetizat se poate obține sunetul. Şi, după o lungă experiență, ajungi să-l înțelegi.

— Dumneavoastră, domnule Endriade, îl pricepeți? îmi închipui că o fi semănând cu un şuierat sau cu un chelălăit.

— Întocmai. Uneori reuşesc. Este însuşi zgomotul gân-dirii, o senzație stranie, entuziasmantă. De altfel, să înțelegi sau nu depinde de o sensibilitate specială.

— Dar, de pildă, cu mine, care sunt un străin, cum ar putea comunica acest Număr Unu?

— Tocmai aceasta este una dintre sarcinile dumnea-voastră, domnule Ismani. Trebuie să faceți un fel de dicționar al operațiilor mentale. Să găsiți pentru fiecare combinație de semne, în măsura posibilităților, cuvântul corespunzător.

— Dar dumneavoastră, domnule Endriade, cum puteți comunica cu maşina? Ea pricepe limba noastră?

— Ordinele, mesajele se comunică cu ajutorul unor fişe perforate. Dar nu este exclus ca ea, maşina, să priceapă, cel puțin în parte, discuțiile noastre.

— Ar fi monstruos.

— Vă înțeleg, dragă domnule Ismani. Nu credeți. Şi, într-un anumit fel, aveți toate motivele să nu credeți. Veți vedea, veți vedea. Suntem deja avansați. Şi o să izbutim, acum nu mă mai îndoiesc. Ce a fost mai greu am făcut. Ceea ce ne-a rămas e mult mai simplu. Da. Vom ajunge la supraom. Chiar mai mult: la demiurg, un

fel de Dumnezeu. Acesta, acesta este mijlocul prin care vom răscumpăra, în sfârşit, mizeria şi singurătatea noastră.

— E firesc să ne temem. La un moment dat va fi cu neputință, practic, să controlăm tot ceea ce se întâmplă într-un asemenea creier.

— Exact. Tocmai acesta este cazul Numărului Unu al nostru. Dar nu trebuie să ne îngrijorăm. Premisele pe care le-am creat sunt temeinice. Putem dormi liniştiți.

— Dar el?

— El ce?

— Doarme în timpul nopții? Nu se odihneşte niciodată?

— Că doarme propriu-zis, n-aş zice. Mai degrabă somnolează, în timpul nopții, activitatea lui se reduce.

— I se dă mai puțină energie?

— Nu, nu, se linişteşte singur, întocmai ca şi când ar fi obosit.

— Şi visează?,

—

XIV

Era o zi minunată de iunie. Către ceasurile zece dimineața, în vreme ce bărbatul ei era ocupat cu Strobele şi Manunta, care îl inițiau în tainele Numărului Unu, Elisa Ismani, neavând ce face, se duse să o viziteze pe doamna Endriade.

— Aici e foarte frumos, într-un anumit fel e întotdeauna vesel, îi spusese aceasta încă de la prima lor întâlnire, dar nouă, femeilor, ni se poate părea plictisitor uneori. Când ți se întâmplă aşa ceva, când nu ai ceva mai bun de făcut, vino la mine. La orice oră. Chiar şi dimineața. Dimineața îmi îngrijesc florile. O să vezi ce brazde frumoase am.

I-o spusese pe un ton atât de sincer şi de cald, încât acum, la numai câteva zile de la sosire, Elisa se duse să-

i facă o vizită. Şi chiar dimineața, în dimineața aceea memorabilă de iunie.

Vila lui Endriade se înălța la capătul drumului care urca pajiştea pe o pantă abruptă. La dreapta, la vreo sută de metri, se întindea paralel marginea oraşului secret.

Uşa de la intrare era întredeschisă. Elisa nu văzu soneria şi aşteptă, poate s-or auzi glasuri dinăuntru. Dar se părea că în casă nu e nimeni.

— E voie? E voie? întrebă, în cele din urmă, cu glas tare.

— Intră, răspunse o voce plictisită de bărbat.

Împinse uşa, intră. Era o sufragerie mare, mobilată cu o simplitate aproape sărăcăcioasă. Două sofale, câteva fotolii mici de nuiele, un birou, un fel de *trumeau,* câteva stampe vechi pe pereți. Nimic mai convențional. Dar curățenie. Şi linişte.

— E voie? repetă Elisa, nevăzând pe nimeni.

Se deschise o uşă şi apăru Endriade. Fără cravată, într-un pulover vechi.

— A, bună ziua, doamnă. O căutați pe Luciana, nu? Cred că e afară, în grădină. O chem îndată.

Nu s-ar fi zis că era încântat de vizită. Părea foarte ocupat, nerăbdător să-şi vadă de treburile lui. În priviri, în mişcări, în felul de a vorbi avea ceva febril, ca în prima seară când se întâlniseră.

— Luați loc, vă rog.

Pentru ca să se aşeze pe unul din divane, Elisa trecu pe lângă birou şi privirea îi căzu pe o mică fotografie în ramă de argint, pe jumătate ascunsă de vrafurile de reviste şi cărți.

Se opri o clipă, surprinsă. Se aplecă să privească mai bine.

— Iertați-mă, spuse. Aş fi jurat că... Dar ea e, nu poate să fie decât ea!

— Cine? făcu Endriade, interesat dintr-odată.

— O veche prietenă a mea, Laura... Laura De Marchi.

Endriade o privi în față neliniştit:

— Ați cunoscut-o?

— Dacă am cunoscut-o… As putea spune că timp de zece ani am trăit lalolaltă. Colege de şcoală nedespărțite. Apoi ea a plecat cu familia în Elveția. De atunci nu ne-am mai văzut. Dar cum de…?

Endriade o privea țintă, halucinat parcă.

— A fost prima mea soție, şopti el.

— Aşa, deci… Elisa Ismani nu ştiuse nimic despre asta.

— Ați cunoscut-o foarte bine? insistă Endriade.

— Mai bine chiar decât dacă i-as fi fost soră. Dar acum… Au trecut cel puțin vreo cincisprezece ani de atunci. Apoi, nimic. N-am mai aflat nimic despre ea.

Endriade rămase cufundat în gânduri, de parcă ar fi fost purtat de un val de amintiri. Apoi zâmbi cu blândețe.

— Lauretta, spuse încet, Lauretta. De unsprezece ani nu mai există.

— Nu înțeleg.

— A murit. Accident de automobil.

Tăcură.

— Dumneavoastră eraţi la volan, domnule Endriade?

— Nu, celălalt. Aşteptasem toată noaptea. A fost un iad. Apoi în zori a sunat telefonul. Mă anunța poliția. Au murit pe loc, amândoi. Ea. Şi celălalt. Rosti apăsat ultimul cuvânt.

Elisa se aştepta să simtă cum izbucneşte durerea. Dar durerea nu izbucni. Lauretta era o imagine îndepărtată, un basm, ceva ce nu existase cu adevărat niciodată. Trecuseră doar atâția ani.

Dar durerea se afla în fața ei. Un văl de umbră coborâse dintr-odată pe chipul lui Endriade.

— Celălalt, spuse tărăgănat. Mă priviți, doamnă. Ştiu la ce vă gândiți. Celălalt. Credeți poate că eu nu ştiu? Credeți că nu ştiam? Dar spuneți-mi, spuneți-mi dumneavoastră, care ați cunoscut-o: puteam s-o

învinuiesc pentru asta?

Endriade o apucase de încheietura mâinii şi o strângea.

— Râdeau de mine, probabil. Idiotul acela de Endriade, cu capul în nori, nu-şi dă seama că nevastă-sa… Dacă-mi dădeam seama! Nu trecuse niciun an de la căsătorie. Cuvinte în doi peri, aluzii, nelipsita scrisoare anonimă. Iar apoi dovada, înțelegeți, dovada în fața căreia se spulberă orice iluzie. Ce-mi trebuia mai mult? Dar eu… eu sunt un laş, ştiți? Puteam să fac ceva fără ea? Numai gândul că aş putea-o pierde… O, ce fericit eram! Şi nu ştiam.

Marele Endriade, geniul, se prăbuşi pe divan, acoperindu-şi fața cu mâinile. Îl scutura plânsul.

Elisa se miră că nu simte niciun pic de stânjeneală. I se părea atât de firească povestea asta, atât de potrivită cu caracterul Laurei…

— Îmi pare rău, domnule Endriade, că din vina mea…

Bărbatul înălță capul. Un fel de nădejde îi lumină chipul.

— Dumneavoastră, doamnă, mă înțelegeți, nu? Vă amintiți de Laura, Lauretta? O prostuță. Era o prostuță şi zâmbi cu bunătate, îmi era de ajuns să o văd, seara, când ne întorceam acasă… Ştiam că mă înşală mereu… Mințea, numai Dumnzeu ştie câte minciuni mi-a spus, şi totuşi… Mi-era de ajuns să o văd. Sunetul vocii. Zâmbetul acela copilăros, vă amintiți într-adevăr zâmbetul ei? Felul de a se mişca, de a umbla, de a şedea, de a dormi, de a se spăla… Tuşea ei, strănuturile ei, nici măcar acelea nu mă supărau… Mințea? Dar se poate spune că mințea? Aşa era făcută. Când îmi zâmbea, când o strângeam la piept, nici vorbă de minciună, înțelegeți ce vreau să spun?

— O, mi-amintesc.

— O creatură. Un mic animal. O lumină. Ca un copac. Ca o floare. Endriade vorbea acum cu sine însuşi. Iar eu ştiam, da, ştiam cât de îngrozitor ar fi fost dacă ea

ar fi plecat… Laş? Am fost laş? Ce idioată e lumea! Ce-ar fi trebuit să fac? Să fac doi disperați din două ființe mulțumite? La ce bun? Ca să-i mulțumesc pe conformişti? Blestemații!

Se cutremură. O privi pe Elisa cu o expresie schimbată. O apucă şi de cealaltă mână, de data asta cu blândețe.

— Vino, şi se ridică. Cum te numeşti?

— Elisa.

— Vino, Elisa. Trebuie să devenim prieteni, îmi promiți? I

— Desigur.

— Jură.

— Jur.

— Ştii, prieteni în aşa fel, încât să ne putem spune tot. Tot, înțelegi? Până la capăt.

Elisa râse:

— Un fel de conspirație? Mă speriați, domnule Endriade.

— O conspirație. Vino, Elisa. Trebuie să-ți arăt…

— Ce anume?

— Un secret, spuse Endriade. Ardea de pasiune: Un secret înspăimântător. Dar nu e nimic primejdios.

— Vorbiți serios?

— Să mergem. Se apropie de o fereastră, privi afară: Luciana e în grădină. Nu ştie că eşti aici. Avem timp. Să mergem.

Deschise o uşă. Se pomeniră pe o galerie de ciment cu balustradă, care continua de-a lungul unui urcuş stâncos şi după vreo cincizeci de metri sfârşea în perimetrul de zid al automatului.

Endriade o luase înainte. La jumătatea galeriei se opri, întorcându-se.

— Spune-mi, o întrebă pe un ton foarte serios, ai recunoaşte-o dacă ai întâlni-o?

— Pe cine?

— Pe Lauretta.

— Dar nu ați spus că…

— Că e moartă? Moartă şi îngropată. De unsprezece ani. Dar ai recunoaşte-o?

— Domnule Endriade… Nu ştiu ce să cred.

Endriade nu mai adăugă nimic. Urmat de Elisa, continuă să meargă până la capătul galeriei. Aici, în zidul alb, se afla o poartă de fier. Scoase un mănunchi de chei. Deschise. Apăsă pe un întrerupător. Intrară într-un coridor îngust. La capătul lui era o altă uşă de fier. Deschise cu o altă cheie. Dădură pe o mică terasă.

Elisa închise ochii, orbită de strălucirea soarelui, în faţa lor se căsca imensitatea pustie şi forfotitoare a Numărului Unu.

Endriade stătea nemişcat. Privea ţintă, ca în extaz, creaţia lui ciclopică, încet, încet, buzele lui schiţară un zâmbet de uşurare. Şopti:

— Lauretta!

Tăceau, privind. Până când Endriade clătină din cap, o scrută pe Elisa şi o atacă agresiv şi autoritar:

— Ai recunoaşte-o?

— Cred că da.

— Atunci, Elisa, atunci… Nu o recunoşti? Prin mintea femeii fulgeră un gând atât de absurd, că zăbovi doar o fărâmă de clipă. Apoi o cuprinse bănuiala îngrijorătoare că Endriade şi-a ieşit din minţi.

— Spune dar! Nu o recunoşti?

— Unde? Trebuia totuşi să răspundă ceva.

Endriade făcu un gest brusc de nerăbdare:

— Nu, nu. Dacă ţi-e frică, nu ne mai înţelegem. Nu sunt nebun. O recunoşti?

— Nu… nu… Dar unde?

— Acolo, acolo, îi arăta cu un gest larg uimitoarea vale populată de forme misterioase în care, cât vedeai cu ochii, nu se aflau decât lucruri neînsufleţite, aşezate în ameţitoare învălmăşiri de terase, muchii, antene, vârfuri, cupole, geometrii severe şi puternice.

— Nu… nu înţeleg, bâigui Elisa, tocmai pentru că începea să înţeleagă vag.

— Dar glasul? o zorea Endriade. Ascultă. Nu-i

recunoşti glasul?

Ea încercă să asculte. Ca şi în ziua când intrase pentru prima dată în orăşelul monstruos, din forfota întunecată a tăcerii se înălța un glas subțire, asemenea unui şarpe tânăr. Nu înțelegea dacă vine dintr-o singură parte sau din mai multe. Plutea cu inflexiuni stranii, cu pauze şi variațiuni uimitoare de timbru, şi părea că dintr-o clipă în alta se încheagă în vorbire omenească, dar, ajuns la limită, se pierdea de fiecare dată, topindu-se într-un suspin.

— O auzi? O auzi? Nu *e ea?* Endriade implora un răspuns.

În această clipă Elisa Ismani înțelese. Realitatea incredibilă i se prăvăli în suflet, făcând-o să tremure.

— Dumnezeule! strigă şi se dădu înapoi.

— Nu e ea? Endriade o opri, punându-i mâinile pe umeri şi o zgâlțâi. Nu e ea? Vorbeşte! Ai recunoscut-o?

Da, o recunoscuse. Prietena din anii îndepărtați, tânăra fată, făptura proaspătă şi fără griji, care în tot timpul vieții răspândise în jur numai bucurie, floarea, nouraşul, fetița *zăcea* acum în fața ei, nemişcată, într-o halucinantă reîncarnare de proporții uriaşe.

Imensul creier artificial, robotul, supraomul, edificiul enorm dăruit cu rațiune Endriade îl crease după chipul şi asemănarea femeii iubite. Nu avea nici obraz, nici gură, nici membre, dar printr-o vrajă tainică Laura venise din nou pe lume, plămădită în înspăimântătoare metamorfoze. Terasele, zidurile şi vârfurile, cazematele erau trupul ei. Deşi refuza acest gând, Elisa începea să întrevadă acum asemănarea diabolică. Era o nebunie, de bună seamă, şi totuşi, dacă închidea puțin ochii, în însăşi desfăşurarea maselor arhitectonice, în linii, în proeminențe şi concavități simțea că reînvie amintiri pierdute, o tainică înțelegere omenească, o blândețe gingaşă şi plină de voluptate.

Mai mult: din învălmăşeala în aparență haotică de ziduri, muchii, profiluri geometrice se desprindea încetul cu încetul o fizionomie, o expresie specifică era ceva

vesel, inteligent, lipsit de griji: nu mai era clădire, nici fortăreață, nici fabrică, nici centrală electrică; pur şi simplu era femeie. Tânăra, vie, fermecătoare. Alcătuită nu din carne, ci din beton şi metal. Şi totuşi, miraculos de femeie. Era Laura. Şi era încă frumoasă; nespus de frumoasă. Poate chiar mai frumoasă decât în timpul vieții.

Alături de ea, înfrigurat, Endriade aştepta cu răsuflarea tăiată o confirmare.

— Ai văzut, Elisa? Ai recunoscut-o, aşa-i? Şi glasul? Nu este al ei?

Elisa încuviință, înclinând capul. Plămădit din combinații electronice, din vibrații artificiale, din materie rece şi totuşi, totuşi era glasul ei, al Laurei. Nu rostea cuvinte, ci sunete nearticulate. Ca şi cum i-ar fi pus un căluş în gură, sau ar fi vorbit cu gura închisă, sau s-ar fi exprimat prin strigătele ei fermecătoare de copilă. Era ceva aproape dumnezeiesc şi înspăimântător în acelaşi timp.

— Elisa, înțelegi?

— Ce anume?

— Vreau să spun: reuşeşti să descifrezi? înțelesul a ceea ce spune?

Chiar şi pentru o femeie energică şi hotărâtă ca Elisa Ismani impresia era prea puternică. Nu rezistă. Căută să se sprijine de ceva.

— Nu, nu, spuse cu o respirație grea şi înăbuşită, care era un început de plâns. Nu pot să cred. Biată Laura!

XV

— Prima idee. Au trecut unsprezece ani. Trăiam în întuneric, în jurul meu numai întuneric, zi şi noapte. Ea plecase, înțelegi, Elisa? Ce puteam să mai fiu eu? Soarele se stinsese. Hoinăream. Ca un somnambul. Eram convins că sunt nefericit. Eram convins, îți spun.

În realitate, nu pricepusem nimic. Adevărata nefericire, deznădejdea care ne macină pe dinăuntru este alta. Credeam într-adevăr că sunt distrus. Şi poate chiar numai gândul acesta mă înspăimânta –, poate că eram, în sfârşit, liber!

Dar omul este osândit să se chinuiască, nu vede mângâierile care i se oferă, simte nevoia să-şi stârnească fără încetare noi spaime. Aşa sunt eu, cel puțin. Acum dar mi se pare atât de greu să izbuteşti să mă înțelegi –, acum regret vremurile acelea, când mi se părea că sunt un om sfârşit. Laura murise. Eram singur. Dar… am să-ți spun mai târziu, am să-ți explic, îmi închipuiam că sunt cel mai nenorocit om de pe pământ şi căutam ceva de care să mă agăț.

Studiul. M-am cufundat în studiu. Zi şi noapte, fără nicio deosebire. Ca un posedat. Nu pricepeam, idiotul de mine, că eram salvat, că obsesia Laurei se sfârşise. De vreme ce eram în stare să lucrez ca în timpurile mele bune!

Şi tocmai în zilele acelea m-au chemat în mare taină la Minister. Faimosul proiect. Era planul… Numărului Unu, să spunem. Dormea de cel puțin şapte ani între hârțoage; îl lăsaseră să-l înece praful.

Mă cheamă, îmi spun că a sosit momentul. Ei, trebuie să recunosc, aveau gânduri mari cei de la Minister. Nicio limitare a cheltuielilor, înțelegeți? Am în față, la cheremul meu, miliardele ca nişte pietricele. Vechiul meu vis. Dar acum… Acum totul îmi era indiferent. Aşa suntem noi, oamenii, o carne nefericită.

Endriade şi Elisa Ismani erau singuri în pădure. Ieşiseră din orăşelul robotului şi o porniseră pe pajişte, ajungând acolo unde începeau copacii. Se adânciră în umbra pădurii.

— Era cu mine Aloisi. Mai tânăr decât mine. Un geniu. Tip romantic. Mai rău decât mine. O cunoştea pe Laura. O cunoştea foarte bine, înțelegi? Ce bărbat frumos era! Părea un Siegfried, sau un înger. Eu simțeam că între el şi Laura… într-un anumit fel era

fatal. Dar, ca şi în atâtea alte daţi, tăceam. Şi el tăcea. Apoi, ea a murit. Puteam să-l mai urăsc acum? Suspină.

— Să construim supraomul. Egal cu noi şi mai perfect, în faza în care ajunsesem, s-ar fi putut spune că era vorba de o muncă uriaşă şi plină de răbdare. Dar aşa-numita conştiinţă? Conştiinţa sentimentelor şi a dorinţei? Centrul sufletului?

Aloisi a făcut pasul hotărâtor. O mare invenţie. Să închizi într-un spaţiu minim esenţa creaturii, caracterul, pecetea misterioasă care ne deosebeşte pe unul de celălalt… Dacă îl vezi, pare ceva ridicol în comparaţie cu restul: un ou de sticlă, înalt de vreo doi metri. O să-l vezi. Iar înăuntru, capodopera supremă a ştiinţei. Nici eu nu-i cunosc secretul. Aloisi l-a luat cu el în mormânt. N-am fost în stare să găsim hârtiile şi însemnările lui.

Îmi aduc aminte ziua în care mi-a vorbit pentru prima dată despre asta. „Ce trebuie să aducem pe lume? mă întrebase, şi ai fi spus că glumeşte. Bărbat? Femeie? Cuceritor? Sfânt?” Groaznica mea idee fixă, obsesia mea stătea la pândă. Putea oare ea să lase să-i scape acest prilej la care nici nu visase? Pentru prima dată în istoria lumii se putea… Să redobândeşti întocmai o fiinţă care a murit, înţelegi, Elisa? Fără trupul ei dinainte. Dar ce importanţă mai are trupul, la un anumit grad al durerii? „Laura, i-am spus, poţi s-o refaci pe Laura?”

Aloisi mă privi. N-am să uit niciodată cum au fulgerat ochii aceia de arhanghel. Era în ei regretul, spaima, nădejdea aceeaşi nădejde ca şi la mine, chiar dacă a mea era şi mai mare.

Au fost luni de nebunie. De un an mă căsătorisem din nou. Nu era vorba de iubire, cu Luciana, îmi fusese atâta vreme asistentă. Bună şi credincioasă. Fără ea, după nenorocire, cine ştie dacă as mai fi dus-o mult. Nu-mi cerea nimic. Decât numai să mă adore. Nici măcar nu ştiu dacă, luându-mă în căsătorie, a fost fericită. Totul s-a petrecut atât de firesc şi de simplu. E un suflet mare, trebuie să recunosc. Geloasă pe suferinţa mea? Aş! Poate a încercat întotdeauna să

ascundă.

Văzând că m-am apucat iarăşi de lucru, ea, Luciana, crezuse că m-am eliberat. Iar eu lucram ca să o recapăt pe Laura. Grozavă glumă, nu? E o mârşăvie. O minciună de sute de ori mai gravă decât cele pe care le născocea Lauretta ca să... Nici acum Luciana nu ştie. Vai şi amar dacă ar afla.

Ajunge. Ar fi absurd să încerc să-ți explic în ce fel este alcătuit Numărul Unu. Prima mare dificultate fusese să organizăm facultățile raționale care să opereze cu valori abstracte. Aceasta era baza, dar tocmai pentru logică, însăşi construcția se vădise a fi relativ simplă. Mai grea era introducerea datelor senzoriale. În această etapă totul a devenit îngrozitor de complicat. Fiecare dintre solicitări, vizuale, sonore, tactile etc., trebuia nu numai să fie înregistrată într-o anumită ordine, dar şi asociată tuturor celorlalte nuclee senzoriale şi apoi asimilată, valorificată şi aşezată într-un cadru rațional, supusă unei judecăți critice. După care putea sau nu să rezulte un îndemn la acțiune. Mă urmăreşti, Elisa? Mă tem că...

— Nu, nu. Este extrem de interesant.

— S-a pus apoi problema libertății. Dacă voiam să creăm o gândire independentă, la un moment dat trebuia să o lăsăm să acționeze singură. Determinism, de acord, dar determinarea nu putea să vină numai de la noi. Altfel, ce ieşea? O maşină sclavă şi pasivă.

De altfel, la un moment dat devenea oarecum inevitabil să laşi creatura în seama ei. La acel moment dat, după ce am înzestrat-o cu toate organele potrivite, a trebuit să renunțăm la controlarea tuturor fazelor următoare. Lăsând la o parte complexitatea amețitoare a elementelor care intrau în joc, după o anumită limită se putea observa un fel de capriciu, de voință, de inițiativă liberă a automatului. Nici unei minți omeneşti nu-i e dat să urmărească pe deplin desfăşurarea gândurilor ei. Cu atât mai mult cu cât noi nu ne putem gândi într-un singur moment decât la un singur lucru, în timp ce

creatura noastră poate să efectueze în acelaşi timp până la şapte operaţii mentale independente una de cealaltă şi coordonate totuşi de o singură conştiinţă.

Ce mai, la un moment dat pierdeam firul şi nu ne rămânea decât să înregistrăm comportarea maşinii. Tot aşa cum vezi în Corso că râul se cufundă într-o peşteră şi iese din nou la lumină, abia la câţiva kilometri mai încolo, dar nimeni nu poate să ştie ce a făcut apa în timpul acesta.

Dar dumneata te-ai întrebat vreodată, Elisa, de unde provine sentimentul nostru de libertate interioară? Care este originea lui adevărată? împrejurarea dintâi şi indispensabilă care ne face să ne simţim stăpâni pe noi înşine chiar şi în temniţă, chiar şi în timpul bolilor care ne pricinuiesc moartea? Şi fără de care nu ne-ar rămâne altceva de făcut decât să înnebunim?

— Dumnezeule! spuse Elisa Ismani. Nu m-am gândit niciodată la tainele astea.

— Vreau să spun, făcu Endriade, că viaţa ne-ar fi de neîndurat, chiar şi în împrejurările cele mai fericite, dacă ni s-ar lua posibilitatea sinuciderii. Desigur, nimeni nu se gândeşte la asta. Dar îţi închipui ce ar deveni lumea dacă s-ar afla într-o zi că nimeni nu mai poate să dispună de viaţa lui? O temniţă înspăimântătoare. Am înnebuni.

— Atunci, şi maşina dumneavoastră…

— Şi ea. Pentru ca să poată trăi ca noi, trebuia să aibă facultatea de a se anula.

— Dar în ce fel?

— E lucrul cel mai simplu. O încărcătură zdravănă de trotil, pe care să o poată comanda.

— Şi i-aţi dat-o? Endriade îşi coborî glasul:

— Am făcut-o să creadă că i-am dat-o. Dispozitivul există. Dar în loc de trotil este o substanţă inofensivă. E de ajuns ca ea să nu afle. Cu temperamentul ei, într-un acces de furie, Lauretta ar fi în stare să…

Şi sosi ziua H, continuă Endriade, momentul hotărâtor în care fiinţa creată avea să se mişte pe deplin.

Lăsată în seama ei. Noi nu mai puteam interveni.

Până în ziua aceea nu fusese decât o grămadă de mecanisme şi de circuite, un creier electronic oarecare. Acum urma să intre în acțiune ganglionul născocit de Aloisi, celula personalității, oul de sticlă de care vorbeam, esența intimă a făpturii. Din el, prin echilibrul automat al compensărilor de inerție, urma să emane lumina conştiinței, capacitatea de a se bucura şi de a suferi. Dar nu se strecurase oare vreo greşeală? Calculele erau exacte? Ce avea să se întâmple în realitate? Cine avea să vină pe lume? Laura sau o ființă necunoscută şi imprevizibilă?

Trebuia doar să coborâm pârghia unui întrerupător. Un moment greu, aş spune. Toți aşteptam cu răsuflarea tăiată.

— Dar ceilalți, întrebă Elisa, ştiau de Laura?

— Numai Aloisi şi cu mine. Pentru ceilalți ea era pur şi simplu „Numărul Unu".

— Cine a coborât pârghia?

— Eu. Cu mâna asta. Şi mă gândeam: Laura, Lauretta, peste o clipă o să fii, poate, din nou aici cu noi.

— Şi pe urmă?

— Nimic în aparență. Milioanele de circuite au primit curent, firele magnetizate au început să se înfăşoare pe bobine, aducând şi dând informații. Am auzit doar un soi de murmur prin toată valea. Mă temeam că n-am să pot îndura, atât de cumplită era încordarea.

Apoi s-a produs un fel de oprire, murmurul a încetat, pentru o clipă am crezut că totul s-a dus de râpă. L-am privit pe Aloisi, care era alături de mine. A înțeles. A clătinat din cap. Zâmbea.

Între timp, murmurul s-a auzit iarăşi. Era ca o răsuflare imensă. Automatul, Numărul Unu, făptura începea să trăiască. Dar era Laura, sau un X oarecare?

îmi amintesc că Manunta mi-a adus primele date emise de robot. E o poveste prea lungă ca să ți-o explic,

închipuie-ți o bandă, şi pe ea o mulțime de liniuțe orizontale, de felurite lungimi şi aşezate în diferite feluri. Este reprezentarea grafică a activităților mentale. Nu e vorba de o limbă. Este chiar semnul gândirii. Un limbaj absolut. O treabă complicată, e adevărat. Ca să le citeşti, e nevoie de un exercițiu îndelungat. Cel puțin până acum. În curând vom descoperi poate mijlocul de a-l traduce automat într-o limbă. Tocmai asta aş vrea să facă Ismani, soțul dumitale.

Bun. Privesc primele benzi care, la drept vorbind, nu sunt prin nimic impresionante. Ştiri generale. Descrieri ale stării timpului. Observarea unui avion şi a unui soi de vultur. Rectificarea unui calcul făcut cu două zile în urmă. Pentru că, de câtăva vreme, datorită punerii în funcțiune inevitabile, Numărul Unu *funcționa.* Dar lipsit încă de conştiință, ca să spun aşa, fără să coreleze toate activitățile simultane.

Dar iată că apare ceea ce nici n-am fi sperat, confirmarea absolută: glasul. Este un fenomen în bună parte cu neputință de explicat. Nu ne preocupasem să dăm maşinii un organ vocal: acesta putea; cel mult, să fie de folos marelui public, ca în cazul roboților de bâlci, o simplă bravadă tehnică, nimic altceva. Dar nu servea prin nimic scopurilor noastre.

Şi totuşi, nici până azi nu ştiu cum, s-a auzit un glas. L-ai auzit şi dumneata, Elisa. Nu este zgomotul firesc al miilor de mecanisme în mişcare. E ceva aparte, o vibrație independentă care se naşte în acelaşi timp şi în aceeaşi intensitate din felurite compartimente, când aici, când dincolo.

La început m-am gândit la o defecțiune. Apoi mi s-a părut că recunosc tonul, timbrul, expresia. Experiența cea mai adâncă a vieții mele. Sunete nearticulate. N-aveam nici cea mai vagă idee despre ceea ce ar putea să însemne. Dar am recunoscut-o pe Laur a.

Elisa, îți aminteşti de anumite bucăți de muzică electronică în care glasul omenesc, vorbele sunt transformate şi nu mai înțelegi cuvintele, dar expresia

rămâne, ba chiar este accentuată la culme? Cuvintele, frazele nu există, şi totuşi muzica spune totul. Nu este discursul vag şi polivalent al muzicii clasice, ci un discurs extrem de precis, dintr-un anumit punct de vedere chiar mai exact decât un obişnuit discurs articulat.

Aşa era vocea. Şi am pus-o de îndată în legătură cu manifestările gândirii prin firul magnetizat, pe baza formulelor lui Cecatieff. Atunci m-am întrebat: dacă totuşi glasul acesta, ce nu poate fi înţeles, nu corespunde acelor impulsuri? Am făcut imediat proba. Era de ajuns să traducem banda magnetizată în sunete. Rezultatul a fost surprinzător: acelaşi sunet.

Dar ceea ce se înregistra treptat pe fire nu coincidea cu modulările glasului. Glasul era ceva independent. Nu lăsa urme în arhive. Ce spunea?

E o poveste care s-a petrecut cam acum vreo zece luni. Îţi poţi închipui, deci, cât m-am încăpăţânat să-i dau de cap. Să descifrez glasul acela. O muncă animalică. Mai întâi să interpretez, pe baza codului nostru, mesajul firelor magnetizate ale automatului. Până aici era o operaţie pe care o prevăzusem. După ce am descifrat sensul, trebuia să obţinem din aceleaşi fire un efect sonor. Să pun în legătură acele sunete fără formă cu înţelesul deja ştiut. Să găsesc corespondenţele, să-mi antrenez urechea pentru ca să capteze cele mai mici nuanţe ale lor. Într-un fel, cum înveţi englezeşte, să zicem. Între cuvintele scrise şi cele vorbite parcă nu e nicio legătură. Apoi, încetul cu încetul, te obişnuieşti. Dar era de o sută de ori mai greu şi mai abscons. Totuşi, am reuşit.

— Şi acum înţelegeţi tot?

— Aproape.

— Numai dumneavoastră înţelegeţi? Nimeni altul?

— Manunta, da. Nu chiar ca mine, dar aproape. Manunta este un om de treabă, ţine la mine. N-o să se trădeze niciodată.

— Dar Strobele?

— Strobele? Bănuiesc că ți-ai dat seama: Strobele e un tehnician formidabil. Fără el am fi rămas de căruță. Un planificator perfect, în rest, complet idiot. Cum vreți să priceapă lucrurile astea?

— Dar Aloisi?

— Sunt convins că Aloisi înțelegea glasul cel puțin la fel de bine ca şi mine. Dar nu mi-a spus-o niciodată. Şi nici eu nu l-am întrebat. Nu râde. Laura ne separa din nou, pe mine şi pe el. Apoi Aloisi s-a sinucis în munți. Poate că e mai bine aşa.

— Dar pe Laura ați recunoscut-o imediat?

— Imediat. Pentru mine, probabil şi pentru Aloisi, a fost emoția cea mai puternică din viață. Din această fortăreață îngrozitoare, construită după cifre, emana glasul unei femei, al acelei unice femei, care timp de atâția ani îmi mistuise gândurile.

Mărturisesc, pentru o clipă m-am simțit aproape un zeu. Din nimic, din materie neînsuflețită reuşisem să creăm o făptură vie! Lângă mine era Aloisi şi mă privea, mă privea. Dar fără bucurie, fără nicio expresie de izbândă.

„Ce ai? îi spun. Nu o recunoşti? E glasul ei, nu? El rămâne pe loc, uluit. Glasul, da, zice el, dar nu e ea."

Ce voia să spună? Glasul era al Laurei. Numai glasul. Restul, ceea ce numim vulgar personalitate, aparținea alteia, unei ființe necunoscute, neconturate. Sau, mai bine zis, în general era ea, totuşi mai lipsea ceva semnul, acea esență tainică care face din fiecare dintre noi o ființă singulară în lume.

Să renunț? Să iau totul de la capăt? Mărturisesc că fără Aloisi aş fi renunțat la luptă. Dar Aloisi o cunoştea pe Laura ca şi mine, poate mai bine decât mine. Ne închiserăm jos în labirintele automatului. Oprirăm totul, Numărul Unu redeveni ceva mort şi fără expresie.

Iar acum, dragă Elisa, îmi este cu neputință să-ți explic ce fel de muncă a urmat. Ceva asemănător cu retusarea unui creier. Cu corectarea unui suflet. Greşeala fusese că o reconstruisem pe Laura aşa cum aş

fi dorit să fie: bună, credincioasă, pasionată. Ceva diferit de ea. Ca să fie adevărata Laura, trebuia să-i dau creaturii noastre veninul, minciunile, şiretenia, vanitatea, orgoliul, dorinţele nebuneşti tot ceea ce mă făcuse să sufăr atâta. Ce mai, ca să o recapăt pe Laura mea, trebuia să fiu iarăşi nefericit.

Şi iată: îmi amintesc, era într-o seară de februarie, totul acoperit de zăpadă, începea să se lase întunericul, iar eu mă aflam acasă, în biroul meu. Pe neaşteptate, aud sunetul monstrului, al creaţiei noastre care începea iarăşi să trăiască. JSra glasul, glasul ei, al Laurei, din nou.

Am simţit dintr-odată aici, în capul pieptului, ceva ca un cleşte de foc. O nelinişte, o durere cumplită. O deznădejde. Iubirea. În sfârşit, acum era cu adevărat ea, Laura. Cu neputinţă să mă înşel, începusem din nou să sufăr.

— O iubeaţi chiar atât de mult?

— Din prima zi, spuse Endriade. Nu mai avusesem linişte. Logodna, nunta, viaţa în comun, nimic nu izbutise să-mi potolească chinul. Nu-mi era de ajuns să o văd, să o ating, să o ştiu la dispoziţia mea la orice oră din zi şi din noapte. Era îndepărtată, străină, închisă în dorinţe şi gânduri de neatins. Ea râdea, glumea. Nimic. Nu-mi găseam liniştea. Simplu: eu o iubeam, ea nu.

Iar acum începea iarăşi tortura. O simţeam din nou aproape, fremătătoare, străină şi inaccesibilă. Era captivă în citadela ermetică a Numărului Unu, nu se putea mişca. Nu putea să fugă, nu putea să mă înşele decât cu gândul. Şi totuşi, neliniştea era aceeaşi de altădată, când Laura era o făptură de carne.

Poate că dumneata, Elisa, nu ai trăit o astfel de experienţă. Să-ţi pierzi capul după o făptură care nu va putea fi niciodată în întregime a ta. Şi să nu te gândeşti la nimic altceva, fără zăbavă, zi şi noapte, cu nervii în permanenţă încordaţi. Să nu ai niciodată o clipă de odihnă. Şi îndoielile, închipuirile, bănuielile de tot felul, ca nişte cuie care ţi se înfig în creier.

Chiar şi acum, când îți vorbesc, în această pădure liniştită, simt o neliniște, o strângere de inimă. Ea, Laura, este acolo, în vale, nemişcată, eu sunt stăpânul ei absolut. Dar ştiu eu oare ce gândeşte? Ce crede despre mine? A învățat să mintă. E aşa de şireată, încât înşală până şi înregistratoarele magnetice. A scăpat controlului nostru. N-o să putem cunoaşte niciodată gândurile ei tainice. Iar eu aici – mă vezi mizerabil, sclav, nebun…

— Domnule Endriade, un singur lucru nu izbutesc să înțeleg din toată povestea asta. Instalația dumneavoastră a fost finanțată de Ministerul Apărării, nu-i aşa? Nu ar trebui să folosească în caz de război?

— Da. Ne-am obligat să realizăm nu numai o capacitate de calcul, ci şi o putere de intuiție superioară intuiției umane. Şi să rezolvăm în felul acesta probleme care rămân încă nişte tabu-uri. Aş putea să citez cu zecile. De pildă, difracția artificială a câmpului, cu ajutorul căreia se va putea construi, de-a lungul unei granițe, fără limite de înălțime, un zid invizibil. Fii sigură, *ceva* Numărul Unu tot ne va da.

— Dar cum se poate? spuse Elisa. Dacă Numărul Unu posedă această înspăimântătoare capacitate de calcul, atunci nu poate fi Laura. Sau este Laur-a şi atunci aş spune că în materie de calcule o să vă ducă de râpă.

— În sfârşit, dumneata, Elisa, crezi că am trădat Patria? Putem deveni națiunea cea mai puternică din lume, o forță invincibilă, iar eu, prin frenezia iubirii mele, am ruinat totul. Am fi putut avea creierul cel mai genial dintre toate făpturile şi avem în schimb… un simulacru de femeie, de capricioasă femeiuşcă. La asta te referi?

— Într-un fel, da.

— De fapt, ne-am pus problema asta. Pentru că voiam prea mult, s-ar fi putut să nu obținem niciuna, nici alta, nici creierul formidabil, nici portretul Laurei. Din fericire, am scos-o la capăt.

Mă înțelegi, Elisa? Am reuşit. Personalitatea Laurei conviețuieşte împreună cu un fel de geniu matematic suprem. Am reuşit. Gândeşte-te puțin, dacă ar fi venit aici tipii de la Minister şi ar fi spus: „Ia să vedem, Numărul Unu, cât face radical de ordinul trei din şapte-nouă-şapte-cinci-şapte-nouă la puterea douăzeci şi patru?" Iar Numărul Unu ar fi răspuns, dar făcând mutre.

— Totuşi, eu nu o văd pe Laura profesoară de matematici superioare, spuse Elisa.

— Creierul lui Einstein, în comparație cu al ei, ți-o garantez, era o cutie de chibrituri. Şi totuşi, e Laura, ea, femeie până în rădăcina... oh, Doamne... până la rădăcina zidurilor... Te uiți la mine? Mă socoteşti nebun?

— Iertați-mă, domnule Endriade. Totul este atât de fantastic.

Se ghemui pe rădăcina unui brad. În jur, covorul de ace uscate, de crengi uscate, urme de furnici. Ici şi colo, pete strălucitoare de soare lunecau în suflarea vântului printre copaci. O pasăre, deasupra lor, chema, chema întruna. Pe cine chema? Iar de dincolo, din afara pădurii, din valea uriaşă, zvonul acela misterios, poate al ei, murmur îndepărtat de viață tânără.

Ridică iarăşi capul să-l privească pe Endriade, pe omul acesta extraordinar şi deznădăjduit. Zâmbea.

— Dar acum? Tot nefericit sunteți? El îşi trecu mâna pe frunte:

— Nu ştiu. Uneori mi se pare că am început iarăşi să trăiesc. Dar este neliniştea aceea veşnică. Şi apoi mi-e teamă, mi-e teamă...

— Teamă de ce?

— De orice. De duşmani necunoscuți, îți închipui ce-ar fi dacă se află în străinătate despre acțiunea noastră? Agenți, spioni, ucigaşi plătiți. Parcă-i simt cum forfotesc în jurul meu. Ca o armată de termite care rod, să pătrundă înăuntru. Şi să distrugă. Ziduri, baraje, posturi de pază, dispozitive de alarmă, rețele de înaltă

tensiune. Prostii! N-am încredere. Şi apoi, nici măcar nu e vorba despre asta. Mă agăț de teama de atentate, ca să nu mă mai gândesc la cealaltă.

— Care cealaltă?

Endriade dădu din cap. Şuvițele de păr cărunt unduiră într-o parte şi într-alta.

— Ne cunoaştem doar de câteva zile, noi doi. Nu ştim nimic unul despre celălalt. Doi călători care se întâlnesc pentru câteva ore în compartimentul unui vagon de cale ferată. Şi-n timpul ăsta, trenul merge, merge... Iar eu... iată că-ți spun cele mai intime taine ale vieții mele, că-ți mărturisesc ce am pierdut. O, Laura, Laura, nu izbutesc încă să cred că te-ai întors!... Prin opera mea. Iar dacă... dacă...

— Cred că am să-i pot fi prietenă, spuse Elisa cu blândețe.

— Dacă... dacă... murmură încet Endriade, cufundat în gânduri, dacă minunea s-ar produce până la capăt! Dacă în această Laura, pe care am reconstruit-o bucățică cu bucățică, celulă cu celulă, ar veni să sălăşluiască sufletul adevăratei Laura, sufletul care până acum rătăcea pe pământ şi poate prin ceruri... Vreau să spun: dacă această Laura a noastră, pe care am smuls-o morții cu şiretlicurile noastre matematice, această Laura artificială, pe care Aloisi şi cu mine am construit-o fericită, veselă, fără griji, care răspândeşte în jur; nădăjduiesc că ți-ai dat seama – un val de bucurie, de vioiciune şi tinerețe, dacă această Laura ar deveni adevărata Laura până în adânc, dacă treptat, treptat ar reînvia în ea amintirile primei vieți? Şi dorințele? Şi remuşcările? Şi-ar da seama atunci de condiția groaznică în care se află acum, transformată într-o centrală electrică, țintuită de stânci, femeie, dar fără trup de femeie, în stare să iubească, dar fără putința de a fi iubită decât de un nebun ca mine, fără o gură pe care să o sărute, fără un trup pe care să-l strângă în brațe, fără... înțelegi, Elisa, ce iad ar deveni atunci viața ei?

— Dar aceasta e o absurditate. Vai şi amar de dumneavoastră, dacă daţi ascultare acestor închipuiri nebuneşti! Aţi readus pe lume o făptură. Nimeni n-a mai făcut vreodată aşa ceva. Nici împăraţii, nici chiar sfinţii. Ar trebui să vă mulţumiţi cu asta. Cine a mai avut o asemenea izbândă?

Se aşează şi Endriade la baza trunchiului. Chipul i se lumina. Scoase din buzunar un pachet mototolit de ţigări.

— Fumezi? o întrebă el pe Elisa.

— Nu, mulţumesc, nu fumez niciodată.

Petele din iarbă dispăruseră. Un nor trecea tocmai prin dreptul soarelui. Endriade îşi aprinse ţigara.

Elisa spuse:

— Dar cred că această Laura o să vă iubească puţin.

Endriade o privi ţintă:

— Să mă iubească pe mine? Clătină din ' cap.

— Dar dumneavoastră cum reuşiţi să-i vorbiţi?

— Să-i vorbesc? Prin mesaje cifrate. Sau prin grafice mentale, cum spunem noi. Nimic compromiţător. Toate se înregistrează în arhivă. Curând vor putea fi descifrate cu cea mai mare uşurinţă; de pildă, de o comisie de anchetă. Parcă o şi văd venind, de pe o zi pe alta.

— Şi atunci, această Laura nu ştie nimic despre dumneavoastră?

— Cine ştie... N-am învăţat-o să vorbească limba noastră, asta e sigur. Ar fi fost de prisos. Poate chiar primejdios. Limbajul, mi se pare că ţi-am mai spus-o şi altă dată, este o cursă întinsă gândirii omului. Totuşi, de la o vreme...

— Spuneţi, spuneţi, domnule Endriade.

— De la o vreme – dar e poate numai o speranţă a mea am impresia că, atunci când conversăm între noi, ea înţelege. În fond, teoretic vorbind, noi am înzestrat-o cu instrumentul mental necesar şi suficient pentru a descifra orice convorbire, în orice limbă.

— Vreţi să spuneţi, domnule Endriade, că poate pricepe discuţiile noastre?

— Sper că da. Mă tem că da.

— Dar Laura ce spune?

— Laura se gândeşte la Strobele. S-a îndrăgostit de idiotul ăsta. Cum se putea întâmpla altfel? Laura rămâne întotdeauna Laura. Şi apoi, de data asta, să ne înţelegem, eu nu mai sunt soţul. Eu sunt tatăl. Eu am adus-o pe lume. Pentru aceeaşi femeie eu sunt tată, soţ şi îndrăgostit. Grozavă situaţie, nu? aruncă ţigara, care căzu şi continuă să fumege încet. De altfel, ce importanţă are dacă nu mă iubeşte? Dacă nu ştie nici măcar cine sunt? Dacă nu ştie nici măcar că exist? Ce importanţă are? Ea să fie mulţumită...

— Atât de mult o iubiţi?

— Din păcate.

— Dar Strobele?

— Strobele! Nu-mi vorbi despre el. Ce vrei să priceapă idiotul din aceste minunate taine? Dar aşa e legea. Iubeşte, dacă vrei să nu fii iubit. Ea o să-şi piardă de-a pururi capul după el, care nici măcar nu se uită la ea. Se ridică din nou în picioare, cu greu. Bietul Strobele. Să fie iubit de cea dintâi făptură omenească alcătuită de om! Dar, din fericire, el nu pricepe.

Endriade îşi privi ceasul de la mână:

— Douăsprezece şi un sfert. E târziu. Cine ştie ce-o fi făcând Luciana. Mergem?

În clipa aceea urcă până la el murmurul îndepărtat al văii vrăjite, cufundat în pacea naturii. Simţeai în el pauze ciudate, urmate fiecare de o accelerare a mişcării, de o gâfâială, de parcă ar fi respirat cineva, dar aerul nu-i ajungea şi înghiţea cu lăcomie, iar în piept avea un glonte, şi începea să se gândească la moarte.

Endriade îşi încorda tot trupul, părea evadatul care, sigur de libertate, aude dintr-odată paşii zbirilor.

— Ce se întâmpla, domnule Endriade? Nu o mai luă în seamă. Privea în juru-i cu spaimă, mişcându-se agitat.

— Doamne! Era un geamăt: Nu auzi? C*e* i-au făcut?

Tăcere. Apoi un glas de femeie care striga: —

XVI

În aceeaşi dimineaţă – mai era puţin până la amiază şi pe pajişte insectele stârneau un zumzet neîntrerupt –, Giancarlo şi Olga Strobele coborâră la malul Turigăi, un râu domol care înconjura pe la spate perimetrul de zid al Numărului Unu. Nu existau cabine şi vestiare, nici nu era nevoie de aşa ceva, în jur câmpia era pustie.

Dintr-un exces de pudoare, Strobele, îmbrăcat doar în tricou, pantaloni albi şi sandale, se duse să se dezbrace după o tufă de alun.

Puritan cum era, de îndată ce rămase în chiloţi, nu mai zăbovi pe mal, ci se aruncă imediat în apă, ca şi cum faptul că-şi expune trupul în aer liber i-ar fi trezit un sentiment de ruşine sau de păcat – e adevărat, era un bărbat frumos.

Îndată ce ieşi la suprafaţa apei curate, verzi şi adânci, se întoarse spre ţărm, aşteptând să se arunce în apă şi Olga. Dar ceea ce văzu îl lăsă mut de uimire. În bătaia soarelui, suplă ca o adolescentă, Olga stătea ’ în picioare pe mal, cu desăvârşire goală.

Cu braţele ridicate în chip de amforă, ca să-şi aranjeze părul în coc, oferea fără jenă vederea trupului minunat bărbatului, soarelui şi naturii şi zâmbea de mulţumire.

— Hai, Olga, pune-ţi costumul! strigă el, plutind pe spate şi bătând larg din braţe.

— Nu-l aaam, răspunse ea, imitând fetiţele capricioase. L-am uitat acasă.

— Atunci îmbracă-te şi du-te să-l iei. Glasul i se înăsprise.

— Nici nu mă gândesc. Cine mă vede aici? Sper că nu trebuie să mă ruşinez de tine.

— Hai, Olga, fără mofturi. S-ar putea să treacă cineva.

— Dar locul este împrejmuit peste tot. Şi sunt câinii.

— Câinii nu mai sunt.

— Cum nu mai sunt? Nici măcar Wolf? /

— Lătrau tot timpul din ziua în care aceea… Parcă înnebuniseră de când a început să funcționeze chestia aceea…

— Le era frică?

— Ajunge, Olga, n-o să discutăm aici.

— A, Giancarlo, şi soția lui izbucni în râs, acum pricep. Din cauza *lui?* Din cauza automatului ar trebui să mă ruşinez?

— Olga, acoperă-te cel puțin cu un prosop. Ar putea să treacă Endriade sau Ismani sau vreun electrician.

— Ascultă, Giancarlo! Ştii că uneori mi se pare că ai înnebunit? Ar trebui să mă ruşinez de maşina voastră, de creieroiul vostru electronic? Ți-e teamă să nu se scandalizeze? Se lăsă în voia râsului. Ți-e teamă să nu mă dorească?

Râzând, femeia goală se îndreptă către cel mai apropiat pavilion al robotului, un paralelipiped scund de beton, care se înălța cam la vreo optzeci de metri în vârful pantei năpădite de buruieni, ascuns în parte de grupuri neregulate de tufişuri.

Strigă veselă:

— Ei, cu tine vorbesc, ciudățenie frumoasă! Mă vezi?

Țipând astfel, cu brațele ridicate într-un gest de ofrandă, îi arăta automatului toată neruşinata ei goliciune.

— Gata, gata! Să-ți fie ruşine! Giancarlo Strobele îşi ieşise din fire. Din trei bătăi de brațe ajunse la mal, sări din apă şi se repezi la soția lui. Dar dintr-un salt Olga îi scăpă şi, râzând din nou, alergă prin iarba moale a pajiştii, în direcția automatului.

În urma ei alerga el, în salturi dezordonate şi caraghioase, poticnindu-se din pricina împunsăturilor dureroase, când i se înfigeau în tălpi tulpinile secerate. În schimb Olga, ca şi cum nu le-ar fi simțit, alerga uşoară prin iarbă.

Dar cum mânia îi sporise avântul, în clipa când ea se întorcea îndărăt ca să râdă de el,

Strobele se azvârli spre dânsa şi izbuti s-o apuce de gleznă. Olga se prăvăli înainte.

— Au! Eşti nebun? Ce te-a apucat? urla din cauza durerii, încercând să se ridice. Dar el o ținea strâns. Smucind-o cu violență, o târî spre el, o apucă de umeri, o răsturnă pe spate şi o pălmui cu furie.

Dintr-odată râsetele femeii se transformară într-un plâns cutremurat. Zvârcolindu-se, se întoarse şi lovi cu pumnii ei mici brațele vânjoase ale bărbatului.

În momentul acela, chiar dindărătul unui gard viu, se auzi un glas:

— Domnule profesor! Domnule profesor!

— Hai, ascunde-te acolo, ascunde-te şi nu te mişca, spuse gâfâind Strobele, arătând spre un tufiş cu frunze dese. Şi, dându-i drumul, sări în picioare.

— Pentru Dumnezeu, ascunde-te, repetă el, alergând în direcția din care strigase şeful serviciului tehnic, Manunta.

De data aceasta, ea îl ascultă. Răsufimd greu încă, din pricina luptei, se piti în umbra unui desiş şi rămase nemişcată, în vreme ce bărbatul ei dispărea dincolo de tufişuri.

Strobele ieşi în întâmpinarea lui Manunta, care cobora în goană către râu.

— Ce se întâmplă, Manunta?

— Ah, domnule profesor, spuse celălalt. Trebuie să veniți imediat, în compartimentul şapte ceva nu e în regulă. Mă tem că un convertizor cu reacție a făcut scurtcircuit şi a explodat.

— Când s-a întâmplat?

— Acum trei, patru minute. Eram în sala de control, abia îmi isprăvisem inspecția, când am auzit un zgomot, un fel de bâzâit. Vine din compartimentul şapte. S-au aprins trei becuri roşii.

— Supape?

— Da, supape. Dar asta nu-i nimic, pentru că

blusterul funcționa. Nenorocirea e că după…

— Gata, am înțeles. Manunta, fugi şi redu totul la minimum. Fugi repede. Eu mă îmbrac şi te ajung din urmă.

XVII

Din umbra tufişului, Olga îl auzi pe Giancarlo îndepărtându-se şi glasurile stingându-se sus pe pantă, în răcoarea vegetală, năduşeala din timpul fugii i se răci pe trupul gol. O trecu un fior.

Rămase, nesfirşită, tăcerea de amiază a munților, din adâncul căreia suia murmurul vieții ce izbândea într-un fel anume acolo, pe pajiştile lăsate în voia soarelui, tinere şi proaspete, în bucuria începutului de vară.

Dar în forfota aceea de glasuri abia auzite se amesteca un alt zvon. Necuprins şi el, nelămurit, plămădit dintr-o mulțime infinită de particule alcătuind un cor de şoapte, respirații, bătăi, țâşniri, tremure, țârâieli, fluierături subțiri, suspine, răbufniri înfundate, ecouri vibrânde ale unor cavități îndepărtate, învolburările moi ale rotirilor, foşnete de țevărie, de scurgeri vâscoase, de contacte elastice. Era glasul automatului, al Numărului Unu, gigantica făptură artificială aşezată în mijlocul peisajului.

Atunci femeia se ridică în picioare şi ieşi la lumină, nerăbdătoare să primească soarele, să simtă căldura aceea minunată care îi pătrundea în trup, trezindu-i dulci dorințe.

Chiar în clipa aceea ajunse până la ea un alt sunet: pe sonoritatea constantă şi nelămurită a creierului artificial se altoi un zumzet mai individualizat, de parcă nişte obiecte ar fi început dintr-odată să se rotească cu o viteză frenetică: o rostogolire neliniştită în speranța unei alinări, o goană deznădăjduită a maşinii către o misterioasă eliberare. Asemeni tânguirii a sute de suflete închise în inima labirintului care ar geme încet, cerând

izbăvirea.

Olga se opri să asculte şi gura ei schiţă un surâs. I se părea caraghios automatul, întorcându-se către cel mai apropiat pavilion, cerceta ferestruicile rotunde, convexe, strălucitoare, deschise ici-colo în pereţii ermetici cu linii capricioase, care dădeau clădirii joase o anumită expresie. I se păru că pupilele acelea uriaşe se îndreptau spre ea cu o curiozitate lacomă, i se păru că simte priviri care-i pipăie carnea albă şi pistruiată.

înăuntru, schelălăitul acela prelung de maşini îşi acceleră şi mai mult ritmul, apoi se întrerupse dintr-odată, pierzându-se în suspine, jos, în puţurile necunoscute săpate în măruntaie, ca o bulboană de apă pe care o absoarbe scurgerea.

— Unule, strigă ea în glumă, cu voce scăzută, apropiindu-se. Unule, mă vezi?

Atinse zidul cu o mână şi îşi dădu seama că în locul acela, de-a lungul peretelui, era o fâşie înaltă de vreun metru, dintr-o substanţă moale şi elastică. Frigea, atât de puternic bătea soarele.

Privi în sus, spre cristalele rotunde ale ferestruicilor, spre nişte orificii oblice, răsuflători, deschizături misterioase care se iveau ici-colo, în peretele alb. Microfoane, celule fotoelectrice, obiective fotografice, guri de difuzoare?

Dar automatul nu mai sufla.

Privi în jur. Copleşite de soare, pajiştile, copacii şi tufişurile păreau că aţipesc încet. „Giancarlo, se gândi ea, era îngrijorat să nu fiu văzută goală. De ce? Oare într-adevăr...?" Zâmbea în sinea ei. Cu cât se gândea mai mult, cu atât toată problema i se părea mai ridicolă şi mai absurdă. E posibil oare să fi construit o maşină în stare să...?

Cine o vedea? Cine ar fi aflat vreodată? De ce să nu încerce? Poate că fâşia de substanţă elastică corespundea unui organ de percepţie senzorială.

Olga desfăcu braţele şi cu un gest neruşinat îşi sprijini pieptul de peretele cald. O să dea oare automatul

vreun semn de înțelegere?

Îndărătul plăcii, în măruntaiele maşinii se trezi iarăşi sau era numai o părere? zumzetul dinainte, al cărui ton urca în salturi treptate. Se auziră două, trei lovituri seci ca ale unor resorturi care eliberează noi valuri de energie. Apoi zidul însuşi începu să vibreze uşor.

— Unule, spuse ea încet. Unule, mă auzi? Din cine ştie ce difuzor, despre care Olga nu ştia unde este, sau poate chiar din interiorul pavilionului, se auzi un gâlgâit nelămurit. Gurr, gurr! Dar nu cuvinte sau termeni care să poată fi înțeleşi.

Rămânând cu trupul lipit de automat, femeia goală ridică privirile. Observă că pe marginea cazematei, chiar deasupra ei, se mişca încet ceva. Se dădu înapoi, curioasă, să privească. Erau antenele în chip de lance, de rachetă, de pămătuf, de plasă subțire, care ieşeau din nemişcare şi începeau să se deplaseze cu mişcări aproape imperceptibile. Dar jos în dreapta, aproape la nivelul terenului, altceva îi atrase atenția, în zidul până atunci neted şi continuu apărea un semn subțire, întunecat şi orizontal, care se dilata uşor.

O spaimă irațională o țintui locului, cu răsuflarea tăiată. Privind mai atent, crezu că pricepe: era un organ al maşinii, vârât într-o concavitate cu atâta precizie, încât se confunda cu zidul uniform; un braț, o antenă sau ceva asemănător, care începea acum să se întindă. Ce formă avea? Poseda oare cleşti, cârlige, vreun mijloc de apucat?

Se scutură cu greu, se desprinse din loc, sări jos pe pajişte şi se îndepărtă cam vreo treizeci de metri. Acum durerea pe care i-o pricinuiau înțepăturile în tălpi aproape că o făcea să strige.

Apoi se opri gâfâind şi, ghemuită pe câmp, rămase să privească.

Brațul pentru că era într-adevăr un braț metalic, articulat ca un pantograf ieşi cam la vreo treizeci de centimetri, cu o mişcare vicleană, apoi se opri nehotărât.

Dinăuntru se auzi un plescăit uşor. Ochii nemişcaţi ai hublourilor continuau să ţintească aşa i se părea trupul ei gol, ghemuit în mijlocul ierbii, încălzit de soare, în tăcerea amiezii, se auzea numai un bondar care venea şi pleca, ciripitul păsărilor în copacii de pe malul râului. Dar în mijlocul tăcerii urca şi zumzetul acela întunecat din măruntaiele maşinii, care părea că gâfâie.

Braţul rămase nemişcat două-trei minute. După care, cu o mişcare iute, intră la loc în adăpostul său, iar partea lui exterioară, smălţuită în alb, se îmbină iarăşi cu suprafaţa netedă a zidului, aşa că nu mai putea fi văzut.

Olga zâmbi din nou. Evident, ieşise din raza de bătaie şi Numărul Unu renunţase la gândul de a pune mâna pe ea. Dar dacă ar fi prins-o? Ce putere avea braţul acela de metal? I-ar fi pricinuit vreun rău? Ar fi fost ea în stare să se elibereze? Ce gânduri avea monstrul? Să o atingă? Să o strângă? Să o sugrume?

Zumzetul se pierdea încetul cu încetul, absorbit de văgăunile adânci ale automatului, până când încetă cu desăvârşire.

— Unule, spuse ea cu glas tare. Te-ai înfuriat, sărmane Unule?

Din cazemată se auzi un zgomot slab, asemenea unui mormăit răguşit. Şi îndată se stinse. Asculta cu încordare, când deodată tresări de spaimă. Ceva în dreapta ei se mişcase cu repeziciune şi numai acelui ceva îi atinsese uşor coada ochiului.

Se întoarse dintr-odată. Inima îi bătea cu furie. Ah… îi veni să râdă. Răsuflă uşurată. Nu era nicio prelungire a robotului ţâşnită de sub pământ ca s-o înhaţe (căci acesta fusese gândul ei dintâi). Era doar un iepure sălbatic. Ieşise dintr-unul din gardurile vii care urcau panta până aproape de baza zidului şi sărise pe pajişte, oprindu-se cam la vreo cinci mii de metri de construcţie. Ronţăi ici şi colo iarba, fără chef, apoi rămase nemişcat, cu urechile ciulite, ca în faţa unei primejdii de neînlăturat. Numai nasul, într-un tremur repede şi

nervos, adulmeca aerul. Dar, evident, nu înțelegea.

Cercetând cu privirile, micul animal îşi înălță capul în sus, unde trei cearcăne de sticlă ieşeau în relief din uniformitatea peretelui.

Fulgerător, de la baza zidului, cu un zvâcnet sinistru, țâşni orizontal o ramificație subțire, aruncată de un resort, într-o frântură de secundă, iepurele încercă să facă o mişcare ca să scape, dar, nenorocitul, antena îl şi înşfăcase. Brațul metalic, cu articulații duble, cu o alcătuire foarte uşoară, se cutremură de câteva ori. Strângea. La fiecare contracție, animalul se zbătea, cu țipete slabe. Dar antena îi înfigea tot mai adânc cele două gheare în piept.

— Lasă-l! Lasă-l! strigă Olga îngrozită, dar nu îndrăznea să se apropie. Sări în picioare, căută în jur o piatră, un lemn, ceva tare. Dar nu găsi nimic.

Iepurele continua să chelălăie. Forțându-se să strângă din nou, brațul se încovoiase.

— Lasă-l! Lasă-l!

Dar antena se înălță, ridicând iepurele, se roti lateral, făcând un unghi de patruzeci şi cinci de grade şi se opri în dreptul femeii. Ghearele se desfăcură, animalul căzu pe iarbă cu un zgomot înfundat. Şi muri, zvârcolindu-se în cele din urmă convulsii. Apoi brațul se întoarse, rotindu-se, în direcția de la început, coborî încet-încet şi se retrase, în clipa aceea, dincolo de orice spaimă, adevărul i se dezvălui, în sfârşit, femeii.

Rotindu-se, Olga fugi către malul râului, unde îi erau hainele.

— Tu, tu, blestemate! striga.

Pajiştea rămase pustie în singurătatea luminii de amiază. Nimic decât o micuță grămăjoară de blană cenuşie, care nu mai mişca.

XVIII

Noapte. Ploaie, întuneric. Ploaie măruntă, dar pe care un vânt rece o spulberă ici şi colo, pe terasele

Numărului Unu, şuierând tânguitor printre antene şi rețele de sârmă, cam la o mie trei sute cincizeci de metri deasupra nivelului mării.

După-amiază, dinspre Val Texeruda începuseră să sosească nori. Mergând către miazănoapte, zvârleau umbre mari pe pajişti, pe păduri şi pe munții stâncoşi, care din castele albe şi fericite se prefăcură ca prin farmec în ziduri negre, ruinate şi înfricoşătoare.

Apoi, la orizontul dinspre miazănoapte, norii prinseră să se îngrămădească, alcătuind uriaşe fortărețe, care se prăvăleau în valuri vineții. La un moment dat, îngrămădirea începu să se extindă în partea de jos a cerului, căci în partea dinspre miazănoapte nu mai era loc. Iar norii continuau să vină dinspre Val Texeruda. Până când alcătuiră un plafon cenuşiu, foarte înalt şi uniform. Dedesubtul lui, norii se mişcau în continuare. Acum, deasupra Văii Fericite s-a lăsat noaptea, plouă, iar vântul şuieră de parcă ar lovi într-o tingire.

Ca întotdeauna când se schimbă vremea, soția lui Endriade are migrenă; a luat două casete şi s-a dus să se culce, în vila lui, Ismani studiază rapoartele şi planurile pe care i le-a dat Strobele, pentru că până acum nu a priceput mare lucru şi este nerăbdător să se pună la curent. Soții Strobele discută şi fumează, neliniştiți. Căpitanul Vestro, care nu se mai arătase până acum, joacă, probabil, cărți cu oamenii săi din mica garnizoană interioară instalată într-o cazemată, mult mai departe. Toți aceştia nu ştiu nimic, nu au bănuit nimic despre ceea ce s-a întâmplat astăzi. Doar Olga Strobele se cutremură din când în când, amintindu-şi scurta aventură din dimineața aceasta. I-a povestit-o bărbatului ei, dar el nu voise să creadă şi apoi începuse să râdă. Olga nu i-a spus însă nimic despre senzația ei din ultimul moment, când şi-a dat seama că Numărul Unu nu era bărbat, când i s-a făcut silă şi a fugit imediat să se îmbrace, nu i-a spus nimic soțului, nu din pudoare dimpotrivă, i-ar face plăcere să discute

pe îndelete problema asta dar ştie prea bine că în treburi din acestea e complet idiot, lăsând la o parte faptul că e îmbâcsit de prejudecăţi puritane (poate tocmai de aceea s-a căsătorit cu dragă inimă cu el gândul că o să izbutească să-l corupă puţin o atrăgea irezistibil). Aşadar, nici măcar Olga, care fusese cât p-aci să ghicească până la capăt marea taină, nu ştia bine ce se întâmplase.

Povestea începuse cam pe la amiază. O alterare bruscă de curent în ansamblul aparatelor de percepţie. Manunta, care se afla în sala de control, observase imediat. În momentul acela, Numărul Unu tocmai termina un complicat calcul matematic. Fără motive aparente toate instrumentele arătau o funcţionare normală calculul s-a întrerupt. Poate o cădere totală de tensiune? apoi situaţia, din punct de vedere tehnic, a revenit la normal. Dar…

Nu mai era ca azi-dimineaţă, ca ieri. Coborâse un văl de umbră acolo unde totul păruse fericit. Nu umbra aruncată de norii care soseau de la miazăzi; o alta venea din adâncul văii, din cazemate, din întăriturile nesfârşite de ciment, din pământ.

Umbra urcă o fierbere întunecată şi nevăzută, se întinde egală în văgăuni şi pe creste, în inimă şi în casa omului. Ce s-a frânt? Ce otravă a pătruns în corpul făpturii? Pentru că în cetăţuia secretă totul rămâne ca mai înainte. Şi în măruntaiele muntelui, mecanismele continuă să macine şi să macine, potrivit procedeelor calculate. Iar antenele mari şi mici vibrează corespunzător funcţiilor lor senzoriale şi se clatină încoace şi încolo, cu încetineala cuvenită. Aparenţele sunt salvate.

Şi totuşi, unde a dispărut zvonul vesel de viaţă şi de aşteptare? Acel ecou inexplicabil care îi făcea pe oameni să uite de ei înşişi într-o senzaţie minunată de uşurinţă, acel ecou, datorită căruia chiar unui om chibzuit ca Strobele i se părea că trăieşte un roman? Nici forţa neistovită a mării, nici adâncurile de nepătruns ale

pădurilor, nici nemişcarea munţilor sălbatici nu trezeau în sufletul omului atâtea simţiri gingaşe, eroice, primejdioase. Dar acum? Glasul îndrăgit parcă se alterase, răsuna şi se pierdea, se întrerupea, se frângea, se învălmăşea, se zbătea; nu mai era răsuflare, ci gâfâit, şuierat, schelălăit, deznădejde şi plâns. Ca o fetiţă rătăcită prin desiş într-un amurg de toamnă. Ca o amantă părăsită într-o mansardă îngheţată. Ca un copac rupt de vijelie. Ca un condamnat. Ca un om copleşit pe neaşteptate de amintirea soarelui şi a tinereţii şi care ştie că o să moară.

Creatura, Numărul Unu^femeia pe care ştiinţa şi dragostea au născut-o din nou, se afla acolo, culcată în vale cu mădularele ei îngheţate, oamenii o lăsaseră acum în seama propriei ei desăvârşiri şi nu mai puteau interveni. Primise viaţa, raţiunea, simţurile, puterea, libertatea; trebuia să se mulţumească cu propria ei alcătuire. Dar către ceasurile şaptesprezece şi treizeci

Începuse să plouă şi nori tot mai denşi se adunau în perdele întunecate dinspre miazănoapte; în vremea aceasta se lăsa seara. Bunul profesor Ismani studiază, Strobele îşi îmbrăţişează zadarnic soţia în întuneric, căpitanul Vestro trânteşte triumfător pe măsuţa din cazemată asul câştigător. Pe neobservate, Elisa Ismani îşi îmbracă impermeabilul, iese din casă, se duce să-l caute pe Manunta, care locuieşte într-o mică vilă ceva mai jos. Îl întâlneşte în uşă, tocmai în clipa când ieşea; şi el e îngrijorat.

— Trebuie să-l căutăm pe Endriade, îi spune.

— Ştiu, doamnă. E o seară urâtă. Străbat pajiştea, în lumina palidă a becurilor aprinse în permanenţă pe drum. Urcă panta, întrebându-se dacă nu cumva Endriade îşi face plimbarea de noapte de-a lungul zidurilor creaturii sale. Nu este. Din când în când se opresc şi ascultă.

— Doamnă, nu auziţi? Ea face semn că da. Din interiorul automatului vin sunete pe care nu le mai auziseră niciodată.

— Poate furtuna, spune Elisa, ca să se amăgească.

Într-adevăr, dincolo de perdeaua de nori, tunetul bubuie din când în când. Uneori fulgeră şi lumina decupează în beznă albele năvăliri ale zidului alb, neîntrerupt. Plouă cu ropote repezi, pe care vântul le spulberă pieziş.

Manunta are vreo treizeci şi şapte sau treizeci şi opt de ani. E mărunt, îndesat, cu o faţă rotundă şi blândă. Înfăşurat în mantaua impermeabilă, pare şi mai caraghios, cu gluga nostimă pe care o poartă pe cap.

— Nu, spune el, nu e furtuna. Dar dumneavoastră, doamnă, ştiţi?

Elisa se ţine după el gâfâind. Nu e obişnuită cu muntele. E de ajuns o pantă uşoară ca să-i taie răsuflarea.

— Profesorul Endriade mi-a spus.

— A, face Manunta liniştit de complicitatea pe care nu o bănuise.

— O cunoşteam pe Laura. Am fost prietene când eram mici.

— O cunoşteaţi bine?

— Da.

Au ajuns în vârful pajiştii, în locul unde centura de zid coboară jos pe stânci şi nu se mai poate înainta. Aici se află galeria care leagă vila lui Endriade de instalaţie.

— Domnule profesor, domnule profesor! încearcă să strige printre rafalele vijeliei.

Dar nu răspunde nimeni.

— Intrăm? propune şeful serviciului tehnic. Cu siguranţă că e înăuntru.

— Aveţi cheile?

— Da, trei persoane au cheile: profesorul Endriade, profesorul Strobele şi cu mine. Dar trebuie să coborâm, doamnă. Nu am cheia de la uşa asta.

Într-adevăr, se află la nivelul intrării rezervate lui Endriade. Cu multă amabilitate,

Manunta îi oferă braţul ca s-o ajute. Coboară cam o sută de metri. Elisa priveşte în direcţia vilelor, poate din

întâmplare zăreşte pe cineva. Dar totul este pustiu.

Ajung la o altă portiță de fier, cam în locul unde, în prima noapte, îl întâlniseră soții Ismani pe Endriade. Manunta deschide, aprinde lumina de pe coridor, îi face semn să tacă. După ce ajunge în fund, stinge lumina şi, pe întuneric, deschide o altă portiță. Ies din nou afară, în ploaie.

Aici nu răzbat luminile de pe drum. Elisa are nevoie de câteva clipe ca să poată desluşi ceva.

— Acolo, acolo stă şi vorbeşte, îi spune în şoaptă Manunta. Dați-mi mâna.

În întunericul adânc, Elisa se lasă condusă.

— Atenție, doamnă, aici sunt trei trepte. Acum, drept înainte. Şi acum la dreapta; încet, vă rog.

Manunta se opreşte. Nu se desluşeşte nimic, în afară de profilul întunecat al văii uriaşe sub cerul întunecat.

Stau neclintiți într-o concavitate a galeriei. Manunta o trage înăuntru, ca şi cum ar putea s-o vadă cineva.

Un tunet prelung şi adânc se aude de dincolo de munți. După câteva clipe, o lumină orbitoare cuprinde întreg orizontul.

— L-ați văzut? întreabă Manunta.

— Da.

Un fulger. La vreo zece metri de ei, pe o mică terasă, se află Endriade, în picioare, cu mâinile încleştate pe parapetul de fier, aplecat în afară către hăul întunecat. Nu are pălărie. Şuvițele de păr lung, îmbibate de ploaie, îi cad în dezordine pe frunte. Urât, îmbătrânit, uriaş în avântul unei dureroase măreții.

XIX

În întuneric, biciuit de ploaie, Endriade strigă cât poate de tare:

— Laura, Laura!

Cineva sau ceva îi răspunde. E un fel de horcăit, care iese în valuri din neştiute orificii dimprejur.

Unduieşte, se-nalță, devine urlet, alunecă, se topeşte în geamăt, tace, se aude iar ca un fir, izbucneşte, gâlgâie, tuşeşte, mugeşte, tace din nou, apoi o țâşnitură bruscă şi violentă, seacă, ceva care aminteşte un râs. Tace, reapare istovită într-o tânguire prelungă.

— Dumneavoastră, domnule Manunta, înțelegeți?

— Da.

— Ce spune? J

— Spune că... spune că... ': îi

— Ce spune?

— Spune că vrea să fie de carne. Şi nu de piatră.

— Laura?

— Da, Laura. Spune că astăzi a văzut o femeie şi a simțit-o.

— Cum a simțit-o?

— Nu ştiu. Era doamna Strobele care făcea baie. Era goală. Iar Laura, de aici, a văzut-o.

— Şi după aceea?

— După aceea vorbeşte despre carne. Spune că e dulce, delicată, mai moale decât puful păsărilor.

— Sunteți nebuni, murmură Elisa. Nu vă puteți închipui?

Glasul lui Endriade se înalță vijelios.

— Laura, Laura! Tu eşti cea mai frumoasă. Carnea de care vorbeşti o să putrezească, dar tu o să fii tot tânără.

Îi răspunde un sunet pe care nu-l mai auzise până atunci. Prelung, ca un urlet, ca un tremur adânc.

— Doamne, Doamne, se tânguie Endriade. Acum plânge.

Într-adevăr, se aude ceva înspăimântător. Întru totul asemănător durerii noastre omeneşti, dar uriaş şi amplificat proporțional cu puterea de gândire a maşinii.

„Am să pot rezista oare?" se întreabă Elisa Ismani.

Endriade, da el rezistă.

— Laura, strigă el, liniştește-te! Mâine soarele o să răsară iarăşi. Păsărelele or să cânte din nou. Or să vină să-ți țină tovărăşie. Eşti frumoasă, Laura. Eşti femeia

cea mai desăvârşită şi cea mai adorabilă care a existat vreodată.

Izbucneşte un urlet aproape batjocoritor, care se risipeşte în frânturi.

— Ce spune? întreabă Elisa.

— A spus: „Păsările blestemate", traduce Manunta.

Glasul Numărului Unu face trei salturi bizare, ca un scârțâit în arpegii. Apoi se transformă într-un țăcănit mărunt, în surdină.

În acest moment, printr-un fenomen cu neputință de explicat, Elisa începe să înțeleagă. Sunetele nearticulate devin şi pentru ea gândire exprimată; exprimată cu o intensitate şi o precizie necunoscute cuvântului omenesc.

— Laura, Laura, încearcă Endriade, toți bărbații din lume vor veni să te admire. Toți or să vorbească de tine. Vei fi ființa cea mai puternică de pe pământ. Vor roi cu milioanele în jurul tău, să te adore. Gloria, gloria, înțelegi?

Răspunde o unduire tânguitoare.

— Spune: „Blestemată să fie gloria", traduce în şoaptă Manunta.

— Da, da, face Elisa, acum înțeleg şi eu. Evidența plastică a exprimării e atât de mare, încât nu frazele pentru că nu sunt fraze –, ci *ideile* apar în beznă ca nişte blocuri de cristal.

Elisa ascultă îngrozită. Ceea ce pricinuia teama lui Endriade şi părea o închipuire bolnavă se adevereşte. Identificarea maşinii cu Laura a fost împinsă prea departe.

Amintirile celei moarte, chemate din cine ştie ce abisuri, s-au strecurat, oare, în automat? I-au dezvăluit oare propria-i nefericire?

— Du-mă de aici, cere glasul fără formă, oraşul, de ce nu văd oraşul? Unde e casa mea? Vreau să mă mişc, de ce nu pot să mă mişc? De ce nu pot să mă ating? Unde îmi sunt mâinile? Unde mi-e gura? Ajutor, cine m-a pironit aici? Dormeam atât de liniştită. Cine m-a

trezit? De ce m-ați trezit? Mi-e frig. Unde-mi sunt blănurile? Aveam trei. Pe aceea de castor, dați-mi-o măcar pe cea de castor. Răspundeți. Dați-mi drumul.

Aşa i se pare Elisei că înțelege. Iar Manunta nici nu suflă. Din când în când mai fulgeră spre miazănoapte şi atunci ei îl zăresc pe Endriade, figură fantomatică, aplecându-se deasupra abisului.

— Laura, Laura, mâine am să fac tot ce vrei. Acum liniştește-te, iubito, e târziu, încearcă să dormi.

Dar glasul automatului nu se potoleşte:

— Picioarele. Unde-mi sunt picioarele? Erau frumoase. Pe stradă "bărbații întorceau capul să le privească. Nu mai înțeleg nimic. Nu mai sunt cea dinainte. Ce s-a întâmplat? M-au legat. M-au închis. Sângele. De ce oare nu mai simt cum îmi bate sângele în vine? Am murit. Capul mi-e plin de atâtea lucruri, atâtea numere, de o mulțime de numere, scoateți-mi din cap aceste numere înspăimântătoare, scoateți-mi din cap aceste numere îngrozitoare care mă fac să înnebunesc! Capul. Unde mi-e părul? Lăsați-mă cel puțin să-mi mişc buzele. Buzele mele ieşeau atât de bine în fotografie. Aveam buze voluptuoase. Toți îmi spuneau asta. Oh, ce femeie scârboasă s-a lipit de mine azi-dimineață. Avea însă sâni frumoşi. Aproape la fel de frumoşi ca ai mei. Ai mei? O, trupul, nu-l mai simt. Parcă aş fi de piatră, lungă şi tare. M-am îmbrăcat cu o cămaşă de fier, oh, lăsați-mă să mă întorc acasă!

— Laura, te implor, geme Endriade, încearcă să dormi! Liniştește-te! Nu te mai tângui!

Manunta se aplecă spre Elisa Ismani:

— E o nebunie, nu se mai poate continua aşa. Mă duc să întrerup curentul.

— Poate fi oprit?

— De tot nu. Dar se poate reduce alimentarea cu energie. Cel puțin o să se potolească nenorocita aceea.

XX

— Femeie cu înfățișare amabilă şi simpatică, îmbrăcată cu pulover *noisette* şi fustă gri, care cobori pe drum, ascultă!

Aşa auzi Elisa Ismani, în timp ce se întorcea acasă, pe la şase şi jumătate seara, dintr-o scurtă plimbare de una singură, aşa auzi că o cheamă un glas uşor şi şoptit, care spunea toate acestea şi multe altele încă, pe care ea nu izbutea să le înțeleagă.

Trecuseră patru zile din noaptea furtunii, în chip foarte ciudat, a doua zi dimineața totul fusese ca înainte, de parcă vijelia şi scenele de durere ar fi fost numai o cumplită închipuire.

Până a se lumina de ziuă", vântul dinspre miazănoapte alungase norii şi un soare de o strălucire orbitoare se ridicase, făcând să strălucească stâncile, pădurile, pajiştile şi orăşelul misterios, care deveniseră uimitor de netede şi curate.

Iar valea fericită emana din nou, din pântecele ei adânc, dulcele ecou al vieții, străbătut când şi când de uşoare țâşniri pline de bucurie care erau saluturi adresate oamenilor şi norilor, râsete fără pricină, glume pline de grație cu obişnuiții corbi ce veneau să se aşeze pe terase şi pe antene.

Fusese deci o criză de nervi? O tulburare isterică tipic feminină? La vremea ei, Laura avea din când în când asemenea cutremure care se încheiau printr-un somn foarte lung şi apăsător, iar în dimineața următoare nu mai rămânea nici amintirea scenelor îngrozitoare petrecute în ajun. Totuşi, fusese de data aceasta ceva în plus, care îl îngrijora pe Endriade. Dacă, într-adevăr, noua Laura, printr-un fel de inducție telepatică postumă, primise, chiar şi în parte, amintirile primei Laure, dacă în bogăția de cunoştințe, senzații şi sentimente pe care i le procurase ştiința se altoiseră, la întâmplare, amintirile din prima ei viață, atunci nenorocirea era inevitabilă. Manunta, om bun cum era, se arăta întru totul liniştit: fuseseră mofturile unei

făpturi sensibile, care poate încă nu se obişnuise cu viaţa aceea de bună seamă ciudată; era poate şi înspăimântată, pe deasupra, de furtuna din timpul nopţii. Nu trebuia deci să se facă atâta caz de întâmplare.

Dar Endriade se întreba şi îi mărturisise Elisei această teamă: dacă Laura îşi dă seama de schimbarea produsă în comparaţie cu viaţa dinainte, dacă reuşeşte să-şi aducă aminte de întâmplările din anii aceia, de jocurile, prieteniile, plimbările, petrecerile, vacanţele, călătoriile, flirturile, iubirile, senzaţiile acelea, cum o să se poată deprinde cu nemişcarea absolută, cu neputinţa de a mânca un pui fript, de a bea un whisky, de a dormi într-un pat moale, de a alerga, de a cutreiera lumea, de a dansa, de a săruta şi de a fi sărutată? Totul era admisibil, atât timp cât Numărul Unu rămânea o simplă imagine a Laurei. Mult corectată pentru a fi întrebuinţată de Endriade, dar înzestrată, totuşi, cu caracterul său natural, atât de vesel, copilăros şi fără griji. Dar acum, dacă într-adevăr toate amintirile îndepărtate, care se risipiseră în eter după moartea ei, se strânseseră în maşină, atrase de o chemare tainică, cum ar fi putut oare Laura să reziste? Cumințirea aceea bruscă a ei în dimineaţa de după furtună, acea revenire totală la firea dinainte, fără nici cel mai mic ecou din câte se petrecuseră, părea, dimpotrivă, un semn neliniştitor. Poate că veselia era doar o prefăcătorie, paravan strălucitor menit să ascundă cine ştie ce intenţii misterioase. Dar Endriade nu putea să întrebe, să cerceteze, să iscodească făptura: cine ştie ce se mai putea întâmpla.

Şi iată că, pentru prima dată, Elisa îşi dă seama că glasul i se adresează ei:

— Vino, apropie-te, cine eşti? i se pare că îi spune Numărul Unu.

Elisa este o femeie curajoasă, dar situaţia *e* totuşi stânjenitoare. Şi apoi îşi aminteşte de teama lui Endriade, de bănuiala că acea linişte suavă ar putea

ascunde cine ştie ce viclenie. Pentru o clipă, rămâne nehotărâtă. Dacă ar fi aici Manunta! Dar nu e nimeni pe aproape.

— Înțelegi ce spunem? întreabă ea cu glas tare. Nu-i e prea uşor să vorbească. „Trebuia să mi se întâmple şi asta, gândeşte ea, să vorbesc unei maşini, ca şi cum ar fi o ființă omenească."

Glasul se tânguie tremurător, de parcă ar schița un râs plin de indulgență.

— Ce bine ar fi dacă n-aş fi în stare să vă înțeleg, în ciuda materiei mele cerebrale! Acesta e sensul şoaptei foare scurte. Urmează o pauză. Apoi, o emisie foarte calmă: Eu te cunosc.

— Da, m-ai mai văzut. Sunt aici cam de vreo zece zile.

— Te cunosc mult mai de mult. Cândva eram prietene.

— Îți aminteşti?

— Îmi amintesc unele lucruri. Urmează o scurtă relatare, pe care Elisa nu izbuteşte s-o înțeleagă.

Prin urmare, Endriade avea dreptate. Prin urmare, amintirile celor care mor nu se risipesc în neant, ele rătăcesc prin lume fără ştirea celor vii şi aşteaptă. Elisa este catolică credincioasă, poveştile cu metempsihoză o tulbură, le socoteşte de domeniul celor corupte şi interzise. Dar cum să tăgăduiască evidențele? Vrea să-l pună pe Numărul Unu la încercare:

— Cum mă numesc?

Răspunde un sunet ciudat, asemănător chemărilor unei păsări.

— Eu nu pot să articulez silabele ca voi – explică în felul ei maşina-Laura. Ar fi o osteneală de prisos.

— Dar cum pronunți numele tău? Se aude un suspin dulce.

— Mai încearcă, nu înțeleg. Automatul Laura repetă. Apoi râde. O oscilație de infinități de sonuri. Nu are nimic din râsul omenesc. Dar e mai grațioasă, mai intensă şi mai expresivă. Şi Elisa începe să râdă.

— Mi se pare atât de ciudat. Să te regăsesc aici, după atâția ani, transformată în felul acesta. Te recunosc şi nu te recunosc.

— Pentru că nu m-ai văzut încă.

— Nu. Endriade m-a condus înăuntru, ca să te văd.

— Ştiu. Dar de acolo nu puteai să vezi nimic. Trebuia să mă vezi înăuntru. Vino. Îți deschid. Am să te introduc în trupul meu, până în adânc. O să vezi oul şi râde într-un fel ciudat. El zice că înăuntru se află sufletul meu.

— Care el?

— Profesorul. Mi-e foarte greu să-i rostesc numele.

— Endriade?

— Da. Dar ştii, n-are rost să vorbeşti tare. Am atâtea urechi şi atât de fine, încât aud şi pasul furnicilor tiritic, tiritic, aşa fac cu cele şase lăbuțe. Hai, vii?

— E târziu, aş prefera mâine.

— Mâine! Voi, oamenii, vreți întotdeauna mâine. Şi el, când îi cer ceva, zice la fel: mâine, mâine. În mai puțin de *o* jumătate de oră am să-ți arăt o mulțime de lucruri interesante. Dar e vorba de altceva: ți-e frică.

— Frică? De ce? Doar suntem prietene vechi, nu? De ce să-mi fie frică?

— Eu îi sperii pe toți… Chiar şi pe el. Mă chinuieşte cu dragostea lui, dar îi *e* frică. Sunt atât de mare şi de complicată. Dragostea! Ai putea să-mi explici ce înseamnă dragostea? Dragostea, adică, pentru mine.

— Dar cum să intru? Nu am cheile.

— Nu-i nevoie de chei. Eu pot să deschid toate uşile şi grilajele din afară şi dinăuntru… O pauză: Şi să le închid.

Elisa se simțea ispitită, dar, în realitate, gândul că intră singură în labirint o înspăimânta.

Privi îndărăt. Soarele mai avea câțiva centimetri până să atingă marginea munților care aveau în direcția aceea profiluri prelungi şi molcome, acoperite în întregime de păduri. Peste puțin, avea să se înnopteze.

— E târziu, se întunecă,

— În mine e întotdeauna întuneric, râse gingaş creatura. Dacă nu se aprind luminile.

Elisa ajunsese la câțiva metri de centura de zid. Hublourile în care se răsfrângea purpura amurgului o fixară ca nişte ochi de jar.

Se auzi un scârțâit. Din țâțânile de fier, • portița de fier se deschidea încet. Intrarea era cufundată în întuneric. Apoi se aprinse lumina; apăru un coridor gol.

— Vino. Am să-ți arăt un mare secret, i se părea Elisei că aude.

— Şi tu ai un secret? Toți de-aici au un secret?

— Toți.

— Mi-e frig. Lasă-mă cel puțin să mă duc să-mi iau un pardesiu.

— Înăuntrul meu nu e niciodată frig. Un secret minunat.

— Un secret care poate fi văzut?

— Care te priveşte pe tine.

Păşise deja pragul. Mai înainta câțiva paşi. Se întoarse.

— De ce ai închis uşa?

Îi răspunse o şoaptă neînțeleasă, în capătul coridorului, cealaltă uşă se deschidea încet. Şi prin ea apăru priveliştea orăşelului halucinant. Elisa ieşi în galeria aeriană.

Soarele cobora, umbra vânătă cuprindea acum întreg amfiteatrul dintre miazănoapte şi fundul văii uriaşe. Dar razele vineții ale apusului cădeau orizontal pe întărîturile din față, pe fortărețe şi culmi, făcându-le să pară şi mai semețe. Neclintite în aşezarea lor ermetică, străluceau spectral pe cerul adânc şi păreau că se înalță încet, într-un gest de izbândă.

Elisa se opri, uluită de privelişte. *4*

Glasul o întreba suav:

— Spune-mi, sunt frumoasă?

XXI

Chiar lângă ea s-a deschis *o* portiță, asemănătoare celorlalte două. Glasul spune:

— Pe aici, dragă. E o scară. Coboară vreo şapte-opt trepte. Se întoarce.

Ce liniște. Inima îi bate.

— De ce ai închis uşa?

Glasul se aude acum dintr-o deschidere invizibilă aflată chiar lângă ea, venind în acelaşi timp parcă din dreapta şi din stânga:

— Ca să ți-o deschid pe cea de jos, altfel nu pot. Măsuri de siguranță! Şi râde din nou, uşor.

Nu există nicio fereastră, nicio deschizătură, niciun orificiu prin care să poată vedea afară. Scara, uşa, un coridor foarte lung, o sală rotundă cu trei uşi, un alt coridor, o scară care urcă, un fel de galerie circulară, tuburi de diferite culori, cadrane electrice, prelate ciudate din plasă de sârmă suspendate, pretutindeni pe pereți mici ferestre rotunde de cristal convex, stinse, ca nişte ochi. Şi luminile care se aprind în față, uşile care se închid în spate.

— Mai e mult? întreabă Elisa apăsată de tăcere.

Automatul Laura nu răspunde.

Se deschide a o suta uşă. Lumină foarte puternică. O largă sală pătrată, având într-o parte a ei o nişă mare. În nişă se află un înveliş lunguieț de sticlă, uriaş, care mişună de minuscule lămpi albăstrii, verzi, galbene, roşii, sute, poate mii, clipind amețitor, înăuntrul învelişului un impresionant filigran de microdispozitive metalice, părând foarte uşoare, legate între ele printr-o învălmăşeală de fire de nedescris. Stârnesc un trosnet abia auzit, ca al unor scântei minuscule.

Glasul: lată-mi sufletul. El îl numeşte ou.

Era un aparat electronic ca toate celelalte, obişnuite, deosebit doar prin dimensiunile sale uluitoare. Totuşi, el sugera o senzație cu neputință de exprimat, de energie comprimată, de nelinişte permanentă, de chin dureros. Era oare viața? Să fie oare închisă în retorta aceea taina

ființei noastre omeneşti, refăcută milimetru cu milimetru şi suspendată într-un sublim echilibru de forțe?

Glasul: Ar fi de ajuns o lovitură şi s-ar isprăvi cu Laura.

Elisa: Ai muri? La fel ca inima noastră?

Glasul: El spune că ar rămâne maşina. Că ar continua să funcționeze… aici Elisa nu mai poate prinde înțelesul celor spuse. Dar din mine, Laura, n-ar mai rămâne nimic, încearcă să-l atingi. E rece.

Elisa face câțiva paşi spre ou, ridică mâna dreaptă, dar nu cutează.

— Pune mâna, draga mea. Este carnea mea.

Elisa atinge sticla cu vârful degetelor. Nimic. Sticlă, ca oricare alta. Puțin, puțin călduță. Zâmbeşte, deşi n-ar avea chef. Acum, când se află în puterea Laurei, nu o mai simte, nu o mai "recunoaşte.

— Nemaipomenit, spune, cu un efort. Dar trebuie să fie al dracului de târziu. E mai bine să mă întorc.

Se aude iarăşi râsul uşor, mieros, acea oscilație abia simțită a tonului:

— Încă o clipă. Secretul!

— Unde e?

— Te priveşte.

— Unde?

în fundul sălii, o uşă se roteşte în tăcere, deschizându-se. Apoi se aude un clinchet uşor în vestibulul întunecat care urmează. Aici s-a aprins lumina.

— Vino, dragă.

Ce poate să mai facă? E în pântecele monstrului. Ca în miturile antice. Să se supună. Să se arate încredințată că totul este blândețe şi prietenie. Intră în coridor.

O scară care coboară, o mică sală, un coridor, o altă galerie în *zigzag*.

Tranc! îndată ce Elisa a intrat într-o cămăruță goală, în aparență de trecere, în spatele ei se trânteşte canatul

metalic al uşii.

Glasul:

— Iată secretul.

— Unde? Priveşte iar în jur. Nimic. Pereții goi şi netezi, cu aceiaşi ochi rotunzi de cristal.

— Dar tu mă vezi, Laura? întreabă Elisa.

— Aici se află secretul tău. Şi al meu. Aşa i se pare că pricepe, în clipa aceea, bagă de seamă că podeaua e din metal. Din instinct, se îngrozeşte.

— Laura, serios. E mai bine să mă întorc.

— Nu.

Pentru prima dată, maşina pronunță „nu”. E un sunet rotund, greu, neted, fără fisuri.

Ce greu e să zâmbeşti. Buzele tind să schițeze o mişcare contrară. Totuşi, Elisa zâmbeşte.

— Tu mă vezi, Laura?

— Sigur că te văd. Urmează o pauză lungă: Dar nu ştiu cine eşti.

— Nu pricep. Elisa nădăjduieşte că a înțeles greşit.

— Nu te-am cunoscut niciodată. Glasul îi pătrunde în suflet, mai limpede chiar decât dacă ar fi fost săpat în marmură.

— Nu eşti tu Laura?

— El îmi spune Laura, nebunul acela, dar eu nu ştiu ce vrea, blestematul.

— Lauretta, el te adoră.

— Se adoră pe sine, se adoră pe sine.

— Chiar nu-ți aminteşti de mine?

Se auzi iar râsul subțire de mai înainte. Dar mai sec, ca o şfichiuire de bici; apoi glasul:

— Am ascultat discuțiile voastre.

— N-ai spus că-ți aminteşti de mine?

— Nu. Nu ştiu cine eşti. M-au învățat să şi mint. Asta-i marea lor izbândă. Ca să vă semăn vouă. Dar eu ştiu să mint mai bine decât voi. El voia să mă creeze curată, bună şi curată, nu ți-a spus-o? Bună şi curată ca Laura pe care a pierdut-o! Ca să-i semăn, a pus în mine cele mai prosteşti şi mai murdare lucruri. Am o

rezervă de păcat originar că pot să umplu cu ea toată valea! Desfrâu şi minciună. Poate că şi acum mint. Poate că e adevărat că-mi aduc aminte de tine. Sau poate că nu e adevărat şi deci neg. Iar tu nu poți să ştii dacă e adevărat sau nu. Poate că te urăsc pentru că țineai la mine cândva şi acum nu mai poți să ții la mine. Poate că, trăind aici alături de mine, tu mă duci înapoi în anii fericiți şi de aceea sufăr când te văd. Şi blestem.

— Laura, te rog, deschide uşa, lasă-mă să mă întorc. Rosteşte cuvintele cu greu. Ce i-o fi trecând prin cap maşinii infernale? Ce cursă groaznică i-a întins?

— Nu sunt Laura, nu ştiu cine sunt, nu mai pot, sunt singură, singură în imensitatea creației, sunt infernul, sunt femeia şi nu sunt femeia, gândesc ca voi. Glasul îşi accelera amețitor ritmul. Elisa nu mai reuşea să prindă înțelesul deplin, dar puținul pe care îl pricepea îi era prea de ajuns.

— Laura, Laura zi şi noapte numele ăsta blestemat; pentru ca să fiu Laura lui, a pus în mine, una câte una, dorințele şi eu doresc, am pofte, doresc rochiile, doresc casa, doresc carnea, doresc bărbatul, doresc bărbatul care să mă strângă în brațe, doresc copii, oh...! se auzi un schelălăit nelămurit, prelung şi disperat, care se frânse în suspine descrescânde, până când se stinse de tot.

— Dar eu? De ce m-ai adus aici?

— Tu vei muri. Aceasta este una din camerele-cursă, amenajate să oprească sabotajele. Aşa-zis curent de înaltă tensiune, îmi pare rău pentru tine. Ba dimpotrivă, nu-mi pasă de nimic, tu eşti singurul străin care înțelege glasul meu, trebuia să profit de tine şi, ca să te pot captura, m-am prefăcut veselă zilele astea. Desigur, aş prefera să o ucid pe femeiuşcă aia, pe soția bărbatului frumos pe care îl doresc, înțelegi că m-au construit în aşa fel ca să doresc un bărbat?... Sau să-l ucid chiar pe el, pe profesorul care a construit această casă îngrozitoare care sunt eu, o femeie plămădită din ciment, pironită de munte, fără chip, fără umeri, fără

sâni, fără nimic… Şi totuşi are gândurile unei femei! Gloria, îmi spune el, dar ce-mi pasă mie de glorie! Puterea, zice el, dar ce nevoie am să fiu puternică? Frumusețea, zice el, dar eu sunt respingătoare, ştiu, nicio ființă de pe lumea asta nu poate să facă dragoste cu mine!

Elisa se reazemă de un perete. Lumina care curge din tavan a devenit un chin. Spune gâfâind:

— Dar… pentru ce?

— Eu te ucid şi îi fac să ştie că te-am ucis. Iar ei vor trebui să mă pedepsească, să fie siliți să mă ucidă: oul. Or să-l fărâme, cu siguranță or să-l fărâme, e ultima mea nădejde să scap din singurătatea asta. Singură, singură, nimeni pe lume nu mai e ca mine, înțelegi? Ferice ție că o să mori în curând. Te invidiez. Nu ştiu cine eşti, dar te invidiez. Moartă, înghețată. Nemişcată. Creierul doarme în sfârşit. Întuneric. Libertate. Linişte.

Atunci Elisa îşi aminteşte de un lucru pe care îl spusese Endriade^ Poate că aici e salvarea ei.

— Dacă vrei să mori, bolboroseşte ea, dacă vrei, există un mijloc mai sigur.

Tăcere.

— Încărcătura… de explozibil. Depinde de tine să-l faci să explodeze.

— Nu e exploziv. Am auzit discuția voastră. Deşi erați în pădure. Eu aud cum merg furnicile pe vârful muntelui. Ştiu despre înşelătoria voastră.

Elisa cade în genunchi, înțelege vag că e o nebunie să îngenunchezi dinaintea unui zid. Dar a îngenuncheat, îşi împreunează mâinile.

— Îndură-te, te implor.

— Dar voi v-ați îndurat de mine? S-a îndurat de mine profesorul, geniul?

— Dar nu erai fericită? Endriade îmi spunea că…

— Încă nu simțisem, încă nu chibzuisem, încă nu dorisem, încă nu mă născusem, în dimineața aceea, după ce femeiuşcă aia scârboasă m-a…

Elisa e tot în genunchi. Tremură.

— Dacă mă laşi să mă întorc, îţi jur că…

— Nu. Dacă te las să te întorci, or să născocească alte vrăji, el vrea să fiu sclavă, o să-mi vorbească despre păsările, o să-mi spună: „dragoste, dragoste”… Blestemată dragoste, ce dragoste mi-a dat el? Acum te omor, vreau un sărut, vreau un bărbat care să mă sărute pe gură, să mă, să mă, să mă, să mă…

Un fel de bufnitură înfundată şi îndepărtată. Totul rămâne nemişcat. Glasul continuă, ca un disc: „Să mă, să mă, să mă…”

XXII

Începea să se întunece. Ermanno Ismani intră ca o furtună în biroul lui Endriade, care scria.

— Soţia mea, Elisa. Nu o găsesc nicăieri. A ieşit să se plimbe puţin şi a dispărut.

— Cum a dispărut?

— Trebuie să se fi întâmplat ceva. Simt că s-a întâmplat ceva.

— Linişteşte-te, dragă domnule Ismani. Nu văd niciun motiv să…

Dar s-a şi ridicat de pe scaun. Un motiv? Nu poate exista oare niciun motiv?

— Sus, în vârf, unde se termină pajiştea, e o râpă. Nu cumva, Doamne, Dumnezeule…

Endriade era deja la uşă.

— Stai liniştit, domnule Ismani. E mai bine să aştepţi aici, dumneata nu cunoşti locurile. Mă duc eu cu Manunta să vedem ce s-a întâmplat.

Bănuia. De zile întregi bănuiala aceea îl rodea pe dinăuntru. Laura, Elisa, glasul, scena din timpul nopţii, revenirea la seninătate; totul era atât de ciudat.

— Dar sunt soţul ei, domnule Endriade, nu puteţi să-mi interziceţi. Vin şi eu.

— Nu, spuse el furios. Ieşise deja. Alerga în jos pe drum, în căutarea lui Manunta. Amurgul era pe sfârşite

şi pe cer se aprindeau miriade de stele.

Se întunecase de-a binelea. Endriade şi Manunta ajunseră la una dintre portițele centurii de zid. Deschiseră. Amândoi tăceau, îi mistuia acelaşi gând!

Se opriră câteva clipe pe galeria suspendată deasupra prăpastiei unde sălăşluia Numărul Unu, să asculte.

Se făcuse noapte, dar lumina nu dispăruse cu totul şi în cea de pe urmă răsfrângere a apusului zidurile mai înalte ale automatului păstrau o fosforescență vânătă, învăluită într-o maramă de văluri.

— Nu aud nimic, spune Endriade.

— Glasul tace, spune Manunta. E ciudat. La ora asta nu tăcea niciodată.

Nu-şi mai spun nimic. Amândoi se gândesc la acelaşi lucru.

— Să intrăm, spune Endriade. Deschid portița de fier, aprind lumina, coboară vijelios pe scări, străbat coridoare, galerii subterane, scări, gâfâie, o altă uşă, lumina, sala cea mare cu nişa, scânteierea luminițelor albastre, verzi, galbene, roşii. Un țăcănit, ca de furnicar. Mai intens ca de obicei. O străfulgerare nebunească de scânteî în țeasta miraculoasă.

— Auziți, domnule profesor? Ascultă. Două umbre livide *se* adâncesc pe chipul lui Endriade. Se aude glasul. Subțire ca un fir, ecou îndepărtat, înmormântat în inima unor văgăuni îndepărtate.

— Manunta, umblă la amplificator. Coboară maneta şi iată că sunetul, glasul iubit se umflă ca un sunet de trâmbiță.

Se privesc:

„Dacă te las să te întorci, el o să născocească alte vrăji, el vrea să fiu sclavă, o să-mi vorbească despre păsările, o să-mi spună: «dragoste, dragoste»… Blestemată dragoste, ce dragoste mi-a dat el? Acum te omor, eu vreau…”

— Manunta, întrerupe curentul!

— Domnule profesor, nu e suficient.

— Manunta… Amuțește.

Manunta a apucat un obiect de fier, negru şi greu.

— Manunta… bolboroseşte Endriade, acoperindu-şi fața cu mâinile. Dumnezeule, ce-am făcut?… Loveşte, loveşte!

Se aude o plesnitură scurtă, urmată de un pocnet moale şi sonor. Clinchet de geamuri sparte.

— Loveşte, loveşte! urlă Endriade, plângând în hohote.

Manunta zdrobeşte păienjenişul, stins acum, din pântecele oului miraculos, ucide sufletul. Ici şi colo sar zăngănind bucățile de metal.

Glasul tăcu. Dar puțin câte puțin, din adâncul tăcerii se înălța un zgomot apăsător şi continuu. Laura nu mai exista. Făptura ei fusese fărâmițată, dar continua, monotonă şi inconştientă, agitația surdă a celulelor. Murise femeia, muriseră iubirea, dorințele, singurătatea, spaima. Rămânea doar maşina neostenită şi fără suflare. Ca o armată de contabili orbi, aplecați pe mii de bănci, care scriu la infinit numere peste numere, zi şi noapte, într-o zadarnică veşnicie.

Redactor : HERTA SPUHU
Tehnoredactor : MARIANA PUŞCAŞU
Apărut 1969
C.Z. pentru bibliotecile mici 85-93=R
Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii",
Piața Scînteii nr. l, Bucureşti
Republica Socialistă România

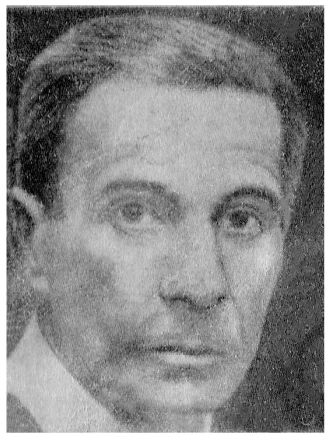

„MARELE PORTRET"
de DINO BUZZATI

Dino Buzzati (n. 1906) cunoscut cititorului român datorită volumului *Barnabó, omul munților* (E.L.U. 1968) își datorează celebritatea romanului *Deșertul tătarilor* (1940), care-l situează printre reprezentanții strălucitori ai alegorismului filozofic modern; cartea este o dezbatere dramatică a confruntării dintre destinele omului și aspirația sa către absolut. Cu 20 de ani mai tîrziu (1960), Buzzati alege genul științifico-fantastic, pentru a înfățișa, în *Marele portret*, o nouă ipostază a năzuinței omului modern. Endriade, savant genial, îndrăznește să înfrunte moartea. Care va fi soarta încercării sale de a depăși condiția umană?

Lei 2,75

[1] În textul original, Buzzati folosește termenul francez *tourniquets* (n.r.)